

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA
SİGORTA HİMAYESİNİN KAPSAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülin ERSOY

1304016017

Anabilim Dalı : Özel Hukuk

Program : Özel Hukuk

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ

MAYIS 2023

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA
SİGORTA HİMAYESİNİN KAPSAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülin ERSOY

1304016017

Anabilim Dalı : Özel Hukuk

Program : Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Prof .Dr. Merih Kemal OMAĞ

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Hanife DOĞRUSÖZ KOŞUT

: Dr. Öğretim Üyesi Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL

MAYIS 2023

ÖNSÖZ

Tez çalışmamdaki katkıları ve desteğinden dolayı değerli tez danışmanım hocam Prof. Dr. Merih Kemal OMAĞ'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilir, teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs,2023

Tülin ERSOY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	x
ÖZET.....	xii
ABSTRACT.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MOTORLU ARAÇ İŞLETEN KAVRAMI VE İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I. MOTORLU ARAÇ İŞLETEN KAVRAMI	5
A. Araç İşleten/ler	5
1. Gerçek İşletenler	7
a. Araç Sahibi	7
b. Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan Kişi.....	9
c. Aracın Uzun Süreli Kiracısı	10
d. Aracı Uzun Süreli Arıyet (ödünç) Alan Kişi.....	11
e. Aracı Rehin Alan Kişi	11
f. Araç İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi.....	12
2. Araç İşleten Diğer Kişiler	13
a. Farazi İşletenler	13
b. Motorlu Araçlarla İlgili Meslekî Faaliyette Bulunanlar.....	13
c. Yarış Düzenleyicileri.....	14
d. Motorlu Aracı Çalan veya Gasbeden Kişiler	15
e. Devlet ve Kamu Tüzel Kişileri.....	16

B. Araç İşleten Teşebbüs Sahibinin Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişiler	16
II. MOTORLU ARAÇ İŞLETENİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	18
A. Sorumluluğun Hukuki Niteliği.....	18
1. Kusur Sorumluluğu	19
2. Kusursuz Sorumluluk.....	20
a. Tehlike Sorumluluğu	20
b. Olağan Sebep Sorumluluğu	20
B. İşletilmekte Olan Motorlu Araçtan Doğan Hukuki Sorumluluk	21
1. Sorumluluğun Olumlu Şartları.....	23
a. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Gerekir	23
b. Bir Zarar Gerçekleşmelidir	25
c. Zararı Doğuran Olay Bir Trafik Kazası Olmalıdır	26
d. Trafik Kazası Kanunun Saydığı Yerlerde Gerçekleşmelidir	26
e. Zarara Neden Olan Aracın İşleten ve Araç İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi Olmalıdır	27
f. Zararı Doğuran Olay ile Zarar Arasında Uygun Bir İlliyet Bağlı Olmalıdır	27
2. Sorumluluğun Olumsuz Şartları.....	28
a. İşleten Kurtuluş Kanıtı Getirememiş Olmalıdır	28
b. İşletenin veya İşletenin Eylemlerinden Mesul Olduğu Kişilerin Kusuru Bulunmamalıdır	28
c. Araçtaki Bozukluk Kazaya Sebep Olmamalıdır	28
d. İlliyet Bağını Kaldıran Nedenlerden Biri Bulunmalıdır.....	29
(1) Mücbir Sebep.....	29
(2) Zarar Görenin Ağır Kusuru	30
(3) Üçüncü Kişinin Ağır Kusuru.....	31
3. Sorumluluğun Hafiflediği Ya Da Kalktığı Haller	31
a. Motorlu Araç Hatır Taşınması veya Hatır için Kullanılmış olmalıdır.....	31
b. Motorlu Araç Çalınmış veya Gasbedilmiş Olmalıdır	32
C. İşletilme Halinde Olmayan Motorlu Araçtan Doğan Hukukî Sorumluluk	33

1. İşletilme Durumunda Olmayan Bir Motorlu Araç Olmalıdır	33
2. İşletenin ve Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişilerin Kusuru Bulunmalıdır	33
3. İşletilme Durumunda Olmayan Motorlu Araç Bozuk Olmalıdır	34
4. Kazaya Kazadan Sonra Yapılan Yardım Çalışmaları Sebep Olmalı ve Şartları Gerçekleşmiş Olmalıdır	34
a. Yardım Faaliyetinde Bulunulmalıdır.....	35
b. Yardım Faaliyeti Sırasında Bir Zarar Doğmalıdır	35
c. Hâkimin Olumlu Takdiri Gereklidir.....	35
D. Diğer Zararlardan Hukukî Sorumluluk	36
1. Araç Zararından Sorumluluk	36
2. Taşınan Eşyanın Zararından Sorumluluk.....	36
3. Çekilen Araç Zararından Sorumluluk	37
4. Motorsuz Araç ve Motorlu Bisiklet Zararından Doğan Sorumluluk	37

İKİNCİ BÖLÜM

KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI VE HUKUKİ SONUÇLARI

I. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI	38
A. Genel Olarak Sorumluluk Sigortaları.....	38
B. Genel Olarak Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası.....	40
C. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Niteliği	40
D. Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Kanuni ve Akdi Dayanakları	42
1. Kanuni Dayanaklar	42
a. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu (90.-101. Arası Madde Hükümleri)	42
b. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (1401., 1484., 1451. Madde Hükümleri)	43
c. 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu (13. Ve 14. Madde Hükümleri).....	43
d. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları.....	43
e. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Özel Şartları.....	47

2. Akdi Dayanak Olarak Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta Sözleşmesi.....	48
E. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Özellikleri	50
1. Sözleşme Serbestisine Müdahalede Bulunulması.....	50
2. Sosyal Amaca Hizmet İlkesi	51
3. Yaptırıma Tabi Olma	52
F. Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta Sözleşmesi Tarafları ve Zarar Gören	52
1. Sigorta Ettiren/Sigortalı	52
2. Sigortacı	54
3. Zarar Gören	55
II. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINA BAĞLANAN HUKUKİ SONUÇLAR.....	56
A. Sigortacı İle Zarar Gören Açısından	56
B. Sigortacı ile Sigorta Ettiren/Sigortalı Açısından	58
C. Sigorta Ettiren/Sigortalı İle Zarar Gören Açısından.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA TEMİNATIN KAPSAMI, SİGORTA İSTİSNALARI İLE ZARARIN TAZMİNİ VE HÜKÜMLERİ

I. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA TEMİNATIN KAPSAMI	60
A. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Şartları	60
1. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması	60
a. Sigortalı/Sigorta Ettiren Yükümlülüğü Açısından	60
(1) Prim Ödeme Borcu	60
(2) Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü	61
(3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü	62
(4) Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma	62
(5) Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Yükümlülük	62
b. Sigortacı Yükümlülükleri Açısından.....	64

(1) Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü	64
(2) Aydınlatma Yükümlülüğü	64
(3) Poliçe Verme Yükümlülüğü	64
(4) Gideri Ödeme Yükümlülüğü	65
(5) Tazminat Ödeme Yükümlülüğü	65
(6) Sırların Saklı Tutulması.....	65
2. Bir Zararın Meydana Gelmiş Olması.....	66
3. Karayolunda Motorlu Aracın İşletilmesi Nedeni İle Zararın Meydana Gelmesi ve İlliyet Bağının Varlığı	66
B. Coğrafi Alan Açısından.....	67
C. Zaman Açısından.....	67
D. Sigortalının Değişmesi	68
E. Tebliğ ve İhbarlar	68
II.KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI TEMİNATIN KAPSAMI	69
1. Maddi Zarar Teminatı	69
2. Sağlık Giderleri Teminatı.....	69
3. Sakatlanma Teminatı.....	70
4. Destekten Yoksun Kalma (Ölüm) Teminatı	72
III. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA SİGORTA İSTİSNALARI	72
A. Sorumluluk Sigortasının Başlangıç Anına İlişkin İstisnalar	72
1. Akdi İstisna	72
2. Kanuni İstisna	74
B. Sorumluluk Sigortasında Sigorta İstisnaları (Teminat Dışı Haller)	74
1. İşletilme Halinde Olmayan Araçların Sebep Olacağı Zararlar	74
2. Hak Sahibinin Kendi Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri.....	74
3. Sigortalının Sorumluluk Riski Kapsamında Olmayan Tazminat Talepleri ...	75

4. Sigortalının, Eşinin, Sigortalının Usul Ve Fûrunun, Sigortalıya Evlat Edinme İlişkisiyle Bağlı Olanların, Sigortalının Birlikte Yaşadığı Kardeşlerinin, Mallarına Gelen Zararlar Sebebiyle İleri Sürebilecekleri Talepler.....	76
5. Hak Sahibinin Kendi Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri, Destekten Yoksun Kalan Hak Sahibinin, Destek Şahsının Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri	77
6. Motorlu Araçta Taşınan Eşyanın Uğrayacağı Zararlar	86
7. Manevi Tazminat Talepleri.....	87
8. Sigortalının, Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca Eylemlerinden Sorumlu Tutulduğu Kişilere Karşı Yöneltebileceği Talepler	87
9. Sigortalının Aracına Veya Bu Araç Vasıtasıyla Çekilen Römorklara Ve Yarı Römorklara Veya Çekilen Araçlara Gelecek Zararlar Nedeniyle İleri Sürülecek Talepler	87
10. Çalınan Veya Gasp Edilen Araçların Sebep Oldukları Zararlar	88
11. Motorlu Bisikletlerin Kullanılmasından İleri Gelen Zararlar	89
12. 12/4/1991 Tarihli Ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamındaki Terör Eylemlerinde Ve Bu Eylemlerden Doğan Sabotajda Kullanılan Araçların Neden Olduğu Zararlara İlişkin Talepler	89
13. Motorlu Araç Kazalarından Dolayı Canlı Kaynaklar Ve Doğal Yaşama Verilen Zararlar Nedeniyle Bozulan Çevrenin Yeniden Oluşturulması İle İlgili Çevresel Zararlardan İleri Gelen Talepler	90
14. Gelir Kaybı, Kâr Kaybı, İş Durması Ve Kira Mahrumiyeti Gibi Zarar Verici Olguya Bağlı Olarak Oluşan Yansıma Veya Dolaylı Zararlar Nedeniyle Yöneltilcek Tazminat Talepleri.....	90
15. İlgili Mevzuatla Genel Hükümlere Tâbi Kılınan Talepler.....	91
16. 2918 Sayılı Kanunun 104. ve 105. Maddelerinde Düzenlenen Sorumluluklar	93
17. Cezai Kovuşturmadan Doğan Tüm Giderler İle İdari Ve Adli Para Cezaları	94
18. Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları Ve Ekleri İle Tanımlanan Teminat İçeriği Dışında Kalan Talepler	94
19. Hasar Sebebiyle Trafikten Çekme Veya Hurdaya Çıkarılma İşlemi Görmüş Araçların Değer Kaybı Tazminatı Talepleri	94

IV. ZARARIN TAZMİNİ VE HÜKÜMLERİ	95
A. Zarar Gören Üçüncü Kişinin Doğrudan Dava Hakkı.....	95
B. Takas Yasağı	98
C. Kanuni Halefiyet	98
D. Sigortacıya Başvuru ve Yetkili Mahkeme	99
E. Zamanaşımı.....	100
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA	107
İNTERNET KAYNAKLARI	117

KISALTMALAR

AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFM	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
dn	: dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
H.D.	: Hukuk Dairesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KZMSSGŞ	: Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
KZMSS	: Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası

md.	: madde
MÜHFD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
PGŞ	: Poliçe Genel Şartları
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
ss	: sayfa sayısı
SK	: Sigortacılık Kanunu
T.	: Tarih
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
Y.:	: Yargıtay
YD	: Yargıtay Dergisi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
ZMSS	: Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
ZMSSGŞ	: Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları

ÖZET

ERSOY Tülin, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Yüksek Lisans Tezi, Mayıs,2023

Trafik kazalarında önemli bir yere sahip olan zorunlu sorumluluk sigortaları ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Her geçen gün trafik kazalarındaki artış, meydana gelen can ve mal kayıpları, üçüncü kişilerin meydana gelen zararlar karşısında korunması düşüncesi ile araç malikinin, araç işletenin, araç işletenin meydana gelen zararlardan eylemleri nedeni ile sorumlu olduğu kişiler bakımından sorumlulukların ve trafik kazasının tanımı yapılarak; bu kişilerin meydana gelen ve tanımı yapılan trafik kazası karşısındaki durumları 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu çerçevesinde çalışmamızın birinci bölümünde değerlendirilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, trafik kazalarında meydana gelen zararlar bakımından düzenlenen zorunlu mali sorumluluk sigortasının, zarar görenin tanımı yapılarak, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının düzenlenmesi, sigorta sözleşmesinin tarafları, sözleşmenin düzenlenme amacı, zorunlu mali mesuliyet sigortasının hukuki niteliği ile yine 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında ele alınarak, sözleşme taraflarının yükümlülükleri de incelenmiştir. Yine Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına bağlanan hukuki sonuçlar sigortacı ile sigorta ettiren ve zarar gören açısından yine sigorta ettiren/sigortalı ile zarar gören açısından ayrıca değerlendirilmektedir.

Son olarak ise; Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası'nda sigorta himayesinden bahsedebilmek için öncelikle bir kısım şartların mevcut olması gerekmektedir. Tezimizin asıl konusunu oluşturan husus, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı olup; tez konumuzun açıklanması bakımından söz konusu sorumluluk sigortasının şartlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu hali ile tezimizin son kısmında sorumluluk

sigortasının şartları açıklanarak, karayollarında motorlu aracın işletilmesi nedeni ile trafik kazası meydana gelmesi halinde sorumluluk sigortasında hangi teminatların sözleşme kapsamında yer aldığı hangi teminatların sözleşme istisnası olarak yer aldığı hususu açıklanmak sureti ile ele alınmıştır. Motorlu aracın işletilmesi sonucu meydana gelen trafik kazası sonucunda oluşan zarar karşısında zarar ören üçüncü kişinin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 97. madde hükmü de dikkate alınarak doğrudan doğruya dava hakkını ne şekilde kullanacağı incelenmiştir.

Çalışmamızda konu sınırlaması alanı olan, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi tarafından 92/i maddesinin iptal edilmesi ile birlikte Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında yapılan değişiklikle birlikte, yargı kararlarında meydana gelen farklılıklar ve geriye yürümezlik kuralı doğrultusunda sigorta himayesi dışında kalan tek taraflı olarak karayolunda meydana gelen trafik kazası sonucu tam kusurlu motorlu araç sürücüsünün vefatı nedeni ile destekten yoksun kalanlarının Poliçe Genel Şartlarında yapılan değişiklik itibari ile sigorta himayesinden ne şekilde yararlanacakları yargı kararları da dikkate alınmak sureti ile yine çalışmamızın son kısmı olan üçüncü bölümünde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK), Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, Sigortacılık Kanunu (SK), Sigortacı, Sigorta Ettiren

ABSTRACT

ERSOY Tlin, Scope of Insurance Protection in Compulsory Highways Liability Insurance, Master Thesis, May, 2023

Compulsory liability insurance, which has an important place in traffic accidents, has an important place in insurance activities in our country. With each passing day, the increase in traffic accidents, the loss of life and property, the protection of third parties against the damages, the responsibilities of the vehicle owner, the vehicle operator, the vehicle operator in terms of the persons to whom the vehicle operator is responsible for the damages occurred and the definition of the traffic accident; The situations of these people against the traffic accident that occurred and defined are evaluated in the first part of our study within the framework of the Turkish Code of Obligations No. 6098 and the Highway Traffic Law No. 2918.

In the second part of our study, the compulsory liability insurance, which is regulated in terms of damages in traffic accidents, is defined by the definition of the injured person, the regulation of the Highways Compulsory Liability Insurance, the parties of the insurance contract, the purpose of the contract, the legal nature of the compulsory liability insurance and the Highway Traffic Law No. 2918. Obligations of the contracting parties were also examined, by considering them within the scope of the Turkish Commercial Code No. 6102 and the Insurance Law No. 5684. Again, the legal consequences related to the Highways Compulsory Liability Insurance are evaluated separately in terms of the insurer, the insured and the injured, again in terms of the insured/insured and the injured party.

Finally; In order to be able to talk about insurance protection in the Highway Compulsory Liability Insurance, some conditions must first be present. The main subject of our thesis is the Scope of Insurance Protection in the Highways Compulsory Liability Insurance; In order to explain our thesis topic, the conditions of the said liability insurance should be evaluated. In this state, in the last part of our thesis, the conditions of liability insurance are explained, and in case of a traffic accident due to

the operation of a motor vehicle on the highways, which guarantees are included in the scope of the contract in the liability insurance and which guarantees are included as contract exceptions are discussed. In the face of the damage caused by the traffic accident that occurred as a result of the operation of the motor vehicle, it has been examined how the third party will use the right to sue directly, taking into account the provision of Article 97 of the Highway Traffic Law No. 2918.

In our study, with the amendment made in the General Conditions of Highways Compulsory Liability Insurance with the cancellation of Article 92/i of the Highway Traffic Law no. The third part of our study, which is the last part of our study, has been evaluated by taking into account the judicial decisions, how the people who are deprived of support due to the death of a fully faulty motor vehicle driver as a result of a traffic accident on the road unilaterally will benefit from the insurance protection as of the amendment made in the General Conditions of Policy.

Keywords: Highway Traffic Law No. 2918 (KTK), General Conditions of Karayaollari Compulsory Liability Insurance, Insurance Law (SK), Insurer, Insured

GİRİŞ

Sigorta, gündelik hayat içerisinde fertlerin muhtemel bazı durumların meydana getireceği zararlar karşısında ekonomik olarak korunma tedbiri ihtiyacından doğmuş olup; sigortanın yardımlaşma ile basiretli olarak hareket etmeyi de içerisinde barındırdığını söylemek gerekir.¹ Bu mündemiçten yola çıkıldığında, Selçuklu'da Ahilik Osmanlı'da Lonca sistemi ile dayanışma, yardımlaşma sağlamak amacı ile bir araya gelmesi ülkemizde sigortacılık faaliyetinin temelini oluşturduğunun kabulü yanlış olmayacaktır.

Sigortacılık faaliyetleri, Türkiye'ye XIX. yüzyılın sonunda kendisini göstermeye başlamıştır. Ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinin, XIX. yüzyıldan önce pek bilinmemesinin nedeni olarak dini telâkkilerin önemi bulunmaktadır. Öyle ki; *“Faizin haram olduğu ve insanların bir hasar veya afeti önlemek üzere alacakları tedbirin Allah'ın hilâfına bulunduğu gibi ayrıca alınan bir fetfaya göre Sigorta bedelinin helal olabilmesi için sigorta şirketinin bir yabancı memlekette bulunması ve aktin böyle bir şirketle yapılması olması şarttı ve memlekette bulunan sigorta şirketinden alınan sigorta bedeli haram”* olarak sayılmıştır.²

1870 yılında Beyoğlu'nda büyük bir yangın meydana gelmiş ve meydana gelen yangın ile birlikte ortaya çıkan zararın büyüklüğü sigortaya olan ihtiyacı göstermiş ve ülkeye sigortanın girmesine neden olmuştur.³ Osmanlı'da meydana gelen yangın ile birlikte ilerleyen dönemlerde sigortacılık faaliyetlerine olan ihtiyaç, yabancı sermayenin bu alanda yapmış olduğu çalışmalar ile birlikte memlekette kendisini göstermiş olmasına rağmen yabancı sermaye üzerinde sigortacılık faaliyetlerine istinaden kanuni şart ya da mali bir teminat arama durumu söz konusu olmadığından, gayrimeşru rekabetlerin oluşmasına ve ahlaklı tüncarın da zararla çıkmasına neden olmuştur.⁴ İlerleyen dönemlerde ise; keyfi ve türlü keyfiliklerle kendisine yer bulan sigortacılık

¹ KENDER Rayegân, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku (Günceleştirilmiş) 17. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s.1.

² KENDER, dn.46, s.21.

³ KENDER, s.21.

⁴ KENDER, s.22.

faaliyetlerine dur demek amacı ile 1906 da “*Ticaret-i Bahriye Kanunu*”, 1908 da yabancı şirketlere ilişkin nizanname, 1914 de “*30 kânunuevvel 1330 tarih ve 49 sayılı Ecnebi Sigorta Şirketleri Kakkında Muvakkat Kanunu*” yürürlüğe konulmakla yabancı sermaye keyfiliğinin önüne çekilmeye çalışılmıştır.⁵

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise sigortacılık faaliyetlerine olan ihtiyacın önemi derinlik kazanırken yine sermayenin ülke topraklarında bırakma gereksinimi ile sigortacılık faaliyeti alanında özellikle yerli sermayeyi desteklemek sureti ile çalışmalara hız verildiği anlaşılmaktadır.⁶

Türk sigortacılık tarihi değerlendirilirken sonuç olarak; karşımıza sigortacılık faaliyetleri ile ülkemizin çok geç tanıştığı, önceleri yabancı sermayenin elinde bulunan sigortacılık faaliyetlerinin yeni Türk Devleti’nin kuruluşu ile birlikte kendine yer edinmeye çalıştığı ancak yine de Avrupa’nın çok gerisinden geldiği anlaşılmaktadır. Günümüzde ise zorunlu sigortacılık faaliyetleri ile birlikte Türk Sigortacılık faaliyetleri, Avrupalı Sigorta Şirketlerini yakaladığı görülmektedir.

İhtiyaçlara cevap vermesi açısından ise her geçen gün mevzuatımızda değişiklikler yapılmakta dünya ülkelerine hemen hemen aynı seviyelere gelinme hususunda büyük yol kat edildiği anlaşılmaktadır. Tüm bunlarla birlikte teknolojiye meydana gelen gelişmeler risk faktöründeki artışları da beraberinde getirmiş ve risk faktörü sorumluluk anlayışının doğumuna neden olmuştur. Sorumluk anlayışı ile birlikte sorumluluk sigortalarının düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Sorumluluk sigortalarının, sigorta ettirene, zarar gören üçüncü kişilere getirmiş olduğu koruma ile son yıllarda öneminin arttığı anlaşılmaktadır. Sorumluluk sigortasının asıl gayesi; meydana gelen zararlar karşısında sigorta ettirenin zarar gören üçüncü kişilerdeki bedeni zarar ve mal varlığında azalmanın önüne geçmek ve yine bu zarar gören üçüncü kişilerin zararlarının giderimini sağlamak olmaktadır. Karayollarında her an oluşan motorlu araç hareketliliği, bir kısım kazaların oluşma ihtimalinin yüksek oluşu ile ortaya tazminat yükümünü çıkacağı ve tazminat yükümü riski ile karşı karşıya kalınacağı ortadadır. Bu risk karşısında üçüncü kişilerin zararlarının tazminat yükümü

⁵ KENDER, s.22.

⁶ KENDER, bkz.Cumhuriyet Dönemi Düzenlemeleri, s.22.-23.

yapılan sözleşme ile birlikte ortaya çıkan sorumluluk, sigorta şirketlerine devredilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Motorlu aracın karayolunda işletilmesi, özelliği gereği tehlike ve risk barındırdığı bilinmektedir. Motorlu araç işletenlerinin, aracın karayolunda işletilmesi ile meydana gelebilecek zararlardan kanunen sorumlu olduğu ortadadır. Meydana gelen trafik kazası sonucu ortaya çıkabilecek zararın büyüklüğü karşısında kişiler kanunen zorunlu olarak sigorta sözleşmesi yaparak sorumluluklarını böylelikle sigortalatmak durumunda kalmışlardır. Karayolunda motorlu araçların işletilmesi ile meydana gelen zararlar karşısında sigorta şirketleri ile yapılan sigorta sözleşmesi kapsamında sorumluluk belli limitler doğrultusunda sigorta şirketi himayesi kapsamına girmektedir.

Çalışmamızın konusu da tam olarak karayolunda işletilmekte olan motorlu aracın, işletilmesi ile birlikte meydana gelen zararlarda motorlu araç işletenin, motorlu araç işleteninin eylemlerinde sorumlu olduğu kişilerin, motorlu araç işleteninin bağlı olduğu teşebbüs sahibi ile diğer farazi işletenlerin sorumlulukları KTK çerçevesinde ele alınmış ve yine motorlu aracın işletilme halinde olmadığı durumlarda doğan sorumluluğun hukuki niteliği incelenerek söz konusu sorumluluk, kusur sorumluluğu ile kusursuz sorumluluk halleri bakımından da birinci bölümde değerlendirme alanı bulacaktır.

İkinci bölümde, zorunlu sorumluluk sigortasının tanımı yapılmak sureti ile; TBK’da tanımlanan sözleşme tanımından farklılıkları ile zorunlu sorumluluk sigorta sözleşmesinin özellikleri belirlenmekle birlikte; zorunlu mali sorumluluk sigorta sözleşmesinin düzenlenme şekilleri, sigorta sözleşmesinin tarafları ile sigorta sözleşmesi ve meydana gelen trafik kazası sonucu zarar gören kavramı incelenerek, KZMSS’ye bağlanan hukuki sonuçlar, sigortacı/ zarar gören açısından, sigortacı/ sigorta ettiren ve sigorta ettiren / zarar gören açısından değerlendirmeler yapılmıştır.

Sigorta şirketinin sorumluluğu, KZMSSGŞ ile Özel Şartları bakımından incelenecek ve Zorunlu Mali Sorumluluk Himayesi, KTK ile KZMSSGŞ kapsamında sigorta sözleşmesi taraflarının yükümlülükleri çalışmamızın üçüncü kısmında yer alacaktır.

Tez çalışmamızın yine konu sınırlamasının da inceleme alanı bulduğu tek taraflı trafik kazasında tam kusurlu davranışı ile karayolunda meydana gelen trafik kazası sonucu

vefat eden işletin destekten yoksun kalanlarının taleplerinin değerlendirilmesi, “Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı ve Himayenin İstisnaları” başlığı altında gerekçelendirilmek sureti ile incelenecektir. Konu sınırlamamız bakımından özellikle üzerinde durduğumuz Anayasa Mahkemesi’nce 17/07/2020 tarih E.2019/40 K.2020/40 sayılı 2918 sayılı KTK’nın 90. Ve 92/i maddelerinde verilen iptal kararı öncesi yargı kararları ve yine AYM iptal kararı sonrası yargı kararları incelenmek sureti ile araç işletenin tam kusurlu olarak vefatı ile birlikte destekten yoksun kalanlarının desteklerinin vefatı sonucu ortaya çıkan destekten yoksun kalma tazminatı isteminde ve motorlu aracın karayolunda işleten eşinin, usul ve fûrunun, evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, birlikte yaşayan kardeşlerin mallarına trafik kazası sonucu zarar ve hasar gelmesi ayrıca kaybolması halinde, bu zararlar ile kayıp mallar sigorta ettiren ya da işletenin yakın akrabalarının mallarının kaybolması ya da hasar görmesi halinde talepte bulunup bulunamayacakları değerlendirilecektir.

Üçüncü kısımda son olarak ise; motorlu araçların karayolunda işletilmesi sonucu meydana gelen trafik kazalarındaki zararlarda, diğer kısımlarda anlatılan zarar gören üçüncü kişinin zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında doğrudan doğruya dava hakkı ile sigortacının kanuni halefiyet tanımı kapsamında açıklanacak ve karayolunda meydana gelen zararın tazmini noktasında sigortacıya başvuru, yetkili mahkeme ile zamanaşımı hususları açıklanacaktır.

İncelediğimiz konu içeriği özetlenmek sureti ile konu sınırlamamız hakkındaki görüş ve kanaatlerimizi de bildirir şekilde sonuç bölümümüz ile çalışmamız nihayetlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MOTORLU ARAÇ İŞLETEN KAVRAMI VE İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I. MOTORLU ARAÇ İŞLETEN KAVRAMI

A. Araç İşleten/ler

6085 sayılı kanunun 50. maddesinin 232 sayılı kanun ile değişiklik getirmeden evvel “Araç İşleteni” kavramı yerine “vasıtayı veya müteharrik makineyi kullanan” kavramı kullanılmaktaydı.⁷ Kullanılan bu ifadenin anlamı ile kapsamı bakımından bir kısım kararsızlıklar yaşanmış ve çeşitli yorumlarda yapılmıştır.⁸ 232 sayılı kanun ile “kullanan” yerine “araç sahibi” sözcükleri kullanılmıştır.⁹

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 85. maddesinde kullanılmakta olan araç ve sahibi sözcükleri yerine “araç işleten” ifadesinin kullanımına yer verilmiştir.¹⁰ Bu madde hüküme göre de bir motorlu aracın işletilmesi sonucunda brinin ölümüne ya da yaralanmasına sebep olunması halinde işleten kişi meydana gelen zarardan sorumlu tutulacaktır.¹¹ Araç sahibi, motorlu aracın neden olduğu zarar doğduğunda; aracın sevk ve idaresinde söz sahibi olan, ondan yararlanan ve oluşan giderlere kişi ise, işleten kabul edilmesinde herhangi tereddüt bulunmamaktadır.¹² Ancak araç sahibi birçok halde, araç üzerinde zilyetliği bulunmadığı gibi aracın sevk ve idaresine de müdahale edemeyecek durumda da bulunabilmektedir.¹³ Bu gibi durumlarda, aracın sebep

⁷ KILIÇOĞLU M.Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Güncelleştirilmiş), 26.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s.478.

⁸ KARAHASAN Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku, İkinci Kitap, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, 6. Baskı, Beta Yayınevi, Ankara, 2003, s.888.

⁹ KILIÇOĞLU, s.478.

¹⁰ KILIÇOĞLU, s.478.

¹¹ KILIÇOĞLU, s.478.

¹² KILIÇOĞLU, s.479.

¹³ KILIÇOĞLU, s.479.

olduğu zararnedeni ile gerçek araç sahibi yerine aracı sevk ve idaresinde söz sahibi olan kişilerin sorumlu tutulması gerekmektedir.¹⁴ Ancak, gerek öğretide gerek mahkeme kararlarında kanundaki araç sahibinin maddi ölçüden hareket edilerek tespit olunması gerektiği savunulmaktaydı.¹⁵ Diğer yandan, her iki terimin de tam olarak sorumlu tutulacak kişiyi belirtmediği kabul edilmekteydi.¹⁶

KTK'nın 3. maddesinde araç işletinini “maddi” ve “şekli” ölçütü dikkate alarak¹⁷ “*Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.*” şeklinde tanımlamaktadır. Kanun hükmü dikkate alındığında trafik siciline kaydı bulunan kişinin öncelikle işleten sayıldığı, devamla sicile kaydı bulunmasa bile araç işleteni olarak kabul edilirken diğer yandan bir kısım koşulların oluşması ile birlikte ise sicilde kayıtlı bulunan kişilerden farklı bir kişinin de işleten olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.¹⁸ KTK'da araç işleten tanımlaması yapılırken “maddi” ve “şekli” ölçütlerin dikkate alındığı anlaşılmaktadır.¹⁹ Gerek trafik sicil kaydında, gerek sigorta poliçesinde gerekse de vergi kayıtlarında ismi yazılı olarak bulunan kişi şekli ölçüte göre²⁰, trafik sicilindeki, sigorta poliçesindeki ve vergi kayıtlarındaki ismin öneminin olmadığı, araçtaki fiili hâkimiyetin ve araçtan tasarruf etmenin önemli olduğu esasa ise maddi ölçüt²¹ olarak değerlendirilmektedir. KTK her ne kadar şekli ölçütü tanımlasa da; Yargıtay kararlarında maddi ölçütün de değerlendirildiği görülmektedir. Y. 4. HD. T. 25.02.2003, E.2002/10641, K.2003/1173 “...Somut olayda, araç sahibi olmayan ve başka nedenle de işleten olduğu kanıtlanamayan davalı V. I.'ın araç sahibi şirketle

¹⁴ KILIÇOĞLU, s.479.

¹⁵ KILIÇOĞLU, s.478.

¹⁶ ADAL Erhan, Trafik Kazalarında Akit Dışı Hukuki Sorumluluk, 1.Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1963, s.73.(Akit Dışı)

¹⁷ EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s.783.-784.; KILIÇOĞLU, s.479.

¹⁸ KILIÇOĞLU, s.478-479.

¹⁹ EREN, s.784; KILIÇOĞLU, s.478.

²⁰ ADA, Akit Dışı, s.80.; BOLATOĞLU Bolat, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukukî Sorumluluğu, 1.Baskı, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1988, s.55.; ÇELİKTAŞ Demet, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda İşletenin Hukukî Sorumluluğu, 1.Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987, s.59.; EREN Fikret, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukukî Niteliği ve Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1-4, Cilt.39, 1982-1987, s.176.(Akit Dışı); EREN, s.784.

²¹ EREN, s.784.; KILIÇOĞLU, s.480.

birlikte isminin aracın sigorta poliçesinde yazması nedeniyle sorumlu tutulmuş olması usul ve yasaya uygun değildir.” demiştir.²² Yine karardan da yola çıkıldığında maddi ölçütten bahsedebilmek için üç husustan bahsetmek gerekmektedir. Bu hususlar araç üzerinde fiili hâkimiyet, motorlu araçtan yarar elde etmek, motorlu araçtan kaynaklanan tehlikeleri ve masrafları üstlenmektir.²³

KTK’nın 3. maddesinde “...*ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.*”denilmek sureti ile özellikleri sayılan kişilerin de motorlu araç işleteni gibi sorumlu tutulacağı kabul edildiği görülmektedir. Kanunda yer alan şekli ölçüt “gerçek”, maddi ölçüt ise “farazi” işleten kavramlarını karşımıza çıkarmaktadır.

1. Gerçek İşletenler

a. Araç Sahibi

KTK m.3 ve yönetmelik m.3 incelendiğinde, araç için adına yetkili kılınan idarece adına tescile ilişkin belge verilen ya da satış belgesi düzenlenen kişi olarak tanımlanmakla birlikte; araç sahibi olarak tanımlanan kişi aynı zamanda motorlu araç işleteni olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁴ Araç sahibinin belirlenmesi bakımından, yapılan bu tanımlama şekli ölçüt dikkate alınarak yapılmıştır.²⁵ Tüm bu açıklamalardan yola çıkıldığında, KTK. 85/1 madde hükmü gereği sorumlu olan motorlu araç işleteni bakımından araç sahibinin tespiti için öncelikle trafik siciline başvurulması gerekse de; araç işleteninin belirlenmesinde “trafik kayıtları” kesin bir ölçü niteliği de taşımamaktadır.²⁶ Diğer taraftan da araç sahibinin işleten konumunda bulunmadığı durumların da varlığı söz konusudur. Kural olarak araç sahibinin işleten olduğu kabul edilmekte ise de; araç sahibi aracın kendi fiili hâkimiyetinde bulunmadığını ve yine motorlu aracın başka bir kişinin adına ve hesabına işlettiğini ispatlamak koşulu ile sorumluluktan kurtulabilmektedir.²⁷ Öyle ki, kendi hesabına

²²ARAZ Adem, Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Trafik Sigortası Kapsamında Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s.21.(www.yok.tez.gov.tr) (E.T..20/09/2022)

²³ EREN, s.784.; KILIÇOĞLU, s.478.;Ayrıca bkz. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunun tanımlar başlıklı 3.madde hükmü

²⁴ KILIÇOĞLU, s.480.; EREN, s.786.

²⁵ KARAHASAN, s.946.

²⁶ KARAHASAN, s.949.

²⁷ KILIÇOĞLU, s.480.; EREN, s.785.

motorlu aracı işleten kişinin de işleten olarak kabul edilecektir.²⁸ Motorlu aracın kamu kurum ve kuruluşuna ait olması durumunda işleten sıfatına ilgili kamu kurum ve kuruluşu sahip olduğu anlaşılmaktadır. YGHK T. 10.10.2001 E.2001/19 K. 2001/705 sayılı kararında “...*Davalı K. Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nın, kendi görev alanı içindeki yeşil alanlar ve benzeri yerlerin sulanması işini, ihale sonucunda düzenlenen 7.4.1999 günlü sözleşmeyle dava dışı G. P. Ltd. Şti. ne bıraktığı trafik kazaları da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle doğabilecek tüm zararlardan yüklenici şirketin sorumlu olacağına kararlaştırıldığı; davalılardan Y.G.adına trafiğe kayıtlı tankerin,09/08/1999 günü saat 23:30 sıralarında anılan dava dışı şirket adına yolun sol şeridinde çim sulaması işini yaparken,...davacıya ait aracın bu tankere çarpmasına...neden olduğu...anlaşılmaktadır..., ...tankerdeki görev levhasının, davalı K. Büyükşehir Belediyesinin bilgisi dahilinde konulduğu, anılan tankerin Belediye hizmet aracı olarak nitelendirilmek suretiyle, Belediye unvanı altında çalıştırılan aracın verdiği zarardan araç maliki, sürücüsü ve Belediyenin birlikte müteselsil olarak sorumlu olduğu sonucuna varılmalıdır...*” denilmek sureti ile araç işleteninin kamu kurum ve kuruluşu olduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan araç sahibinin belirlenmesinde trafik sicil kayıtları dikkate alınmakla birlikte, trafik sicil kayıtlarındaki kişi işleten sıfatını da almaktadır. İşleten sıfatının belirlenmesinde trafik sicil kayıtları kesin bir ölçü olarak kabul edilmemekle birlikte; Yüksek yargı kararında belirtildiği üzere trafik sicil kaydında idarece tutulan kaydın kurucu nitelikli olmadığı; bildirici nitelik taşıdığı kabul edilmektedir.²⁹

Trafik sicil kayıtları motorlu araç sahibi hakkında kesin bir bilgi vermediği gibi; sahiplik hakkında kuvvetli delil olma özelliğine sahiptir.³⁰ TMK’da tapu siciline güven ilkesi söz konusu iken trafik siciline güven ilkesi söz konusu değildir. Öyle ki; YHGK T.25.9.2002, E.2002/4-608, K.2002/643 sayılı kararında, “...*Hukuki sebebi bulunmayan ya da geçerli olmayan bir kayda (Yolsuz tescil) dayanarak hak iktisap eden iyi niyetli kişinin bu iktisabının korunduğu hallerde sicile güvenden söz edilir. Buna sicile güven ilkesi denir. Bu ilke, tapu sicili anlamında geçerlidir. Medeni Kanunun 931. maddesine göre Tapu Sicilindeki kayda hüsnüniyetle, istinat ederek*

²⁸ EREN, s.784.

²⁹ KILIÇOĞLU,s.480; ADAL, s.88.-89.; AŞÇIOĞLU Çetin, Trafik Kazalarından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar, 3.Baskı, Sözkesen Matbaacılık, Ankara, 2012, s.44.-45.(Sorumluluk); AŞÇIOĞLU Çetin, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları,1.Baskı, Söz Keser Matbaacılık Ankara,1989, s.11.-12.(Tazminat); BOLATOĞLU,s.57.-60.; ÇELİKTAŞ,s.60.; EREN, Akit Dışı,s.177.; EREN, s.786.

³⁰ KILIÇOĞLU, s.480.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.44.-45.; EREN, s.786.

mülkiyet veya diğer bir aynı hakkı iktisap eden kimsenin bu iktisabı muteber olur. Acaba aynı ilke, trafik sicili bakımından da kabul edilmiş midir? Trafik Yasa ve Yönetmeliğinde Medeni Kanunda yazıldığı şekilde Sicile İtimat şeklinde bir madde yer almamıştır. Buna göre, trafik kaydında yolsuz bir tescile dayanarak hareket eden iyi niyetli kişinin hak iktisap etmesi hususunda bir düzenleme getirilmemiştir. Bu itibarla trafik sicilindeki kayıtlara güvenerek iyi niyetle hareket eden kişinin bu güveninin korunacağını, mevcut yasal düzenleme karşısında söylemek olanağı bulunmamaktadır...” denilmek sureti ile trafik siciline güvenen kişinin güveninin korunmayacağı hüküm altına alınmıştır. KTK’nın 20. madde hükmünün 1/d fıkrası uyarınca trafik sicil kaydı bulunan araçların devirleri noter kanalı ile yapılmakta ve 4. fıkrası uyarınca ise noter kanalı ile yapılmayan devirlerin ise geçersiz olduğu kabul edilmektedir.³¹ Ancak trafik sicil kaydında aracın maliki olarak görünen kişi, noter kanalı olmaksızın adi satış ile gerek fiilen gerek ekonomik olarak kendi hâkimiyetinde bulunduran³² kişi de aracın işleteni olarak kabul edilecektir.³³ Yargıtay ise, adi olarak devir durumu söz konusu olsa da, bu durumdan zarar görenler söz konusu ise, zarar görenlerin hakkını korumak amacı ile söz konusu devrin her türlü delil ile ispat olunacağı görüşünde olduğu anlaşılmaktadır.³⁴

b. Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan Kişi

TMK’nın 764. madde hükmünde “Başkasına devredilen bir malın mülkiyetinin saklı tutulması kaydı, ancak resmî şekilde yapılacak sözleşmenin devralanın yerleşim yeri noterliğinde özel siciline kaydedilmesiyle geçerli olur.” demek sureti ile mülkiyeti muhafaza kaydı ile satış hususu düzenlenmekle birlikte; yine KTK’nın 3. madde hükmü “...araç sahibi olan ve mülkiyeti muhafaza kaydıyla ...” demek sureti ile de aracın maliki olmamasına rağmen mülkiyetin muhafazası kaydı ile motorlu aracı satın almakla birlikte noterde muhafaza kaydında kayıtlı olarak bulunan kişiyi de motorlu araç işleteni olarak kabul etmektedir. Mülkiyeti muhafaza sözleşmeleri, özü itibari ile satış sözleşmesi ise de; mal alıcı tarafından teslim alınsa dahi, söz konusu şartın gerçekleşmesine kadar sürede aracı satan satıcının araç üzerindeki mülkiyet hakkının

³¹ OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul , C.2, 2013, s.203.-205.; BOLATOĞLU, s.56. ; EREN,s.786.; KILIÇOĞLU, s.480.

³² Aracın sigorta primlerinin ödenmesi, vergilerinin ödenmesi vb.

³³ KARAHASAN, s.950.; KORKUSUZ Refik, Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2009, s.166.

³⁴ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.47.

devam edeceği yönünde tarafların anlaşmasıdır.³⁵ Bu sözleşmenin geçersizliği durumunda motorlu aracın işleteni olduğu ispatlanan alıcı yanın meydana gelen zarardan işleten sıfatı ile sorumlu olduğu kabul edilmektedir.³⁶ Söz konusu satışta şekil unsurunda geçerlilik bakımından herhangi bir noksanlık bulunması durumunda taraflar arasında yapılan mülkiyeti muhafaza sözleşmesinin niteliği taksitle satış sözleşmesi olarak değerlendirilmek sureti ile yine sözleşmesinin alıcı yanı işleten sıfatı ile oluşan zararlardan sorumlu tutulmaktadır.³⁷

c. Aracın Uzun Süreli Kiracısı

TBK'nın 299. madde hükmü kira sözleşmesini “ *Kira sözleşmesi, kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*” olarak tanımlamaktadır.

KTK ise TBK da olduğu gibi kira sözleşmesi tanımına uyan her kiracıyı motorlu araç işleteni olarak kabul etmemiş; yalnızca uzun süre kiralayanı motorlu araç işleteni olarak kabul etmekle birlikte uzun sürekli kiralama kavramındaki sürenin tam olarak ne olduğu hususunda bir açıklama getirmediği anlaşılmaktadır. Yargı kararları³⁸ ile doktrinlerin³⁹ süre kavramını değerlendirdiği görülmektedir. Uzun süreli kiralama ilişkisinden söz edebilmek için kiralayan ile motorlu araç arasındaki egemenlik durumu ile ekonomik bakımdan işleten sıfatı yüklenebilecek şekilde bir yoğunluk oluşmuş olması gerekmektedir.⁴⁰ Diğer bir görüş ise TBK'nın 330. madde hükmünden yola çıkarak üç gün olan fesih ihbar süresi de dikkate alınarak üç gün ve daha uzun süreli olan kiralamaların uzun süreli kiralama olarak tanımlamaktadır.⁴¹

Doktorindeki baskın görüş üç gün ve daha uzun süre uzun süreli kiralama olarak kabul edilse de; Yargıtay'ın kabul ettiği bir diğer görüş ise motorlu aracı, motorlu aracı kiralamasının belli bir gün sınırlandırılmasına gidilmeden yaşanan olayın özelliğine

³⁵ ARAZ, s.28.

³⁶ KARAHASAN, s.958.

³⁷ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.15.

³⁸ Y.4.H.D., T.08.07.2004, E.2004/2363, K. 2004/9097 (www.kazanci.com.tr) (E.T. 23.09.2022)

³⁹ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.50.; TUNÇ Ramazan, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Gerçek İşleten Kavramı, Yargıtay Dergisi, S.1-2, C.26, 2000, s.243.; KILIÇOĞLU, s.482; EREN, s.787.

⁴⁰ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.17.

⁴¹ KILIÇOĞLU, s.483.

göre değerlendirilmesi gerektiği ve fiili tasarruf durumu ile ekonomik yarar sağlama durumu dikkate alınması gerektiğidir.⁴²

Yargıtay kararları incelendiğinde, motorlu araç finansal kiralama sözleşmesi ile kiralayanı işleten kabul etmekle ve işleten sıfatı ile de sorumlu tutmakla birlikte, ayrıca motorlu araç finansal kiralama ile birlikte kiracının zilyetliğinde iken zarara sebebiyet verilmiş ve aracın 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na uygun olarak kiraya verilmesi ile araç kiracı zilyetliğinde iken zarar olmuş ise kiracı araç işleti sayılacaktır.⁴³

d. Aracı Uzun Süreli Ariyet (ödünç) Alan Kişi

TBK'nın 379. madde hükmü ariyet sözleşmesi “ *ödünç verenin bir şeyin karşılıksız olarak kullanılmasını ödünç alana bırakmayı ve ödünç alanın da o şeyi kullandıktan sonra geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.*” olarak tanımlanmaktadır. Kullanım ödünçü gereği aracı ödünç alan kişi, ödünç aldığı kişiye karşı herhangi bir karşılık vermemektedir. Ariyet sözleşmesini kira sözleşmesinden ayıran en önemli özellik, motorlu aracın sahibinin rızası ile bir başkası tarafından ücretsiz olarak kullanılmasıdır.⁴⁴ Ancak, motorlu aracı ariyet olarak alan herkes işleten olarak nitelendirilememekte, bunun için kiralamada olduğu gibi ariyetin uzun süreli olması gerekmektedir.⁴⁵

e. Aracı Rehin Alan Kişi

Rehin, özü itibari ile bir alacak hakkının güvence altına alınması olarak tanımlanmaktadır. Alacak teminat altına alınmak üzere taşınır eşya, hak ya da alacak üzerinde tesis dilen yük, taşınır rehni oluşturmaktadır. Alacaklıya karşı borç yerine getirilmemesi halinde, alacak hakkı taşınır rehni ile temin edildiğinden taşınır

⁴² AŞÇIOĞLU Çetin, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun Getirdiği Sorunlar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VI, Ankara, 1989, s.192.;Y.17.HD, T.02.05.2014 E.2013/ 4578, K. 2014/6918–Y.4.HD, T.14.11.2005 E.2004/15668 K.2005/12100(www.kazancihukuk.com.tr) (E.T.23/09/2022)

⁴³Y.14.HD. T.02.06.1992 E.1992/3276 K.1992/7309;Y.17.HD. T.17.05.2004 E.2004/4513 K.2004/6241; Y.17.HD. T.24.03.2008 E.2007/4411 K.2008/1442 (www.kazancihukuk.com.tr) (E.T.24/09/2022); KILIÇOĞLU; dn.563, s.483.

⁴⁴ KILIÇOĞLU, s.484.

⁴⁵ KILIÇOĞLU, s.484.

üzerindeki teminat paraya çevrilmek sureti ile alacağa ulaşma yetkisininde taşınır rehni vermektedir.⁴⁶

Motorlu araçlarda, taşınır olmakla birlikte taşınır rehnine konu olabilmektedir. Motorlu araçlarında taşınır eşya olduğu hususu dikkate alınmakla; rehin hakkı da teslim edilme şartı ile kendini göstermektedir.⁴⁷ Taşınırlarda sicile rehlin tescili zorunluluğu bulunması durumunda, sicile gerekli tescil yapılmalıdır. TMK'nın 939/3. maddesi “*Taşınır, fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz.*” dikkate alındığında motorlu araçlarda rehin alanın, aracı rehin alma amacı ile teslim alınması yeterlidir.⁴⁸ Motorlu araç üzerindeki fiili hâkimiyetin kurulması işleminden sonra rehin alana geçmesi söz konusu olabilmektedir.

Fiili hâkimiyetin rehin alana geçtiği durumlarda işleten sıfatının da araç sahibine değil, rehin alana geçtiği Yargıtay'ca kabul edilmektedir.⁴⁹ Diğer yandan da rehin alan kişinin motorlu araçta oluşacak giderler ile diğer bakımlara da katlanıp katlanmadığı, onun bu husustaki mali gücü gözönünde bulundurulurarak araştırılması gerekmektedir.⁵⁰

f. Araç İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi

KTk'nın 85. madde hükmünde “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.*” demek sureti ile motorlu aracın işletilmesi sonucu meydana gelen zararlarda işleten ile birlikte işletenin de bağlı olarak çalışmış olduğu teşebbüsü ya da teşebbüs sahibini de müşterek ve müteselsil olarak sorumlu olduğunu kabul etmektedir.

⁴⁶ OĞUZMAN Kemal M/SELİÇİ Özer, Eşya Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997, s.755.

⁴⁷ TMK m. 939/I “*Kanunda öngörülen ayırık durumlar dışında taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir.*”

⁴⁸ KILIÇOĞLU, s.485.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.52.

⁴⁹ Y.11.HD. T.30.09.2004, E.2003/14390, K.2004/9080 “*Trafik Kanununun 3. Maddesine göre işleten, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya uzun süreli kiralama, ariyet, veya rehin gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak, ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.*” (www.kazancihukuk.com) (E.T.24.09.2022)

⁵⁰ KILIÇOĞLU, s.486.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk,s.53.

Gerek kanunun hükmünde gerek Yüksek Mahkeme⁵¹ kararı dikkate alındığında otobüs firmaları ile nakliye hizmeti verenlar teşebbüs sahibi sayılmakla birlikte motorlu aracın işletilmesinden doğan zararlardan işleten ile birlikte sorumlu olacaklardır.⁵² Böylelikle de kısa süreli kiralama nedeni ile işleten sıfatını kazanamayan “tur düzenleyen teşebbüslerin” sahiplerinin de sorumluluktan kurtulamayacakları kabul edilmektedir.⁵³

2. Araç İşleten Diğer Kişiler

KTK’nın 3. madde hükmünde işleten tanımı yapılırken “...*Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.*” denilmek sureti ile işleten sınırlı sayıda kabul edilmemiş, ilgilisi tarafından ispat edilerek koşullar sağlandığında da başkaca işleten sıfatlarının da var olduğu ifade edilmektedir. Böylelikle gerek yasadan gerek sözleşmeden kaynaklı olarak intifa hakkını elinde bulunduran kişiler de işleten olarak kabul edilmektedir.⁵⁴ Aynı şekilde de iflâs hali durumunda da araç üzerindeki zilyetlik ve tasarruf hakkı iflâs masasına geçmekle iflas masası da işleten sayılacaktır.⁵⁵

a. Farazi İşletenler

KTK hükümleri incelendiğinde bazı kişilerin işleten sıfatı olmamasına rağmen ortaya çıkan zararlarda işleten gibi sorumlu tutulmaktadırlar. Ortaya çıkan bu zararlar nedeni ile işleten olmamasına rağmen sorumlu tutulan bu kişiler farazi işleten sıfatını almakta olduğu anlaşılmaktadır.

b. Motorlu Araçlarla İlgili Meslekî Faaliyette Bulunanlar

KTK’nın 104. madde hükmü “ *Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi...*” demek sureti ile motorlu araç ile ilgili olarak mesleki faaliyette bulunanların sorumluluklarını da düzenleme altına almış olduğu görülmektedir. Bu madde ile mesleki faaliyette bulunanlar işleten sıfatı bulunmamasına rağmen fiili

⁵¹ YHGK T.24.06.1998 E.1998/468 – K.1998/529 (www.kazancihukuk.com) (E.T.24.09.2022)

⁵² OĞUZMAN/ÖZ, s.206-207.

⁵³ OĞUZMAN/ÖZ, s.207.

⁵⁴ KILIÇOĞLU M. Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER) S.2-3, C.22, 1984, s.11.; TANDOĞAN Haluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1.Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 1981, s.224. (Sorumluluk)

⁵⁵ KILIÇOĞLU, s.487.

hâkimiyeti üzerlerinde bulundurmalarından kaynaklı olarak işleyen gibi ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulmaktadırlar.⁵⁶

KTk'nın 104. maddesinde belirttiği üzere meydana gelen zararlardan teşebbüs sahibinin sorumlu olabilmesi için iki koşulun gerçekleşmesinden bahsedilmektedir.⁵⁷ Bu koşullardan ilki sorumluluğuna gidilecek olanın motorlu aracın hâkimiyetinin kendisinde bulunmasının yapmış olduğu mesleki faaliyet ile ilgili olması gerekmektedir birlikte; oto tamirhaneleri, kaportacılar ya da galericiler örnek olarak verilmektedir.⁵⁸ İkinci olarak ise; motorlu aracın mesleki faaliyet nedeni ile girişim sahibinin hâkimiyetine bırakılmasıdır.⁵⁹ Yüksek mahkeme kısa süreli onarım işlemleri ile deneme sürüşlerinin yapıldığı durumlarda meydana gelen zararlardaki sorumluluğun gerçek işletene ait olduğu belirtilmektedir.⁶⁰

c. Yarış Düzenleyicileri

KTk'nın yarışlar başlığı altında düzenlenen 105. maddesinde motorlu araçlar için yarış düzenleyicileri de ortaya çıkacak zararlardan işleyen gibi sorumlu kabul edildikleri anlaşılmaktadır. Yarış düzenleyicilerin sorumlulukları her türlü zararı kapsamamaktadır. Yani motorlu yarış düzenlenmeden evvel meydana gelen zararlar ile yarış düzenlendikten sonra meydana gelen zararlardan sorumlulukları bulunmamaktadır.⁶¹

Yarış düzenleyenlerin meydana gelen zararlardan sorumlulukları üçüncü kişilerin zararları ile sınırlı tutulmuş olmakla; yarış pilotları ile yarışa katılan motorlu araç içerisinde bulunan diğer kişileri kapsamamaktadır. Bu kişiler genel hükümler itibari ile zararlarını tazmin edebilmektedirler.⁶² Diğer yandan yarış düzenleyicilere yarışa katılan bu kişilerin üçüncü kişilere vermiş oldukları zararlarını karşılamak üzere 2918 sayılı KTK'nın 105.madde hükmü itibari ile sorumluluk sigortası yapılması zorunlu tutulmaktadır.

⁵⁶ KARAHASAN, s.966.

⁵⁷ KILIÇOĞLU, s.487.

⁵⁸ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.27.

⁵⁹ EREN, s.788.

⁶⁰ Y.4.HD, T. 09.02.1989, E.1988/7742 K.1989/1055 (www.kazancihukuk.com)(E.T.25/09/2022)

⁶¹ EREN, s.788.; OĞUZMAN / ÖZ, s.205.

⁶² AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.33.

KTk'nın 104., 105. ve 107. madde hükümleri incelendiğinde yarış düzenleyicilerin gerçek işleyen gibi sorumlu oldukları durumda gerçek işleyenlerin de birlikte sorumlu olamayacağına dair düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Bu hali ile de birlikte sorumluluktan söz edilebilmektedir.⁶³

d. Motorlu Aracı Çalan veya Gasbeden Kişiler

KTk'nın 107.madde hükmü “ *Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse işleyen gibi sorumlu tutulur. ...* ” demek sureti ile motorlu aracın çalınması veya gasbedilmesi sonucu ortaya çıkan zarardan gerçek işleyen gibi sorumlu tutulmaktadır. Diğer yandan gerçek işletenin motorlu aracın işletilmesi ile ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulmaması için söz konusu zararın motorlu aracın çalınması ya da gasbedilmesi sonrası ortaya çıkması gerekmektedir.⁶⁴

Motorlu aracı çalan veya gasp eden kişiler bakımından araç üzerinde fiili hâkimiyet durumu değerlendirilmekte⁶⁵ ve çalma ile gasp etme fiilinin varlığı yeterli kabul edilmektedir.⁶⁶ Gasp ve çalınma eylemine karşı, motorlu araç işleteni özenli davranmakla birlikte gerekli önlem ve tedbirleri alması beklenmekte olup; aksi halde kusurlu kabul edilmektedir.⁶⁷

Diğer yandan rıza dışı elden çıkma olarak kabul olunan gasp ve çalınma izinsiz kullanım olsa da her izinsiz kullanım gasp ve çalınma olarak tanımlanmamaktadır.⁶⁸ 2918 sayılı kanunun izinsiz kullanımı dar anlamda değerlendirmek sureti ile her izinsiz aracı alanı da farazi işleyen olarak kabul etmemektedir.⁶⁹ Öyle ki; KTK, izin ve rızayı dikkate almış olmakla; gerek dolandırıcılık yolu ile gerek güveni kötüye kullanma ya da hileye başvurma yolu ile ortaya çıkan suçlarda kıyas hükümlerini uygulamak sureti

⁶³ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.33.

⁶⁴ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.128.-129.

⁶⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s.204.

⁶⁶ KARACAN ÇETİN Hatice, Karayolları Trafik Kanununda Hukuki Sorumluluk, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.100.

⁶⁷ Y.4.H.D. 30.03.1987, E.1987/396, K.1987/352 sayılı kararında “...Aracın çalındığı bir an için kabul edilse dahi aracı bakım için tamirciye getirenin (davalı işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişi) aracın anahtarları üzerinde yol kenarına bıraktığı anlaşılmıştır. Bu açık ve ağır özensiz bir davranıştır.” Demekte olup; yine aynı hususta Y.4.H.D. T.5.11.1990, E.1990/9518, K.1991/9357 (www.kazancihukuk.com)(E.T.26.09.2022)

⁶⁸ EREN, s.489.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.124.-125.

⁶⁹ EREN, s.790.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.124.-125.

ile izinsiz kullanma kapsamına dahil etmeyerek; izinsiz kullanımın gasp ve çalma olarak sınırlandırmak sureti ile kabul ettiği anlaşılmaktadır.⁷⁰

Gasp veya çalmak sureti ile motorlu aracın sebep olduğu zararlardan, çalan veya gasp eden farazi işleyen kabul edilmek sureti ile sorumluluğu söz konusu olurken, çalmak veya gasp edilmek sureti ile ele geçirilen aracı kullanan sürücü, aracın gasp veya çalınma sureti ile elde edildiği biliyor ya da bilebilecek durumda ise sürücünün de farazi işleyen ile birlikte müteselsil sorumluluğu söz konusu olacaktır.⁷¹ Gerçek işleyen ise, motorlu aracın çalınması ya da gasp edilmesi durumunda gerekli önlemleri aldığını ispat edememesi durumunda da sorumluluğu devam edecektir.⁷²

Diğer yandan da gasp veya çalma sureti ile ele geçirilen motorlu araca, aracın gasp veya çalınma sonucu elde edildiğini bilen ya da bilebilecek durumda olan yolcuya karşı işletenin sorumluluğu da Borçlar Kanunun Genel Hükümleri dikkate alınarak değerlendirilmektedir.⁷³

e. Devlet ve Kamu Tüzel Kişileri

KTİK'nın 106.maddesi gereğince devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri, kendilerinin sorumluluğunda bulunan motorlu araçlar yönünden meydana gelen zararlar karşısında araç işleteni olarak sorumlu oldukları gibi ayrıca farazi işleyen kabul edilmeleri gerektiği savunulduğu anlaşılmaktadır.⁷⁴ Devlet ve Kamu Tüzel Kişileri'nin sorumluluğu, meydana gelen zararlar karşısında tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmekte olup⁷⁵; ayrıca KTİK 101. madde hükmünde belirtilen özellikleri taşıyan milli sigorta şirketlerine de ZMSS yaptırma yükümlülükleri bulunmaktadır.

B. Araç İşleten Teşebbüs Sahibinin Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişiler

KTİK'nın 85. madde hükmü “ *Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir*

⁷⁰ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.127.; KILIÇOĞLU, s.489.

⁷¹ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.125.-128.;6098 sy. TBK 61.madde hükmü “*Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.*”

⁷² AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.93.

⁷³ EREN, s.791.

⁷⁴ ATEŞ Hüseyin, 2018 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca Farazi İşleten Kavramı, Legal Hukuk Dergisi, S.108, 2011, s.2350.(farazi İşleten);EREN, s.791.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.57.

⁷⁵ ATEŞ, Farazi İşleten, s.2354.

teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.” demek sureti ile motorlu aracın işletilmesi ile kendisine ekonomik yarar elde eden teşebbüs sahibi de aracın işleteni ile birlikte müteselsil olarak kusursuz sorumluluk gereği sorumlu tutulacağının kabul edildiği anlaşılmaktadır.⁷⁶ Gerek karayolu ile nakliye yapan nakliye firmaları gerek otobüs firmaları teşebbüs örnekleri arasında sayılmaktadır.⁷⁷

Bir teşebbüs için yolcu taşıma durumu söz konusu olup; ayrıca araç başkasına ait ve yine başkasının tasarrufu altında ise bu durumda, teşebbüs sahibi işletenden ayrı bir kişi olarak kabul edilecek ve ayrı bir kişi olarak sorumluluğu ortaya çıkacaktır.⁷⁸

KTK’nın 85. maddesinde *“Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.”* denilmek sureti ile, teşebbüs sahibi olmak için hizmet sözleşmesi ile bağlılık durumu aranmamaktadır. Kira, ortaklık ilişkisi veya bedelsiz olarak aracın bir teşebbüs için tahsis edilmesi teşebbüs olarak sayılması bakımından yeterli sayılmaktadır.⁷⁹ Tüketicie sunulmak üzere üretilen mal veya hizmet için adı kullanılan işletme, turizm için taşımacılık yapmak için ilgili turizm şirketinin adı kullanılması halinde aracı işleten ile adı kullanılan turizm şirketi de ortaya çıkan zararlardan sorumlu olacağı örnekler arasında sayılmakta olduğu görülmektedir.

TBK’nın 66. maddesinde başkalarının davranışlarından kaynaklı sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak tanımlamakla birlikte; karayollarında meydana gelen zararlarda kusursuz sorumluluk halini de değerlendiren kanunun koyucu, 2918 sayılı KTK’nın 85/5. maddesi ile motorlu aracın işletilmesine katılan kişilerin kusurları ile sebep oldukları zararlardan teşebbüs sahipleri de kendi kusurlarıymış gibi sorumlu olmaktadır.⁸⁰ Yardımcı kişi kavramı değerlendirildiğinde ise; motorlu aracın sevk

⁷⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s.213.-214.

⁷⁷ YILMAZ Hamdi, KarayollarıTrafik Kanunu’na Göre Motorlu Araç İşleteninin Hukuksal Sorumluluğu,1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014,s.91

⁷⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s.213

⁷⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.211.

⁸⁰ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.53.

ve idaresinde herhangi bir eylemi olmamasına karşın, aracın işletilmesine geçici ya da sürekli olarak katkısı bulunan kişiler olarak tanımlanmaktadır.⁸¹ Örnek olarak; araç geri manevra yaparken, manevrasına yardımcı olarak yoldan geçen bir kişi ya da araçta bulunan yolculardan biri yardımcı kişi olarak kabul edilmektedir.⁸² Araç işletninin rızası ile vermiş olduğu kişinin ya da sürücüye yardımcı olan kişinin motorlu aracın kullanılmasından kaynaklı olarak meydana getirdikleri zararlardan eylemlerden araç işleticisi teşebbüs sahibi sorumlu olduğu daha geniş bir şekilde ifade olunmaktadır.⁸³

II. MOTORLU ARAÇ İŞLETENİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

A. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Sorumluluk kavramı; “...ile sorumluluk” ve “...den sorumluluk” olmak üzere iki ayrı kavram olarak ele alınmaktadır. “...ile sorumluluk” kavramı borcun yerine getirilmemesi sonucunda, borçlunun mal varlığının, devletin organları vasıtası ile satılmak sureti ile alacaklıların alacaklarına kavuşması olarak tanımlanırken; “...den sorumluluk” kavramı hukuk düzeni tarafından konulmuş genel bir hukuki ödev veya hukuki bir ilişki karşısında yükümlülüklerine aykırı davranış sonucu ortaya çıkan sorumluluk olarak değerlendirilmektedir.⁸⁴ Böylelikle sorumluluktan bahserderken kişinin sorumluluğu, genel davranış kurallarına aykırı hareket etmesi sonucu ortaya çıkmış ise haksız fiil sorumluluğundan, borcuna ayrı davrandıysa bu sorumluluğun sözleşmeden doğduğu kabul edilecektir.⁸⁵

Sorumluluk hukukunda haksız fiil durumunda genel ilkemiz kusur sorumluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁶ TBK’da kusur sorumluluğu; “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*” olarak düzenlenmektedir. Kanunun hükmünden de anlaşılacağı üzere bir kişinin bir zarar karşısındaki sorumluluğundan bahsedebilmek için kusurun varlığını aramaktadır. Diğer yandan ise yine TBK bir taraftan kusur sorumluluğunu düzenlerken bir taraftan

⁸¹ KILIÇOĞLU, s.493.-494.; EREN, s.794.

⁸² KILIÇOĞLU, s.493.-494.; NOMER N. Haluk, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na Göre İşletenin Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, S.1-2-3, C.56, 1992, s.55.-56.(İşleten Sorumluluğu)

⁸³ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.77-78.

⁸⁴ EREN, s.562.

⁸⁵ EREN, s.562.

⁸⁶ KARACAN ÇETİN, s.27.

da diğer kanunlarla birlikte kusursuz sorumluluk hallerini de düzenlemektedir.⁸⁷ Kusursuz sorumluluk halleri ile ilgili olarak yapılan doktrinsel tartışmalardan birinde kusursuz sorumluluk halleri “*olağan sebep sorumluluğu, tehlike sorumluluğu*” olarak ikili ayrıma tabi tutulurken, diğer bir doktrinsel tartışmada ise “*hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu*” olarak üçlü bir ayrıma da tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.⁸⁸ Doktrinsel tartışma içinde tehlike sorumluluğu en ağır sorumluluk türü olarak değerlendirilmektedir.⁸⁹

Tehlike sorumluluğu, TBK’nın 71. maddesinde işletmeler bakımından düzenleme alanı bulmakta ise de motorlu araç işleteni yönünden başkaları bakımından tehlike oluşturması nedeni ile tehlike esasına dayanan sorumluluk türü olarak kabul edilmekle birlikte TBK dışında düzenleme alanı bulan kusursuz sorumluluk halleri arasında yer almaktadır.⁹⁰ Bu açıklamalarla birlikte motorlu araç işleteninin sorumluluğu tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmekle birlikte, olağan sebep sorumluluğu ile kusur sorumluluğu olduğuna da yer verilmektedir.⁹¹

1. Kusur Sorumluluğu

KTk’nın 85/3. maddesi, işletilme halinde olmayan motorlu araç işleteninin kusurlu hareketi nedeni bir kaza meydana gelmiş ise, meydana gelen zarar karşısında motorlu araç işleteni kusur ilkesi gereği sorumlu olacaktır.⁹² Motorlu araç işleteni kusurlu hareketi ile motorlu aracı bozmuş ise ya da motorlu aracın bozuk olduğunu biliyor ya da bilebilecek durumda iken zarar meydana gelmiş ise bu durumda kusur sorumluluğunun söz konusu olacağı kabul edilmektedir.⁹³

Motorlu aracın çalınması ya da gasp edilmesi halinde meydana gelen kazalardaki sorumluluk işleten bakımından değerlendirildiğinde yine kusur sorumluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹⁴ KTK’nın 107. madde hükmü gereği çalınan ya da gasp edilen aracın kullanılması sonucu meydana gelen trafik kazasında işleten kendisinin kusursuzluğunu ispat edinceye kadar meydana gelen zarardan sorumlu olduğu kabul

⁸⁷ EREN, s.567.

⁸⁸ EREN, s.565.

⁸⁹ EREN, s.570.

⁹⁰ EREN, s.574.

⁹¹ KAYIHAN Şaban, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s.263.

⁹² KARACAN ÇETİN, s.61

⁹³ EREN, s.567.

⁹⁴ EREN, s.567.

edilmektedir. Birden çok işleten durumu söz konusu ise meydana gelen zarardan her bir işleten kusurları oranında birbirlerine karşı sorumlu olduğu kabul edilmektedir.

2. Kusursuz Sorumluluk

Türk hukuk sistemi incelendiğinde kusursuz sorumluluk halleri, “*Olağan Sebep Sorumluluğu*” ve “*Tehlike Sorumluluğu*” olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmakta olup; bir kısım yazarlar ise “*Hakkaniyet Sorumluluğu*” na da yer vermektedir.⁹⁵

a. Tehlike Sorumluluğu

KTK’nın 85/1 maddesinde, “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa ...motorlu aracın işleteni doğan zarardan...sorumlu olur*” demek sureti ile motorlu araç işleteninin sorumluluğundan bahsedebilmek için bir zararın meydana gelmesi gerektiğini kabul etmektedir. Böylelikle de işletenin sorumluluğundan bahsedebilmemiz için motorlu bir aracın işletilmesi gerekmektedir. Sorumluluk hususunun temelini burada işletme tehlikesi oluştururken, tehlike esasına dayalı işletme sorumluluğudur.⁹⁶ Böylelikle de işletme tehlikesi gerçekleşmesi halinde işletenin sorumluluğu doğmakla birlikte, işletenin ya da bağlı olduğu teşebbüs sahibinin kusur derecesinin herhangi bir önemi olmayacak ve sorumluluğun temeli tehlike sorumluluğu olduğundan kurtuluş kanıtı getirmenin pratik bir anlamı bulunmayacaktır.⁹⁷ Yine KTK’nın 85/1 madde hükmü motorlu aracın işletilmesi ile sorumluluğun ortaya çıkacağından bahsetmiş olup; motorlu araç işleteni meydana gelen zarar karşısında kusurlu olsa dahi, burada da işletenin kusur sorumluluğundan değil tehlike sorumluluğundan bahsetmek gerekecektir.⁹⁸

b. Olağan Sebep Sorumluluğu

Tehlike sorumluluğu başlığı altında, motorlu aracın işletilmesi sonucu ortaya çıkan sorumluluğun tehlike esasına dayanan sorumluluk olduğu hususuna değinilmiştir. Meydana gelen zarar bir motorlu aracın işletilmesi sonucu olarak meydana gelmemişse; bu durumda tehlike sorumluluğundan bahsetmek mümkün

⁹⁵ EREN, s.568.

⁹⁶ EREN, s.574.

⁹⁷ KARACAN ÇETİN, s.58.

⁹⁸ EREN, s.574.

olmayacaktır.⁹⁹ Aracın işletilmesi dışında meydana gelen zararlarda, kazanın ya da zararın oluş şekline göre ya özen sorumluluğundan ya da kusur sorumluluğundan bahsedilmektedir.¹⁰⁰

KTK'nın 85/3.maddesinde “İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir” denilmek sureti ile bahsedilen sorumluluk, başkasının davranışından ya da beklenilmeyen bir halin varlığı sonucu meydana gelen zarar ile ortaya çıkan olağan sebep sorumluluğudur. İşletenin buradaki sorumluluğu, meydana gelen kazada, eylemlerinden sorumluluğu bulunan kişilerin kusurlu hareketleri karşısında ortaya çıkan zararlardaki olağan sebep sorumluluğu yani “özen sorumluluğu” olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰¹

B. İşletilmekte Olan Motorlu Araçtan Doğan Hukuki Sorumluluk

Ülkemizde motorlu araçlara ilişkin olarak kusursuz sorumluluk esasları ilk olarak, 18.05.1953 tarihinde RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren 11.05.1983 tarihli 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nda kendisine yer edinmiş ise de; kusursuz sorumluluk bakımından beklentiyi karşılayamadığı, doktorinde¹⁰² ve uygulamada oldukça eleştirildiği görülmektedir. 1983 yılına gelindiğinde uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve kusursuz sorumluluk halini daha geniş olarak düzenlendiği 13.10.1983 tarih ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 13.10.1983 tarihinde RG’de yayımlanarak yürürlüğe girdiği anlaşılmaktadır.

KTK’nın 85.maddede motorlu bir aracın işletilmesinden kaynaklı ortaya çıkan zararlardan motorlu araç işleteni sorumlu tutulmakla birlikte yine 86.maddede ise motorlu araç işleteni bakımdan; işletenin kendisinin ya da eylemlerinden dolayı sorumlu olacağı kabul olunan kişilerin kusurlu davranışı olmaksızın ve motorlu araçtaki arızanın kazayı etkilemeksizin, zarara uğrayanın ya da üçüncü bir kişinin ağır kusurlu olarak davranışı sonucu ve mücbir bir sebebin varlığı nedeni ile meydana

⁹⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.221.

¹⁰⁰ EREN, s.572.

¹⁰¹ EREN, s.572.

¹⁰² TANDOĞAN, Sorumluluk, s.214.-215.

geldiğini ispat etmesi halinde söz konusu kazadan sorumlu tutulamayacağını düzenlendiği görülmektedir.

Bu hali ile de KTK'nın yürürlüğe girmesi ile tüm eleştirilere cevap verildiği ve motorlu araç işleteninin kaza karşısındaki sorumluluğu, tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmekle¹⁰³ birlikte motorlu aracın işletilmesi halinde ortaya çıkacak zararlardan motorlu araç işletenin kusuru bulunmadığında da sorumlu olacağı anlaşılmaktadır.

KTK'nın hukuki sorumlulukla ilgili madde hükümlerinde, 17.10.1996 tarihinde 4199 sayılı kanunun 28.maddesi ile değişiklik yapılarak araç işleticisi teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu düzenleme ile ilave edilmiş sorumluluğuna ilişkin olarak bir düzenleme yapılarak ilave edilmiş ve KTK'nın 85.maddesinde “*İşleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu*” 86.maddesinde hükmü ise “*İşletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin, sorumluluktan kurtulması veya sorumluluğun azaltılması*” başlığı altında düzenlenmiştir. Diğer yandan KTK'nın 86. madde hükmü kusursuz sorumluluğu kusur sorumluluğuna yaklaştırmış ise de diğer yandan bu durum motorlu araç işleteninin ortaya çıkan zarar karşısında sorumluluktan kurtulmasının ağırlaştırıldığı anlaşılmaktadır.¹⁰⁴

KTK'nın 85.madde hükmü 1996 yılında yapılan değişiklikle birlikte; tehlike sorumluluğu ile birlikte özen ile kusur sorumluluğunu da birlikte düzenlediği görülmektedir.¹⁰⁵ Öyle ki; meydana gelen zarar, motorlu aracın işletilmesi sonucu olarak ortaya çıkmış ise tehlike sorumluluğundan bahsedilirken, motorlu aracın iletilme durumu söz konusu değil iken; trafik kazası söz konusu ise kusur sorumluluğundan da kusursuz sorumluluktan da bahsedilebilmektedir. Diğer yandan ortaya çıkan zarar trafik kazasından sonra yapılan yardım sonucunda meydana gelmiş ise bu durumda da olağan sebep sorumluluğundan bahsetmek mümkün olmaktadır.¹⁰⁶

Motorlu araç işleteninin sorumluluğu ile motorlu araç teşebbüs sahibinin sorumluluğu iki kısımda toplanmaktadır. Meydana gelen trafik kazası sonucu meydana gelen zarar, motorlu aracın işletilmesi ve işleteninde kurtuluş kanıtı getirmemesi motorlu araç

¹⁰³ KILIÇOĞLU, s.418.

¹⁰⁴ KILIÇOĞLU, s.418.

¹⁰⁵ EREN, s.772.; HAVUTÇU Ayşe/ GÖKYAYLA Emre; Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, 1.Baskı Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s.29.

¹⁰⁶ EREN, s.803.; KILIÇOĞLU, s.493.

işleteninin ve motorlu araç işleteninin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğunun özel şartlarını¹⁰⁷ oluştururken; trafik kazası sonucu meydana gelen zarar, söz konusu motorlu araç ve motorlu araçla zarar arasındaki uygun olan illiyet bağı ise; genel şartları oluşturmaktadır.¹⁰⁸

1. Sorumluluğun Olumlu Şartları

a. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Gerekir

KTK incelendiğinde, taşıt ve araç kavramlarının tanımlarına yer verse de motorlu araçtan ise dolayı olarak bahsettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki; KTK'nın 3.maddesinde “*Karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır. Bunlardan makine gücü ile yürütülenlere "motorlu taşıt" insan ve hayvan gücü ile yürütülenlere "motorsuz taşıt" denir.*” demek sureti ile taşıtı tanımlarken motorlu ve motorsuz taşıta da açıklama getirmiştir. Aynı madde de yine “*Karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz ve özel amaçlı taşıtlar ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adıdır.*” denilerek de araç nedir sorusunun cevabı verilmiştir.

İnsan gücü ile hareket ettirebilen, çekilen, karayolu üzerinde kendi kendilerine hareket kabiliyeti bulunmayan fayton, el arabası motorlu araç olarak kabul edilmemekle birlikte; kullanılmalarından kaynaklı mesuliyetler Borçlar Kanunu Genel Hükümlerine göre belirleneceği kabul edilmektedir.¹⁰⁹ Motorlu aracın mekanik aksamının çalışması ile birlikte işletilme halinde olduğu kabul edilmekte¹¹⁰ olup; aracın itici gücünün herhangi bir önemi olmamaktadır.

Tüm bunlarla birlikte motorlu aracın hızının, kullandığı yakıtın da bir önemi olmamakla birlikte, mekanik aksamın çalışması ile birlikte meydana gelen tehlike önemlidir¹¹¹ Motorlu araçla ilgili diğer bir unsur ise toprak üzerinde hareket etmesi ile ilgilidir. Gemi, uçak gibi toprak üzerinde gitmeyen taşıtlar ise KTK kapsamında yer

¹⁰⁷ EREN, s.807.-808.; KILIÇOĞLU, s.494.; KAYA Mine, Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletilme Halindeki Araçtan Kaynaklanan Sorumluluğun Hukuki Niteliği ve Şartları, AD, S.17, 2003, s.277.-304.

¹⁰⁸ EREN, s.809.; KILIÇOĞLU, s.493.-494.; KAYA, s.285-287.

¹⁰⁹ KILIÇOĞLU, s.495.

¹¹⁰ EREN, s.796.; KILIÇOĞLU, s.499.

¹¹¹ EREN, s.796.

almamaktadır.¹¹² Ancak bu araçların karayolunda hareket etmeleri halinde meydana gelen zararlarda KTK hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.¹¹³

KTK'nın 85.madde hükmü motorlu aracın işletilmesinden bahsetmektedir. İşletenin karayolunda meydana gelen zarardan mesuliyeti söz konusu olabilmesi için motorlu aracın işletilmesinin gerekir olduğu anlaşılmaktadır.¹¹⁴ Motorlu aracın işletilmesi ile birlikte ortaya çıkan sorumluluk tehlike sorumluluğudur.

KTK'nın tehlike sorumluluğunu motorlu aracın işletilmesi sonucuna bağladığı anlaşılmaktadır. KTK'nın 85. madde hükmü motorlu aracın işletilmesi sonucu bir zararın ortaya çıkması halinde işleteni sorumlu olarak kabul etmektedir. Diğer yandan oluşan bu zarar ile motorlu aracın işletilmesi arasında bir illiyet bağının varlığını aradığı, öyle ki; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 30.11.2005 tarih 2014/14212, 2005/11695 K. Sayılı kararı ile *“Davalılardan ...Ltd.Şti'nin 2918 sayılı KTK'nun 85. maddesine dayalı sorumluluğunun doğabilmesi için, motorlu bir aracın karayolunda bir zarara neden olması, bu zararın bu aracın işletilmesi sırasında meydana gelmiş olması, zarar ile aracın işletilmesi sırasında uygun bir nedensellik bağının mevcut olması koşullarının birlikte bulunması gerekmektedir. Bu koşullar somut olayda gerçekleşmiştir.”* demek sureti ile ortaya çıkan zarar ile motorlu aracın işletilmesi arasındaki nedensellik bağı kavramına vurgu yaptığı anlaşılmaktadır.

KTK, işletilme halinden bahsetmiş olsa da; “işletilme” kavramına tam bir açıklık getirmemiştir. Öğreti de işletilme hali açıklanırken karşımıza üç görüş çıkmaktadır.¹¹⁵ Bu görüşlerden ilki, motorlu aracın karayolunda çalışmaya devam ettiği yani karayolundan çekilmedikçe motorlu aracın işletildiğini kabul eden trafiğe çıkarma görüşüdür. Bu görüşte motorlu aracın mekanik aksamlarının çalışıp çalışmadığının, yine aracın hareket ettirilip ettirilemediğinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır.¹¹⁶ İkinci görüş ise makine tekniği görüşüdür. Bu görüşe göre; önemli olan motorlu aracı tehlikeli hale getiren mekanik aksamlarının (motor, far gibi) çalışıyor olması olup; motorlu aracın motoru, farları çalışmıyor ise aracın işletilme halinde olmadığı kabul edilmektedir.¹¹⁷ Ancak bu görüşün, araca tehlikeli olma özelliği veren hususun mekanik

¹¹² EREN, s.781.; KILIÇOĞLU, s.502.

¹¹³ OĞUZMAN/ÖZ, s.198.-199.; EREN, s.781.; NOMER, s.43.-44.

¹¹⁴ EREN, s.797.-798.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.81.; KILIÇOĞLU, s.497.-500.

¹¹⁵ YILMAZ, s.112.

¹¹⁶ BOLATOĞLU, s.169.

¹¹⁷ YILMAZ, s.113.

aksamların değil, hareket etme özelliğinin varlığı olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir.¹¹⁸ Üçüncü görüş ise işletme tehlikesi görüşüdür. Bu görüşe göre, motorlu araçları yapısı gereği zarar verme eğiliminin fazla olduğu, yine kendine özgü yapısı gereği de çok sık kazaya neden olarak büyük zararların da oluşmasına neden olduğu kabul edilmektedir. Karl Oftinger tarafından ortaya atılan bu görüş¹¹⁹ Türk Hukuk sisteminde de kabul gören bir görüş olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁰ Bu hali ile de 2918 sayılı KTK'nın 85 madde hükmü üçüncü görüş olan "işletme tehlikesinin" gerçekleşmesi sonucu meydana gelen trafik kazalarında uygulandığı anlaşılmaktadır.¹²¹

b. Bir Zarar Gerçekleşmelidir

Zarar, bir kişinin kendi iradesi dışında gerek mal varlığında gerek kişilik değerlerinde meydana gelen azalmalar olarak adlandırılırken; maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹²² Kişinin kazadan önceki mal varlığı ile kazadan sonraki mal varlığı arasında oluşan fark maddi zarar olarak tanımlanmaktadır.¹²³

Kişide kaza sonrası ortaya çıkan elem, üzüntü, keder ile birlikte çekmiş olduğu ızdırıp sonucu sarsılması sonucu ortaya çıkan zarar ise manevi zarar adını almakla birlikte bu zarar ile maddi varlıkta bir azalma meydana gelmemektedir.¹²⁴ Hangi durumlarda manevi tazminata hangi durumlarda maddi tazminata hükmedileceği hususu ise gerek TMK'da gerek TBK'da düzenleme alanı bulduğu düzenlenmektedir. Motorlu aracın işleteni olan kişinin, tam kusurlu olarak trafik kazası sonucu vefat etmesi halinde, kendisinin vefat etmesi sonucu desteğinden mahrum kalanların Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasından tazminat talebinde bulunup bulunmayacağına karşı yüksek mahkeme farklı kararlar vermiştir.

¹¹⁸GÜRSOY K. Tahir, İsviçre Hukukunda Trafik Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları Trafik Sigortası, V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (BTHAE), Ankara, 1973, s.178.(Trafik Sigortası)

¹¹⁹ YILMAZ, s.114.

¹²⁰GÜRSOY, Trafik Sigortası, s.125.;BOLATOĞLU, s.171.;TANDOĞAN, Sorumluluk, s.240.; EREN, s.798.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk,s.40.

¹²¹ KILIÇOĞLU, s.499.

¹²² AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.86.; EREN, s.777.; KILIÇOĞLU, s.503.; ANTALYA O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1-2, Genişletilmiş, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.494.

¹²³ ANTALYA, s.494.

¹²⁴ GÜRSOY K. Tahir, Manevi Zarar ve Tazmini, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜHFD), S.1, C.30, 1973, s.8.(Tazmin)

Bu konu tez çalışmamızda özellikle üzerinde durduğumuz alan olup; üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenerek açıklanacaktır.

c. Zararı Doğuran Olay Bir Trafik Kazası Olmalıdır

KTK, trafik kazası kavramını 3.maddede açıklanmaktadır. Madde hükmü gereği trafik kazası, bir veya birden fazla motorlu aracın, karayolu üzerinde hareket halinde iken meydana gelen yaralanma, ölüm ya da maddi zararların meydana gelmesi ile sonuçlanan olaydır.¹²⁵ KTK'ya göre, meydana gelen zarardan işletenin sorumluluğundan bahsedebilmek için; zararın trafik kazası sonucu meydana gelmesinin gerektiğini kabul etmektedir.¹²⁶

KTK'nın 85.madde hükmü de değerlendirildiğinde, karayolu üzerinde işletilmekte olan en az bir motorlu aracın zarara neden olması gerekmektedir. Bir iş makinesinin karayolu üzerinde bir düzeltme işlemi yaparken; alanda bulunan elektrik kablolarına zarar vermesi trafik kazası olarak nitelendirilmektedir.¹²⁷ Ancak konuya ilişkin olarak Yargıtay 4. HD. 12.08.1987 tarih 1987/7091E. 1987/9037K. Sayılı kararı ile *“greyder bir motorlu araçtır. Ancak zarar karayolunda iş yapılırken gerçekleşmiştir. Burada, zarara sebep olan olay işletilme ile ilgili değildir. Greyder, çalışması sırasında boru hattına zarar vermiştir. Fakat greyder trafikte bir zarara sebep olursa, bu durumda trafik kazası söz konusu olur ve Kanunun ilgili maddeleri uygulanır...”* demek sureti ile karayolunda bir greyderin verdiği zararı da KTK hükümleri kapsamında değerlendirilmesi görüşüne bizde katılmaktayız.

d. Trafik Kazası Kanunun Saydığı Yerlerde Gerçekleşmelidir

İşletenin sorumluluğu, ancak karayolunda işletilen motorlu aracın sebep olduğu zararlar olduğu kabul edilmektedir.¹²⁸

KTK 3.maddede karayolu, *“ Trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır.”* olarak tanımlayarak kamunun yararlanmasına açık alanı karayolu olarak kabul etmiş ise de; 2.maddede; *“(a)....park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği*

¹²⁵ 2918 Sayılı KTK m.3 *“Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm ,yaralanma ve zararlı sonuçlanmış olan olaydır.”*

¹²⁶ EREN, s.778.-779.; EREN, Akit Dışı, s.167.; AŞÇIOĞLU, Tazminat, s.45.

¹²⁷ AŞÇIOĞLU, Tazminat, s.46.

¹²⁸ KILIÇOĞLU, s.502.

için faydalanılan yerler ile, b)... deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında da kanunun hükümleri uygulanır.” denilmek sureti ile de karayolu araçlarına ayrılan yerlerde meydana gelen zararlarda da KTK hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.

Karayolunun yalnızca motorlu araç trafiğine ayrılmış olmasına gerek olmadığı, motorlu araç trafiğinin kullanımına uygun olması yeterli görülmektedir.¹²⁹ Diğer yandan ise motorlu araç trafiğine tahsis edilmelerine rağmen üniversite yerleşkeleri ya da yalnızca askeri bilirkişilerinin faaliyetleri için ayrılan kamunun yararlanmasına izin verilmeyen alanların ise KTK da geçen karayolu tanımı içerisinde yer almadığı anlaşılmaktadır.¹³⁰ Ayrıca hayvan veya insan kullanımına ayrılmış patika yollar karayolunda kullanılacak alanının motorlu aracın kullanımına uygun donanımına sahip olmamaları ve trafik tanımındaki tüm ihtiyaçlara cevap vermemekle birlikte tüm unsurları da taşımaması nedeni ile karayolu olarak kabul edilmemektedirler.¹³¹

e. Zarara Neden Olan Aracın İşleten ve Araç İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi Olmalıdır

KTK’nın 85.madde hükmü motorlu aracın karayolunda işletilmesi ile, yaralanmaya, ölüme ya da maddi olarak bir şeyin zarara uğramasına neden olmuş ise; söz konusu motorlu aracın işletilmesi bir teşebbüsün unvanı ya da işletme adı altında gerçekleşmişse, motorlu aracın işleteniyle birlikte bağlı bulunduğu teşebbüs sahibi de ortaya çıkan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumludur.

f. Zararı Doğuran Olay ile Zarar Arasında Uygun Bir İlliyet Bağı Olmalıdır

Sorumluluk hukuku gereği, meydana gelen zarardan, bir kimsenin sorumlu tutulabilmesi için zarara konu olay ile ortaya çıkan zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunması zorunludur.Söz konusu zarar ile bu zararı meydana getiren olay arasında illiyet bağı kurulamıyorsa bu durumda sorumluluktan bahsetmek de mümkün

¹²⁹ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.59.

¹³⁰ GÖKCAN Hasan Tahsin/KAYMAZ Seydi, Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat- Sigorta Rücu Davaları Trafik Suç ve Kabahatleri, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s.68.; HAVUTÇU Ayşe/GÖKYAYLA Emre, Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, 1.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s.20.

¹³¹ GÖKCAN/KAYMAZ, s.68.; ÖZBUDAK Coşkun, Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında “Karayolu” Kavramı, Terazi Hukuk Dergisi, S.55, C.6, 2011, s.68.

değildir. Meydana gelen zarar ile zarara neden olan olay arasındaki neden sonuç ilişkisi olarak tanımlanan “illiyet bağı” sorumluluk için kurucu unsur niteliğindedir.¹³²

2. Sorumluluğun Olumsuz Şartları

a. İşleten Kurtuluş Kanıtı Getirememiş Olmalıdır

KTK. 85.maddeye göre, motorlu aracın karayolunda meydana getirdiği zararlardan işletenin sorumluluğu “tehlike sorumluluğu” ilkeleri dikkate alınarak kusursuz sorumluluk olarak kabul edilmiş ve yine KTK’nın 86.maddesine göre işletenin kusursuz sorumluluktan kurtulabilmesi için kurtuluş kanıtı getirmesine olanak sağlanmıştır.¹³³ Motorlu aracın kendisinde bulunan bir arıza kazayı etkilemeksizin, motorlu araç işleteninin kendisinin ya da sorumlu tutulacağı kişilerin eylemleri nedeni ile kusuru olmaksızın; ortaya çıkan trafik kazasının “*mücbir sebep*” veya “*zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusurundan*” kaynaklı olması kurtuluş kanıtı olarak ileri sürülerek ispatlanırsa sorumluluktan kurtulabilir. Bu bağlamda, araç işletenin sorumluluktan kurtulabilmesinin tek çaresi kurtuluş beyyinesini ileri sürmüş olmakla birlikte, bu durumun ispatının zor olduğu değerlendirildiğinde sorumluluktan kurtuluşun ağırlaştırıldığı anlaşılmaktadır.¹³⁴

b. İşletenin veya İşletenin Eylemlerinden Mesul Olduğu Kişilerin Kusuru Bulunmamalıdır

Motorlu araç işleteni ya da motorlu araç işleteninin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibi sorumluluktan kurtulabilmesi için, motorlu araç işletenin ya da onun eylemlerinden mesul olduğu kişilerin sorumlu olduğu kişilerin söz konusu trafik kazasının oluşumunda herhangi bir kusurunun olmadığı ispatlanmalıdır. Motorlu araç işleteni rızası ile alkollü olan bir kimseye motorlu aracı vermesi halinde, alkollü olan sürücünün sebep olduğu zarardan işleten de kusurlu sayılır.¹³⁵

c. Araçtaki Bozukluk Kazaya Sebep Olmamalıdır

Motorlu araçta meydana gelen bir arıza nedeni ile, karayolunda trafik kazası gerçekleşmesi halinde işletenin kusursuz olarak sorumlu olduğu kabul olunmaktadır.

¹³² ARBEK Ömer, Çocukların Akit Dışı Vermiş Oldukları Maddi Zararlardan Sorumluluk, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s.35.

¹³³ KILIÇOĞLU, s.508.-509.

¹³⁴ KILIÇOĞLU, s.508.-509.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.114.-115.

¹³⁵ EREN, s.808.-809.; KILIÇOĞLU, s.493.-494.

Motorlu araçta meydana gelen arıza sonucu meydana gelen zararlarda, yapı malikinin sorumluluğuna benzer kusursuz sorumluluk türünün benimsediği anlaşılmaktadır.¹³⁶ Motorlu araçtaki arıza olarak kaydedilen bozukluk kavramı; trafik güvenliği için uygun ölçü ve tekniklerde üretilmemiş ya da tahsis edildiği amaca uygun malzeme kullanılmamış ve yine bakımının ve donanımının yeterli olmaması olarak açıklanmaktadır.¹³⁷

Diğer yandan da KTK'nın 85/3.madde hükmü gereği “*İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.*” denilmek sureti ile, işletilme halinde olmayan motorlu aracın kazaya sebebiyet vermesi halinde işletenin sorumluluğunun söz konusu olması için araçtaki bozukluğun ispatının gerektiği anlaşılmaktadır.

d. İlliyet Bağını Kaldıran Nedenlerden Biri Bulunmalıdır

KTK'nın 86.madde hükmü “...*kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.*” denilmek sureti ile meydana gelen trafik kazasında illiyet bağı ortadan kaldıran sebepler sayılmaktadır. Aşağıda bu sebepler sayılmaktadır.

(1) Mücbir Sebep

Mücbir sebep kavramı KTK'da tanımlanmamakla birlikte; 86.maddede illiyet bağı ortadan kaldıran sebepler arasında sayılmıştır. Genel olarak mücbir sebep, meydana gelmesi önceden tahmin edilemeyen, kaçınılmayan olağanüstü olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır.¹³⁸ Yıldırım düşmesi, yanardağ patlaması, deprem gibi olaylar mücbir sebep olarak kabul edilmektedir.¹³⁹

Motorlu aracın işletilmesi ile birlikte meydana gelen tehlikeler ise mücbir sebep olarak değerlendirilmemektedir. Öyle ki; daha önceden tahmin edilmemesine rağmen frenin

¹³⁶ KILIÇOĞLU, BATİDER, s.24.; TANDOĞAN, Sorumluluk, s.243.

¹³⁷ BOLATOĞLU, s.179.

¹³⁸ TANDOĞAN, Sorumluluk, s.247.; TANDOĞAN Haluk, İsviçre Hukukunda Motorlu Taşıt Araç İşletenin Sorumluluğunun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, Trafik Sigortası, V.Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara, 1973, s.214.(Trafik Sigortası) BOLATOĞLU, s.187.; KILIÇOĞLU, s.511.; EREN, s.810-811.

¹³⁹ BOLATOĞLU, s.190.

bozulması, yağmurun yağması, aracın önüne bir hayvan veya çocuğun fırlaması gibi olaylar aracın işletilmesi ile birlikte ortaya çıkan bir tehlike olduğundan, mücbir sebep olarak kabul edilmemektedir.¹⁴⁰ Diğer yandan motorlu araç sürücüsü, aracı kullanırken gereken dikkati ve özeni göstermekle birlikte, karşılayabileceği tehlikeleri de gözardı etmemelidir.¹⁴¹ Yolda çukur olabileceği, tümseklerin varlığı örnek olarak verilmektedir.¹⁴²

(2) Zarar Görenin Ağır Kusuru

Makul, tedbirli bir insanın göstermesi gereken en küçük tedbir veya özeni göstermeyerek ortaya çıkan zarara neden olmak ağır kusur olarak tanımlanmaktadır.¹⁴³ İşletenin sorumluluktan kurtulabilmesi zarar görenin ağır kusuru ile illiyet bağının ortadan kalkmış olması gerekmektedir olup; bu durumda zarar görenin her ağır kusuru motorlu araç işletenin sorumluluğunu ortadan kaldırdığı kabul edilmemektedir. Öyle ki; meydana gelen trafik kazasında zarar görenin kusuru ile işletme tehlikesi kıyaslandığında işleme tehlikesi değerlendirmede önemini yitirip, ikinci planda kalıyorsa nedensellik bağının kesildiği kabul edilmektedir.¹⁴⁴

Ağır kusur kavramı ile %100 kusurlu olma kavramlarının birbirleri ile karıştırılmaması gerekli olup; %100 kusur tam kusur anlamına gelip, ağır kusur olarak değerlendirilemez. Sadece kusurdan yola çıkarak işletme tehlikesinin görmezden gelmek sureti ile değerlendirme yapılması durumunda zarar gören tam kusurlu olması durumunda işleteni sorumluluktan kurtardığı görülmektedir.¹⁴⁵

Motorlu aracın işletilmesi ile birlikte zarar görenin ağır kusuru neticesinde zararın meydana gelmesinde, zarar görenin ağır kusurunun işletenin sorumluluğunu kaldıran bir kurtuluş kanıtı olarak kabul edilmesinin nedeni, dürüstlük kuralına dayanmaktadır. Böylelikle kimse kendi kusuru ile neden olduğu zarardan fayda sağlayamaz. Bu nedenle zarar gören ağır kusuru nedeni ile zarara sebep olmuş ise ve ağır kusur zararın

¹⁴⁰ Y.11.HD, T.11.10.2014 E.2004/ 398, K.2004/ 9577 (www.kazancihukuk.com) (E.T. 08.10.2022)

¹⁴¹ EREN, s.811-812.; BOLATOĞLU, s.189.

¹⁴² EREN, s.810.

¹⁴³ BOLATOĞLU, s.19.; TUNÇ Ramazan, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı, (2), Yargıtay Dergisi, S.1-2, C.18, 1992, s.183.

¹⁴⁴ BOLATOĞLU, s.191.; EREN, s.813.-814.; TANDOĞAN, Trafik Sigortası, s.215.; GÜRSOY, Trafik Sigortası, s.52.

¹⁴⁵ YILMAZ, s.137.

tek nedeni olarak kabul ediliyorsa, bu durumda zarar gören uğradığı zararın tamamına katlanmak durumdadır.¹⁴⁶

(3) Üçüncü Kişinin Ağır Kusuru

KTK'nın 86.maddesinde sayılan diğer bir kurtuluş kanıtı da meydana gelen zararda üçüncü kişinin ağır kusuru kabul edilmektedir. Kurtuluş kanıtına konu olan üçüncü kişiden kasıt, motorlu araç işleteninin eylemlerinden kaynaklı olarak sorumlu olunan kişiler ile yine motorlu araç işletenine yardımcı olan kişiler olarak değerlendirilmemektedir.¹⁴⁷ Motorlu araç işleteni trafik kazasında meydana gelen zararlarda bu kişilerin kusurlarından motorlu araç işleteni kendi kusuruymuş gibi sorumlu olmaya devam edecektir.

Motorlu aracın işletilmesi ile meydana gelen zararlarda, işletenin sorumluluğu bulunduğu kişiler, motorlu aracı işletenin iradesi dışında alan dışındakiler ile zarar gören kişi dışındaki herkes üçüncü kişi olarak isimlendirilmektedir.

3. Sorumluluğun Hafiflediği Ya Da Kalktığı Haller

a. Motorlu Araç Hatır Taşınması veya Hatır için Kullanılmış olmalıdır

Hatır taşınması uygulamada sıkça karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki; bir hastanın hatır için hastaneye taşınması, bir arkadaşın bir yerden başka bir yere taşınması ve hatta aracın arkadaşına hatır için verilmesi gibi durumlar örnek olarak verilebilir. KTK'nın 87.madde, motorlu aracın işletilmesi ile birlikte araçta hatır için taşınanlar bakımından ölüm, yaralanma meydana gelmiş ise, genel hükümlerin esas alınması gerektiğini düzenlemektedir.¹⁴⁸ Madde hükmü dikkate alındığında; motorlu araç işleteni veya bağlı olduğu teşebbüsün sorumluluğunun hatır için taşınan yönünden devam ettiği ancak bu sorumluluğunun hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak daraltıldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ EREN, s.813.-814;Y.4.HD T.24.03.1992E. 1991/ 302, K.1992/ 4187(www.kazancihukuk.com.tr) (E.T.09.10.2022)

¹⁴⁷ BOLATOĞLU, s.193 ;TUNÇ, s.185.; ÇELİKTAŞ, s.93.; AŞÇIOĞLU, Tazminat, s.63.

¹⁴⁸ ÖZSUNAY Ergun, Araç Sahibinin Hatır İçin Ücretsiz Taşındığı veya Aracını Hatır İçin ücretsiz Kullandığı Şahıslara Karşı Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası(IÜHFM), S.1, C.3, 1966, s.181(Sorumluluk); ÇELİKTAŞ, s.105.

¹⁴⁹ BİLGE M. Emin, Hatır İçin Taşınanın Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜEHFD), C.5, 2001, s.331.-347.

KTk'nın hatır için taşımalarında, motorlu araç işletenini tüm zarardan sorumlu tutmayarak hatır için taşıyanı da korumuş olduğu anlaşılmaktadır. Ölüm veya yaralanma ile oluşan zararı, ve KTK'nın 85.maddesinin gönderme yaptığı genel hükümler TBK'nın 49.,51. ve 52. maddeleridir. Bu maddeler kapsamında, işletenin ölüm veya yaralamadan oluşan zarardan sorumluluğu tespit edilmektedir.¹⁵⁰

KTk 87. madde hükmü incelendiğinde, motorlu araçta hatır için “taşıma” ve “aracın hatır için kullanılması” ve bunların gerçekleşen kazada zarar görenin yararına olması iki sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵¹ Diğer yandan motorlu araçta hatır taşımasının ya da aracın hatır için vermenin kabul edilebilmesi için ücret alınmamalı ya da bir menfaatin elde edilmeyerek gönüllü olarak yapılması gerektiği kabul edilmektedir.¹⁵²

Motorlu araç sürücüsü, araçta birini hatır için taşırsa ya da aracın hatır nedeni ile başka birine kullandırır, işletenin, kurtuluş kanıtı getiremediği ya da nedensellik bağıını kesen hususları ispatlayamadığı dolayısıyla ortaya çıkan zarardan işletenin TBK'nın 66.maddesi gereği sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵³ Ancak burada ortaya çıkan zararın tamamı işletene yüklenmeyecek ve indirim durumu söz konusu olacaktır.¹⁵⁴ Yine işleten hatır için taşınan araç sürücüsünün alkollü olduğunu biliyorsa ya da bilebilecek durumda ise, ortaya çıkan zararın tamamından sorumlu olmayarak ve indirim durumu söz konusu olacaktır.¹⁵⁵ YHGK'nun T. 14.04.2004 tarih E. 2004/4-207, K.2004/226 sayılı kararında da hatır için taşınanın araç sürücüsünün alkollü olduğunu bilerek araca binmesi durumunda kusurlu olacağı ve bu nedenle hükmedilecek tazminattan BK'nın 43.madde uyarınca indirim yapılması gerektiğine hükmedilmiştir.¹⁵⁶

b. Motorlu Araç Çalınmış veya Gasbedilmiş Olmalıdır

Motorlu araç işletenin trafik kazası sonucu sorumluluktan kurtulabilmesi için KTK'nın 107.madde gereği “...İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kusurlu olmadığını ispat

¹⁵⁰ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.134.; EREN, s.814.-815.

¹⁵¹ EREN, s.815.

¹⁵² AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.63.; EREN, s.814.-815.

¹⁵³ EREN, s.814.-815.

¹⁵⁴ EREN, s.814.-815.

¹⁵⁵ EREN, s.814.-815.

¹⁵⁶ www.kazancihukuk.com.tr. (E.T. 10.10.2022)

ederse, sorumlu tutulamaz.” motorlu aracın çalınması ya da gasp edilmesi gerekmele birlikte, işletenin ya da eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olmadığının ispatı gerekli olup, ispat edilmezse meydana gelen zarardan sorumlu oldukları kabul edilmektedir.

C. İşletilme Halinde Olmayan Motorlu Araçtan Doğan Hukukî Sorumluluk

1. İşletilme Durumunda Olmayan Bir Motorlu Araç Olmalıdır

İşletilme durumunda olmayan motorlu araçtan anlaşılması gereken, aracın motor, far gibi mekanik aksamalarının çalışması anlaşılmaktadır. Bu halde mekanik aksamaları çalışmayan motorlu araçların, işletilme halinde olmadığı kabul edilmektedir.¹⁵⁷ Benzinlikte duran araç, at ya da eşek ile çekilen motorlu araç, el kuvveti ile itilen motorlu araçlar işletilme halinde değildir. Diğer yandan araç trafiğinde olup, yaya geçişine izin vermek amacı ile duran motorlu araç, karşıdan gelen farları açmak sureti ile kazanın meydana gelmesine neden olan duran araç işletilme halinde kabul edilmektedir.

KTK’nın 85/3.maddeye göre işletilme halinde olmayan motorlu araçların neden olduğu trafik kazalarında meydana gelen zararlardan işletenin sorumlu olduğu ancak araç teşebbüsünün sorumlu olmadığı kabul edilmektedir.¹⁵⁸

2. İşletenin ve Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişilerin Kusuru Bulunmalıdır

İşletenin kendisinin kusurundan kaynaklı olarak meydana gelen trafik kazası sonucu oluşan zararlardan sorumludur. İşletenin sorumluluğu için, kusurunun bulunması yeterlidir. El frenini çekmeyi unutan, park ettiği yer itibari ile trafik kazasına sebep olan işletenin kusuru örnek olarak verilmektedir.¹⁵⁹

Yine KTK hükmü gereği motorlu araç işleteni, motorlu aracın sürücüsünün, motorlu aracın işletilmesi bırakılanlar ve fertlerinin eylemleri ile meydana gelen kaza sonucu oluşan zararlardan sorumlu olduğu kabul edilmektedir.¹⁶⁰ Bu kişilerin trafik kurallarına uymaması gibi kusurlu davranışlarında da motorlu araç işleteni

¹⁵⁷ EREN, s.802.; ATEŞ Hüseyin, İşletilme Halinde Olmayan Motorlu Araçların Verdiği Zararlardan Sorumluluk, Ankara Barosu Dergisi(ABD), C.2, 2012,s.421.(Sorumluluk); AŞÇIOĞLU, Sorumluluk,s.142.

¹⁵⁸ EREN, s.802.

¹⁵⁹ EREN, s.803.

¹⁶⁰ KILIÇOĞLU, s.513.-514.; EREN, s.803.; OĞUZMAN/ÖZ, s.213.-214.

sorumluluktan kurtulamamaktadır.¹⁶¹ Meydana gelen trafik kazası sonucunda zarar gören tarafça, hangi trafik kuralının ihlal edildiği iddiası varsa o kurala uygun hareket edildiğini ispat etmesinin yeterli olduğu kabul edilmektedir.¹⁶²

3. İşletilme Durumunda Olmayan Motorlu Araç Bozuk Olmalıdır

Motorlu aracın bozuk olması nedeni ile meydana gelen trafik kazasının neden olduğu zarardan motorlu araç işleteni sorumludur.¹⁶³ TBK'nın 69.maddede yapı malikinin sorumluluğu düzelenmekte olup; motorlu aracın bozuk olması nedeni ile meydana gelen kazanın neden olduğu zararda yapı malikin sorumluluğuna benzer bir sorumluluk olduğu kabul edilmektedir.¹⁶⁴ Diğer yandan bozukluk kavramından anlaşılması gereken husus, kazanın meydana gelmesine sebebiyet veren araçtaki parçanın gereken işlevini yerine getirememesidir.¹⁶⁵ Trafik kazasının meydana gelmesine araçtaki bozukluk neden olmamış ise, bu durumda araçtaki bozukluk bu kapsamda değerlendirilmemektedir.¹⁶⁶ Motorlu aracın aniden farlarının kapanarak trafik kazasına neden olduğu durumlarda, motorlu araç işleteni meydana gelen zarardan kusursuz sorumludur.¹⁶⁷ Diğer yandan araçtaki bozukluktan zarar gören ağır kusuru ile ya da üçüncü kişi ağır kusuru ile sorumlu ise bu durumda motorlu araç işleteninin sorumluluğundan bahsedilememektedir.¹⁶⁸ Bu halde zarar gören, meydana gelen zararın motorlu araçtaki bozukluktan kaynaklı olduğu ispat etmekle yükümlü olduğudur.

4. Kazaya Kazadan Sonra Yapılan Yardım Çalışmaları Sebep Olmalı ve Şartları Gerçekleşmiş Olmalıdır

Motorlu aracın işletilmesi ile meydana gelen trafik kazasından sonra gerek kendisine gerek başka kimselere yapılan yardımlar sonucu meydana gelen zararlardan motorlu araç işletenin sorumlu olmaktadır.¹⁶⁹ KTK'nın 85/4.madde hükmü incelendiğinde

¹⁶¹ ATEŞ Hüseyin, Motorlu Araç İşletenin Sorumluluktan Kurtulması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.100, 2012, s.345.(TBBD)

¹⁶² ATEŞ, TBBD, s.345.

¹⁶³ EREN, s.804.-805.

¹⁶⁴ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.145.

¹⁶⁵ YILMAZ, s.126.

¹⁶⁶ NOMER, s.75.; TUNÇ Ramazan, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı (2), YD. S.1-2, C.18., 1992, s.176.(sorumluluk); ÇELİKTAŞ, s.96.

¹⁶⁷ EREN, s.804.

¹⁶⁸ BOLATOĞLU, s.187.; ÇELİKTAŞ, s.96.; EREN, Akit Dışı, s.207.; KILIÇOĞLU, BATİDER, s.37.

¹⁶⁹ GÜRSOY, Trafik Sigortası, s.36.; BOLATOĞLU, s.181.

motorlu araç işletenin bağlı olduğu teşebbüsün sınırlı sorumlu olduğu kabul edilirken, motorlu araç işletenin kusursuz ve sınırsız sorumluluğunun düzelendiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁰ Diğer yandan meydana gelen zarar zorunlu trafik sigortası teminatı kapsamı dışındadır.

a. Yardım Faaliyetinde Bulunulmalıdır

Motorlu araç işletenin kazadan sonra yapılan yardımlar sonucu meydana gelen zararlardan sorumlu tutulabilmesi için öncelikle KTK kapsamında tanımlanan bir trafik kazası bulunmalı ve yine bu trafik kazası nedeni ile bir yardım yapılması gerekmektedir

b. Yardım Faaliyeti Sırasında Bir Zarar Doğmalıdır

Trafik kazası dolayısıyla yardım faaliyeti ile birlikte ortaya bir zarar çıkmalıdır. KTK'nın 85/4.madde hükmü yardım faaliyeti sonucu ortaya çıkan zarar bakımından herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Trafik kazası sonrasında yapılan yardım faaliyeti sonucu birinin ölmesi, yaralanması, bir eşyanın maddi hasara uğraması söz konusu zarara örnek olarak verilmektedir. Diğer yandan kaza sonrası, kaza mahallinde bulunan taksi bir yaralı taşımış ise; buradaki kazanç kaybı da yardım faaliyeti sırasındaki zarar olarak kabul edilmektedir.¹⁷¹ Ayrıca trafik kazası sonrası meydana gelen zararların tamamından motorlu araç işletenin sorumlu olduğu kabul edilmemektedir. Ancak meydana gelen zarar ile yardım faaliyeti sırasında bir nedensellik bağı oluşmuş ise işletenin sorumluluğundan bahsedilecektir.¹⁷²

c. Hâkimin Olumlu Takdiri Gereklidir

KTK'nın 85/4.maddesinde trafik kazası sonucu yardım faaliyetleri nedeni ile ortaya çıkan zararlar sonucu motorlu araç işletenin sorumluluğu düzenlenmiş olmakla birlikte "...*hâkimin takdirine göre...*" cümlesi ile işletenin sorumluluğu bakımından hâkime taktir yetkisi tanındığı anlaşılmaktadır. Meydana gelen trafik kazası sonucu hakim, taktir yetkisini; trafik kazasının oluş şekline, kusura, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına bakarak kullanmak sureti ile uygun bir tazminata

¹⁷⁰ OĞUZMAN/ ÖZ, s.217.

¹⁷¹ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s.82.; NOMER, s.73.; OĞUZMAN/ÖZ , s.218.

¹⁷² OĞUZMAN/ÖZ, s.44.-45.; EREN, s.805.-806.

hükmedebileceği gibi yine taktir yetkisi doğrultusunda tazminata hükmetmeye gerek de görmeyebilir.¹⁷³

D. Diğer Zararlardan Hukukî Sorumluluk

1. Araç Zararından Sorumluluk

KTk'nın 87/1.madde hükmü “...motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir.” demek sureti ile motorlu araç işleteni ile motorlu araç sahibi arasındaki ilişkiyi genel hükümler¹⁷⁴ doğrultusunda düzenlediği görülmektedir. Öyle ki; uzun süreli motorlu araç işleteni, mülkiyeti saklı tutmak kaydı ile uzun süreli aracı satın ve rehin alan kişi gerçek motorlu araç işleteni kabul edildiğinden ve farazi araç işleteni kabul edilen aracı gasp eden kişilerde bu madde kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁷⁵

2. Taşınan Eşyanın Zararından Sorumluluk

KTk'nın 87/2.madde hükmü “ zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu da genel hükümlere tabidir” demek sureti ile zarar görenin beraberinde taşıdığı eşyalar dışında kalan motorlu araçta taşınan eşyalarda meydana gelen zararlarda araç işletenin de bağlı bulunduğu teşebbüsün de TBK'nın sorumluluk başlığı altında kusur sorumluluğunu düzenleyen 49 ve devamı madde hükümleri uyarınca kusurları oranında sorumlu oldukları düzenlenmektedir.¹⁷⁶ Bu madde hükmü ile zarar görenin beraberinde bulunan eşyalar dışındaki eşyalar bakımından kusur sorumluluğunun, KTK'nın 85/1.madde hükmünde motorlu araç işleteni ile bağlı bulunduğu teşebbüsün ise zarar görenin yanında taşıdığı eşyalar ile bedeni zararlar bakımından ise kusursuz sorumluluk hallerinin düzenlendiği görülmektedir.¹⁷⁷ KTK'nın 87/2. madde hükmü her ne kadar zarar görenin beraberinde bulunan “...bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan..” motorlu araç işleteni ile bağlı olduğu teşebbüsü genel hükümler çerçevesinde sorumlu tutmuş ise de, hatır taşımasında ya da aracın hatır için

¹⁷³ OĞUZMAN/ÖZ, s.44.-45.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.93.; EREN, s..807.

¹⁷⁴ KILIÇOĞLU, s.504.-505.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.134.; OĞUZMAN/ÖZ, s.44.-45.;bkz.6098 sayılı TBK Sorumluluk md.49.-62.

¹⁷⁵ KILIÇOĞLU, s.504.

¹⁷⁶ KILIÇOĞLU, s.503.; AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.65.

¹⁷⁷ KILIÇOĞLU, s.503.; OĞUZMAN/ÖZ, s.201.

kullandırılması durumunda zarar görenin beraberindeki bagaj veya eşyalar bakımından ise sorumluluğun söz konusu olmayacağı değerlendirilmektedir.¹⁷⁸

3. Çekilen Araç Zararından Sorumluluk

KTK'nın özel durumlar başlıklı bölümünde 102/I madde hükmü ile *“Bir römorkun veya yarı römorkun veya çekilen bir aracın sebep olduğu zarardan dolayı, çekicinin işleteni, motorlu aracı işletenin sorumluluğuna ilişkin hükümlere göre sorumlu tutulur. Çekilen araçla ilgili olarak sorumluluk genel hükümlere tabidir.”* demek sureti ile ilgili römorkun veya yarı römorkun çekilmesi ile birlikte meydana gelen trafik kazası sonucu ortaya çıkan zararlarda, römorku ya da yarı römorkü çeken işleteni de motorlu araç işleteni gibi sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷⁹

KTK'nın 102.maddesi gereği sorumluluktan bahsedebilmemiz için en önemli şartın zarara sebep olan olayın aracı çekme eylemi ile gerçekleşmesi olmasıdır. Yani çeken araç ile çekilen aracın birlikte olarak işletilme halinde olması gerektiği kabul edilmektedir.¹⁸⁰ Ancak çekilen aracın işletilme halinde olmadığı durumlarda, bu aracın sebep olduğu zararlarda sorumluluk genel hükümler doğrultusunda belirlenecektir. Römorkde de durum çekilen araçta olduğu gibi çeken araç ile aralarında bir bağıllık ilişkisi bulunduğundan, çekilme halinde değil ise ve römork hareket halinde ise 6098 sayılı TBK'nın sorumluluk hükümlerini kapsayan 49 vd doğrultusunda kusur oranları belirlenmek sureti ile sorumluluk tespit edilecektir.¹⁸¹ Diğer yandan römork ile çeken araç birlikte bağıllık süreçleri içerisinde hareket halinde bulundukları durumda, kusur sorumluluğu değil tehlike sorumluluğu hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

4. Motorsuz Araç ve Motorlu Bisiklet Zararından Doğan Sorumluluk

KTK'nın tanımlar başlığı altında yer alan 3. madde hükmü ile motorsuz araç tanımı yapılmamakla birlikte dolaylı olarak tanımlama yapıldığı anlaşılmaktadır. Maddede *“...insan ve hayvan gücü ile yürütülenlere "motorsuz taşıt" denir.”* olarak açıklanmaktadır. KTK'nın 103.madde hükmü ile *“ Motorsuz taşıtlar ile motorlu bisiklet sürücülerinin hukuki sorumluluğu genel hükümlere tabidir.”* demek sureti ile de sorumluluğun genel hükümler çerçevesinde belirlendiği anlaşılmaktadır.

¹⁷⁸ AŞÇIOĞLU, Sorumluluk, s.140.

¹⁷⁹ EREN, s.806.-807.

¹⁸⁰ EREN, s.798.

¹⁸¹ EREN, s.798.

İKİNCİ BÖLÜM

KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI VE HUKUKİ SONUÇLARI

I. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

A. Genel Olarak Sorumluluk Sigortaları

Dünyada 19. ve 20.yüzyılda gelişen teknoloji ile, insanların geleceklerini tehdit eden gelişmelerin en üst seviyeye ulaştığı görülmektedir. Sigorta ile bu tehdit edici durumlara karşı, gerek ferdi olarak gerek toplu olarak güvenlik ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.¹⁸² Sosyal Sigortalar ile kolektif güvenlik sağlanmaya çalışılırken; özel sigortalar ile ise bireysel güvenlik sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Zorunlu sorumluluk sigortaları, bireysel sorumluluk sigortaları olarak özel sigorta kapsamındadır. Sosyal sigortalar, kişilerin statüsü itibari ile kendiliğinden ortaya çıkarken; Zorunlu mali sorumluluk sigortaları kişilerin isteği üzerine, serbestçe belirleyebilecekleri ancak kanun koyucu tarafından bir kısım sınırlamalar getirilerek ortaya çıkan, diğer bir anlatımla gerçek veya tüzel kişilerin risklere karşı kendilerini korumayı amaçladıkları serbest iradeleri ile oluşturdukları ancak gerek kamu yararı gerek üçüncü kişilerin de korunma altına alınması amacıyla zorunlu sigorta kapsamında değerlendirilen özel sigortalar kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁸³ Zorunlu sigortaların ilk zamanlarında bireysel bir bakış açısı ile kişinin kusuru olmadıkça zarar uğrayanın bu korumadan yararlanamayacağı savunulmuştur. Ancak

¹⁸² OMAĞ Merih Kemal, Türk Hukukunda Mecburi Sigortalara ve Sorunlara Genel Bir Bakış, Zorunlu Sigortalar Paneli, Özdil Basımevi, İstanbul, 1993,s.8.(Zorunlu Sigortalar)

¹⁸³ OMAĞ Merih Kemal, Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortası,Sigorta Hukuku Dergisi, S.1,1997, s.85.(Sorumluluk Sigortası); KOYUNCU Serdar İbrahim, Türkiye’de Zorunlu Sigortalar ve Tarım Ürünlerini Doğal Afet Zararlarına Karşı Himayesinde Zorunlu Sigortanın Uygulanabilirliği, Reasürör Dergisi, S.49, 2003, s.8.

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise bireysel olarak ortaya çıkmasa dahi zarara uğrayanın ortada bırakılmaması gerektiği yani toplumun zarara uğrayan mağdurun yanında olması gerektiği savunulmaya başlanmıştır.¹⁸⁴ Diğer bir anlatımla zarara sebep olanın yaptıkları karşısında hiçbir şey yapılmaması, çağdaş dünyanın kabul edebileceği bir durum olmamakla birlikte sosyal devlet ve sosyal adalet ilkelerine de aykırılık teşkil ettiği görülmektedir.¹⁸⁵ Tazminat hukuku bakımından ise amaç zarara sebep olanı cezalandırmaktan ziyade zarara uğrayanı koruma altına alarak zararını gidermeye çalışmaktır. Bununla birlikte kusura dayanan sorumluluk sigortaları yerini kusursuz sorumluluk hallerine bırakmış ve kusursuz sorumluluklara da sigorta teminatı sağladığı anlaşılmaktadır.¹⁸⁶ Sorumluluk sigortalarına zorunlu olma özelliğini veren husus ise bu sigortaların hem sigorta ettireni hem de rizikodan etkilenen üçüncü kişiyi koruma altına almayı hedeflemesidir.¹⁸⁷ Zorunlu sorumluluk sigortaları bireysel olarak koruma sağlarken sorumluluk sigortaları zarara uğrayanı koruma altına almayı amaçlayarak aynı noktada bulunmaktadır. İki sigorta arasındaki bağ, kanun koyucunun düzenleme yapmak sureti ile sorumluluk sigortalarını zorunlu sigortalar arasına almasına neden olmuştur.¹⁸⁸

Sorumluluk sigortaları tehlike sorumluluğunun da ağır sonuçlarının giderilmesinde bireysel ve kolektif sorumluluk birlikte ele alındığında önemli bir yere sahiptir.¹⁸⁹ Kanun koyucu Sigortacılık Kanunun 13.madde metninin gerekçesinde “*Geleneksel toplumdan endüstriyel topluma geçiş süreci içinde birtakım meslek ve faaliyetlerle uğraşan kişilerin başkalarına verebilecekleri zararların türleri ve nitelikleri giderek artmaktadır. Gelişen teknolojiyen, beraberinde getirebileceği muhtemel riziko ve zararlar nedeniyle mümkün olmayacağından, zorunlu sorumluluk sigortaları ile hem zarara uğrayan kişilerin zararının tazmin edilmesi belli bir ölçüde garanti altına alınmış olmakta, hem de neden oldukları zararı tazmin borcu limitler dâhilinde*

¹⁸⁴ TANDOĞAN Haluk, Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963, s.12 (Zarar Tazmini) ; EREN, s.825.-829.

¹⁸⁵ KOYUNCU, s.8.

¹⁸⁶ TANDOĞAN, Zararın Tazmini, s.13.; EREN, s.825.-829.

¹⁸⁷ ÜNAN Samim, Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortaları Öngörülürken Dikkate Alınması gerekli Hukuk İlkeleri, Zorunlu Sigortalar Paneli, İstanbul, 1993, s.42.(Zorunlu Sigortalar); OMAÇ, Zorunlu Sigortalar, s.17.

¹⁸⁸ ÜNAN, Zorunlu Sigortalar, s.44.;ADAL Erhan, Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası, İÜHFİM, Prof. Dr. Naci Gensoy Hatıra Sayısı, S.3-4, C.30, 1964,s. 861.(Sorumluluk Sigortası)

¹⁸⁹ ÖZER KABUKÇUOĞLU Dilek Fatma, Sigortacılık Kanunu Şerhi, 1.Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2012, s.179.

sigortalının üzerinden alınmış olmaktadır.” “Zorunlu Sigortalar” denilmek suretiyle, sorumluluk sigortaları, zorunlu sigortalar TTK’da ayrıca düzenlenmektedir.

B. Genel Olarak Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 6102 sayılı TTK’da ayrıca yer alan sorumluluk sigortaları arasında sayılmaktadır. 6102 sayılı TTK’nın 1483 ve devamı maddelerinde zarar sigortaları alanında ve yine özel nitelikli 2918 sayılı KTK’nın “*Hukuki Sorumluluk ve Sigorta*” başlığı altında düzenlenen sekizinci kısımda 91. ile 111. madde hükümleri altında yer almaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Karayolları ZMSS, motorlu araçların işletilmesi ile birlikte ortaya çıkan ve üçüncü kişilerde oluşan bedeni zarar ile oluşan diğer herhangi bir zararın karşılanması amacı ile motorlu araç işleteninin oluşan zarar karşısındaki riskini teminat altına almayı amaç edinen sorumluluk sigorta sözleşmeleri arasında yer aldığını söylemek gerekir.

C. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Niteliği

Trafik sigortası adı ile uygulamada yer edinen Karayolları ZMSS, KTK’nın 91.maddesinde tanımlandığı üzere motorlu aracın karayolunda hareket halinde iken bir şahsın yaralanmasına ya da ölümüne ve ayrıca maddi olarak bir hasara neden olması halinde, araç işletenin üçüncü kişilere vermiş olduğu zararlar karşısındaki sorumluluğunu daha önceden belirtilmiş olan sınırlar dikkate alınmak sureti ile karşılamayı amaçlayan ve kanun koyucu tarafından yapılması zorunluluk arz eden sorumluluk sigortaları olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁰ Sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınmak sureti ile temin edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararı tazmin etme yükümlülüğü altına girmeyi öngören sigortalar zarar sigortası olarak tanımlanır.¹⁹¹ Zenginleşme yasağı ilkesi zarar sigortalarında kendisini

¹⁹⁰ BERBEROĞLU YENİPINAR Filiz, Trafik Kazalarında Tazminat Davaları, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.57.(Tazminat); ÇEKER Mustafa, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 18. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2017, s.268.; ULAŞ Işıl, Yeni Zorunlu Trafik Sigortası Genel Şartlarına Göre Bu sigortanın Kapsamı, Teminat Türleri ve Özellikle Destek Teminatı, BATİDER, C.31, S.2., 2015, s.6.(Destek Teminatı) KARASU Rauf , Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.22.

¹⁹¹ KAYIHAN Şaban/ BAĞCI Ömer, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2019, s.46.(Sigorta Hukuku); BOZKURT Tamer, Sigorta Hukuku, 13.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s.8.; ÇEKER, s.23.

göstermektedir. Zarar sigortaları genel olarak sadece “gerçek” ve “somut” zararı karşılamayı amaçlamaktadır. Zarar sigortalarında, sigorta himayesinden yararlanan sigortalı (sigorta ettiren), riziko gerçekleştiğinde, sigorta bedeli değil, bu bedel sınır altında kalan “gerçek ve somut” zarara karşılık gelen bir bedel (para) ödenir.¹⁹² Zarar sigortaları incelendiğinde sigortacı tarafından ödenen bu bedel sigorta tazminatı adını almaktadır. Zarar sigortaları aktif ve pasif sigortası olmak üzere iki kısma ayrılır.¹⁹³ Aktif zarar sigortalarının mal sigortaları başlığı altında incelenirken, pasif zarar sigortaları ile sorumluluk sigortaları başlığı altında incelenir. Karayolları ZMSS, zorunlu sigortalar arasındaki en uygun sorumluluk sigortasıdır. Karayolları ZMSS, KTK’nın çerçevesinde karayolu olarak sayılan yerlerde hareket halindeki araç ile üçüncü kişilere verilen zararları tazmin ederek hem hukuki hem de mali mesuliyeti güvence altına alması, açısından zarar sigortaları ile pasif sigortaları özelliklerini taşımaktadır.¹⁹⁴ Sorumluluk sigortaları, hukuki rizikoyu da koruma altına alması sebebiyle pasif sigorta özelliğini taşımaktadır.¹⁹⁵ Pasif sigortalar, kişilerin üçüncü kişilere doğabilecek tazminat ödeme yükümlülüklerini sigorta güvencesi altına almayı amaçlamaktadır. ZMSS, sigorta ettirenin üçüncü kişilere olan sorumluluğu ortadan kaldırmayı ve sigorta ettirenin mal varlığında olan azalmayı engellemeyi amaçlamaktadır. Zarar sigortalarından olan Karayolları ZMSS’de öncelikle amaç üçüncü kişinin ekonomik yönden korunmasıdır.¹⁹⁶ Üçüncü kişinin burada ekonomik yönden koruma altına alınması planlanmaktadır.

¹⁹² CAN Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.33.; YAZICIOĞLU Emine/ŞEKER ÖĞÜT Zehra, Sigorta Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ders Kitapları Dizisi, Güncellenmiş 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s.80.; ÜNAN Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku, Genel Hükümler, C.1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.16.(Genel Hükümler)

¹⁹³ KENDER, Hususi, s.208.; KAYIHAN Şaban, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında Sigorta Ettirenin Kendi Tam Kusuru ile Vefatı Halinde Mirasçıların Üçüncü Kişi Sıfatıyla Müteveffanın Sigortacısına Başvuruları Durumuna İlişkin Hukuki Düşünceler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi(MÜHFAD), C.32,, 2016, s.253 (Tam Kusur); KAYIHAN/BAĞCI, Sigorta Hukuku, s.47.

¹⁹⁴ ULAŞ Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (Mal ve Sorumluluk Sigortaları), 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012,s.876.(Sigorta Hukuku); KARASU, s.21.; DÜZGÜN ASLAN Ülgen, Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları ile Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2019, s.156.(Sorumluluk Sigortası)

¹⁹⁵ KENDER, Hususi, s.9.-10.

¹⁹⁶ KAYIHAN, Genel Hükümler, s.254.

D. Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Kanuni ve Akdi Dayanakları

1. Kanuni Dayanaklar

Sigorta sözleşmeleri de, sözleşme olma özelliklerinden dolayı TBK hükümlerine tabidir. TTK'da ise sigorta sözleşmelerine ilişkin özel düzenlemeleri bulunmaktadır. Diğer yandan ise zorunlu sorumluluk sigortası olarak karayolları ZMSS ayrıca KTK'da özel olarak düzenleme alanı bulan ve Sigorta Genel Şartlarına da tabi olan bir sözleşme türüdür.¹⁹⁷

a. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu (90.-101. Arası Madde Hükümleri)

KTK, 6085 sayılı yasa ile 1953 yılında ilk defa düzenlenmiş olup; 2918 sayılı KTK ise 1983 yılında düzenleme alanı bulmuştur. KTK'nın yürürlükteki süreçte bakıldığında öncelikle işletenin sorumluluğu ile ilgili olarak özel düzenlemelere yer verildiği, ilerleyen süreçlerde ise zarar gören üçüncü kişi yararına olmak üzere sigorta ettirme yükümlülüğünün getirildiği görülmektedir. KTK'nın 24. maddesi ile “ ...*araç tescil belgesi veya sahiplik belgesi ile zorunlu mali sorumluluk sigortasının ibrazı zorunludur.* “ hükmüne yer verilmesi ile zorunlu mali mesuliyet sigortasının yapılması halinde tescil belgesinin düzenleneceği bildirilmektedir.

KTK'nın 90.-101.madde hükümleri arasında zorunlu mali mesuliyet sigortası düzenlenmiş olup; bu düzenlemelere ilişkin üç unsur karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak sigorta sözleşmesine konu olarak sorumluluğun ne olduğunun tespiti. İkincisi sigorta sözleşmesine ait sorumluluğun tespiti ile bu sorumluluğun sigorta kapsamı ve şartları olmakla; üçüncü ve son unsur ise sigorta sözleşmesinin zorunlu sigorta kapsamında düzenlemesidir.¹⁹⁸

KTK'nın 91.maddesi ile “ *İşletenlerin, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.*” denilmek sureti ile sigorta yaptırma zorunluluğun hüküm altına alınmış olup; diğer yandan ise yine KTK'nın 91/5.maddesi ile birlikte geçerli bir zorunlu mali mesuliyet sigortası olmayan araçların trafikten men edilmesi

¹⁹⁷6098 Syılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik kanunu, Karayolları Zorunlu mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları

¹⁹⁸ KENDER Rayegan ,Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartlarındaki Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, 2017, s.12.(ZMSS)

ya da trafiğe çıkmaması yönünde düzenleme bulunmaktadır. Karayolları ZMSS tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilmektedir.

KTK'nın 90.maddesi uyarınca ZMSS uyarınca belirlenen tazminatlar, KTK hükümleri ile yine zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları hükümlerinde öngörülen usul ve esaslar dikkate alınarak yerine getirilmektedir. ZMSS hükümleri kapsamında kalan gerek maddi gerek manevi tazminat istemleri ise genel hükümlere göre TBK'nın haksız filler karşısında uygulanan hükümleri dikkate alınarak çözüme bağlanacaktır.

b. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (1401., 1484., 1451. Madde Hükümleri)

TTK'nın 6.kتابında 1401. vd sigorta sözleşmesine yönelik düzenlemelere yer vermektedir. TTK'nın 1483., zorunlu sigortaları düzenlenmekte olup, TTK'nın 1484. maddesi zarar gören ile sigortacının ifa yüküklülüğüne konu olmaktadır.

TTK'nın 1451.maddesi ise; TTK'da bulunmayan hükümler içinde TBK'da belirtilen sigorta sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı belirlenmiştir.

c. 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu (13. Ve 14. Madde Hükümleri)

SK ile sigorta kuruluşlarının kurulma usul ve esaslarını, işleyişlerini denetimlerini, sigorta sözleşmesinin kapsamını, Güvence Hesabı ile Sigorta Tahkim Komisyonu gibi kurum ve kuruluşları düzenleme alanı bulmaktadır. SK'nın 13. ve 14. madde hükümlerinde ise Karayolları ZMSS'nin özel olarak düzenlenmektedir.

d. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları

Sigortacılık faaliyetlerinin ilk dönemlerinde, sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmesini istedikleri şekilde düzenleyerek, istedikleri maddeleri sözleşmeye eklemek sureti ile sigorta ettirenlerin daha evvel belirlemiş oldukları bu şartları kabul etmelerini sağlamıştır. Bu durum ise, sigorta ettirenleri aleyhine sigortacının ise lehine sonuçların çıkmasına neden olmuştur. Kanun koyucu ortaya çıkan bu sorunları gidermek adına, sözleşme serbestini sigorta şirketlerinin yararına olacak şekilde ve yine sözleşme özgürlüğünün art niyetli olarak kullanımı önlemek adına sigorta genel şartlarını sözleşmeye ekleyen sigorta şirketleri bakımından sigorta ettiren lehine olacak şekilde kısıtladığı görülmektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁹ KAYIHAN/BAGCI, Sigorta Hukuku, s.104.-105.

SK'nın 11/1.maddesinde “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanlışlığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*” denilmek sureti ile genel şartların hazırlanması ve muhtevasının ayrıca düzenlenecek sözleşmenin genel şartlara uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini belirtilerek konuyu ele almıştır. Sigorta şirketince hazırlanan sigorta sözleşmesine ilgili şartlar eklenmemesi halinde, SK'nın 34/2-f hükmü uyarınca idari para cezasının uygulanması gerektiği belirtilmektedir.

Sigorta Genel Şartları, sigorta sözleşmesini tamamlayıcı niteliktedir.²⁰⁰ Kanunda belirtilmeyen çoğu düzenleme, SPGŞ'de yer almaktadır. Böylelikle genel şartların kanunundan doğan hakları tamamlamak ve bugünün ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir işlevinden de bahsetmek mümkündür ve diğer yandan genel şartlar sözleşme için bir ön koşul olup; emredici hükümlere aykırı olmamalıdır.²⁰¹ SPGŞ, sözleşme niteliğinde olmakla, taraflarca aksine bir anlaşma yapılması halinde dahi özel şartların genel şartlara aykırı olamayacağı ilişkin genel şart hükmü bulursa bile tarafların buna aykırı özel şart getirmeleri mümkün olmaktadır.²⁰²

SK'nın 11.maddesi dikkate alındığında, SPGŞ Müsteşarlık tarafından düzenlenmektedir. KZMSS Genel Şartlarının C.11 bendi gereği yürürlük tarihinden önce düzenlenen sözleşmeler için SPGŞ uygulanmaz ve yine yapılan değişiklikleri de sözleşmenin düzenlenmesinden önceki sözleşmeler için uygulanmayacaktır.²⁰³ KZMSS Genel Şartları 14 Mayıs 2015 tarih ve 29355 Sayılı RG'de yayınlanmak sureti ile 1 Haziran 2015 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 2 Şubat 2016 tarih 29612 sayılı ve 2

²⁰⁰ ULAŞ, BATİDER, s.6.; KENDER, ZMSS, s.14.-15.

²⁰¹ BAHTİYAR Mehmet, Sigorta Poliçesi Genel Koşulları”,BATİDER, C.19, 1997, s.93.; AKGÜN Evrim, Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, 1.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.38.(Ferdî Kaza).; AKGÜN Evrim, Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, İÜHFM, S.59, C.75.,2017,s.557.-586.(Hayat Sigortası) (www.dergipark.org.tr) (E.T. 30.10.2022)

²⁰² AKGÜN, Ferdi Kaza, s.38.-39.

²⁰³ Y.1. HD. T.06.02.2020, E.2018/4533-K.2020/870 “Yeni Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları 01/06/2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Genel şartlar C.10. maddesi ile 12/8/2003 tarihli ve 25197 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni genel şartlar C.11 maddesine göre genel şartlar yürürlük tarihi olan 01/06/2015 tarihinden sonra akdedilmiş sözleşmelere uygulanacaktır.” denilmektedir

Ağustos 2016 tarih 29789 sayılı Tebliğler ile birlikte bir kısım değişikliklerin yapıldığı, yine genel şartlar ile getirilen değişiklikler, 2918 sayılı KTK’da da değişiklik yapılmasına neden olmuş ve bu doğrultuda Kanunun 90, 92 ve 97 maddelerinde 14/4/2016 tarihli ve 6704 sayılı kanun ile değişiklik yapılmış; 26.04.2016 tarihinde söz konusu değişiklikler yürürlüğe girmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı,1074 Sayılı 20.03.2020 tarihli “*Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar*” başlıklı tebliğ ile KZMSS Genel Şartlarında yapılan değişikliklerin yürürlük tarihi 01.04.2020 olarak belirlenmiştir.

Son olarak ise; Anayasa Mahkemesi tarafından 17/07/2020 tarih 2019/40-2020/40 E.K. sayılı kararı ile 2918 sayılı KTK’nın Zorunlu Genel Şartlar nedeni ile doğan tazminat taleplerine ilişkin “*Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları’na göre belirlenmesine*” olan hükmünü iptal etmiştir. Böylelikle gerek 2918 sayılı KTK’da gerek KZMSSGŞ’de bir kısım daha değişiklikler öngörülmüştür. 09/06/2021 tarih ve 7327 sayılı kanunun ile KTK’da, 04.12.2021 tarih ve 31679 sayılı kanun ile de KZMSSGŞ’de değişiklik yapılarak ilgili kanunların yayımlandıkları gün yürürlüğe girmiştir. Böylelikle de değişikliklerin uygulanması, yürürlük tarihinden sonra düzenlenecek sözleşmelerde söz konusu olacağı görülmektedir.

Sigorta sözleşmesi taraflar arasında akdedilirken; sözleşmeye uygulanmakta olan genel şartlar da sözleşme ekine dahil edilmektedir. Taraflar arasında akdedilen sözleşme süresinde Bakanlığın bu sözleşmeye ekli genel şartlarda değişiklik yapma yetkisi bulunmamaktadır.²⁰⁴ Sigorta sözleşmesinin uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların çözümü yargıya bırakılmıştır. Sözleşmesinin ne şekilde yürütüleceğine dair de hukuki bir kavramın bulunmadığı da bilinmektedir.²⁰⁵ KZMSSGŞ’nin A.1/2 madde bendi 01.06.2015 yürürlük tarihinden evvel ki halinde “*Bu Genel Şartlar ve sigorta teminat limitleri kaza tarihi itibariyle uygulamaya esas alınır.*” düzenlemesi bulunsa da, bu düzenleme de genel şartlar, hak sahipleri ile sigorta ettirenin aleyhine ya da lehine sonuçlar doğurmasına bakılmaksızın, kazanın 01.06.2015 tarihinden sonra meydana gelmesi şartı ile eski tarihli sigorta sözleşmelerinin dikkate alınarak

²⁰⁴ KENDER, ZMSS, s.19.

²⁰⁵ KENDER, ZMSS, s.20.

uygulanması gerektiği yönündeydi.²⁰⁶ Sözleşme ilkeleri ile bağdaşmayan genel şartların A.1/2 hükmü 02.02.2016 tarihinde yapılan değişiklik ile “*sigorta teminat limitleri kaza tarihi itibarıyla uygulamaya esas alınır.*” olarak değiştirilmiştir.²⁰⁷ KZMSS Genel Şartları’nın A.1/2 madde hükmünde gelen değişiklikte birlikte sözleşme düzenlenmesinden sonra meydana gelen değişikliklerde sigortalı lehine olan hususların uygulanması bakımından “*Kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder.*” TTK’nın 1425/3.madde hükmü düzenleme alanı bulmaktadır. Diğer yandan TTK’nın 1425 /3.madde hükmünün uygulanabilirlik durumunun ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Şöyle ki; KTK, TTK’ya göre yeni tarihli olmakla birlikte daha özel nitelikli kanundur. KZMSS Genel Şartları da KTK doğrultusunda düzenleme alanı bulduğundan, KZMSS Genel Şartlarının ne aleyhe ne de lehe olarak hükümleri 01.06.2015 tarihinden sonra meydana gelen trafik kazalarında uygulanmaktadır.²⁰⁸ KTK’da yapılan 26.04.2016 tarihli değişiklik ile kanunun 90. maddesinde tazminat hesaplamasına ilişki olarak ve yine kanunun 92.maddesinde ise teminat dışı hallerin belirlenmesi ile ilgili olarak KZMSS Genel Şartlarına atıflarda bulunulduğu görülmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesince verilen T.17.07.2020, E.2019/40 K.2020/40 sayılı karar ile KTK’nın 90. madde hükmü “*Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları’na göre belirlenmesine*” ve KTK’nın 92/i madde hükmü “*Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler*” ifadelerindeki genel şartlar kısmı Anayasaya aykırılık nedeni iptal edilmiştir.²⁰⁹ AYM’nin iptal kararı üzerine “*09/06/2021 tarih 31516 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” 19’uncu maddesi ile KTK da “j) Destekten

²⁰⁶ ÇETİN Münevver, Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında sigorta şirketinin destekten yoksun kalma tazminatından sorumluluğu, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s.81.(www.yoktez.gov.tr) (ET 30.10.2022)

²⁰⁷ KARASU, s.131.

²⁰⁸ KARASU, s.131.

²⁰⁹ “İtiraz konusu kurallarda sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğan sorumluluğunun kapsamı düzenlenmemiş olup bu kapsamın idarenin düzenleyici nitelikte işlemi olan genel şartlar ile belirlenmesi öngörülmüştür...”devamı gerekçelerle Norm Denetimi Basın Duyuruları (www.anayasa.gov.tr) (E.T.30.10.2022)

yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri, k) Gelir kaybı, kâr kaybı, iş durması ve kira mahrumiyeti gibi dolaylı zararlar, l) Hasar sebebiyle trafikten çekme veya hurdaya çıkarılma işlemi görmüş araçların değer kaybı tazminatı talepleri, m) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin ve terör ve sabotaj eyleminde yer alan kişilerin uğradıkları zararlara ilişkin talepler.” “31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan gelir kaybına ilişkin ödemelerde, 5510 sayılı Kanunun 21 inci maddesi uyarınca sigortalının Sosyal Güvenlik Kurumuna karşı sorumluluğu varsa, bu sorumluluk sigortalının kendi sigortalısının kusuru oranında devam eder.” olarak değişiklik yapılmış, 04.12.2021 tarihli 31679 sayılı kanun ile KZMSS Genel şartlarında KTK'daki değişiklik dikkate alınarak düzenleme yapılmıştır. Kanun maddeleri yayımlandıkları gün yürürlüğe girecekleri de belirtilmiştir.

e. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Özel Şartları

Özel şartlar zorunlu mesuliyet sigortaları itibari ile kanun koyucu tarafından bir tanımlamada bulunmadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan her ne kadar kanun koyucu özel şartlar hakkında tanımlama yapmazken, uygulama dikkate alındığında, tarafların iradesine uygun şekilde, ilgilisi olduğu sigorta alanına yaklaştıran, somutlaştıran ve yine ilgilisi olduğu sözleşmeyi sözleşmenin hükümlerini tamamlayan, açıklayan ya da değiştiren “özel bir şartname” olarak tanımlandığı görülmektedir.²¹⁰ Sözleşme tarafları özel şartları genel şartlardan ayrı olarak serbestçe belirleyebilmektedir.²¹¹

Özel Şartlar, genel şartlarda olduğu gibi resmi bir düzenleme veya onaylama ihtiyacı olmaksızın taraf iradeleri ile ortaya çıkan sözleşme maddeleri olarak değerlendirilir. Özel şartlar sözleşmenin genel şartlarında yer alan hükümler dolayısı ile sigorta sözleşmesine dahil edilebileceği gibi, tek başına da sigorta sözleşmesi hükümlerine

²¹⁰ GÜNDOĞDU Vasvi, Sigorta Poliçesi Genel Şartları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s.81. (www.yoktez.gov.tr) (E.T. 05/03/2023)

²¹¹ KARAYALÇIN Yaşar, Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1960, s.205.

dahil olabilir. Diğer yandan özel şartların, genel şartlara ve kanunun emredici hükümlerine de aykırı olmaması gerekir.²¹² Sigorta sözleşmelerine, SPGŞ'na ve emredici hükümlere aykırı olmayan özel şartlar, öncelikli olarak uygulanmaktadır.²¹³ TTK incelendiğinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda özel şartlar ve genel şartların uygulanması bakımından tam bir açıklama getirmediği de görülmektedir.

2. Akdi Dayanak Olarak Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta Sözleşmesi

TTK'nın 1401.maddesi sigorta sözleşmesini “... sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir. “şeklinde tanımlamaktadır.

TTK'nın 1401.maddesinde geçen bu tanım, öğretilerde birçok açıdan eleştirilmiştir. En önemli eleştirilerden biri Kender tarafından yapılmaktadır. Kender'in Sigortacı tarafından ifa edilecek asıl edimin şarta bağlı olduğu belirterek eleştirilerine devam etmektedir.²¹⁴ Bu eleştiriler devamında başkaca tanımlamaları da getirmiş, bu bağlamda sigorta sözleşmesi, sözleşmesinin bir tarafı olan sigortacının yine sözleşmenin diğer tarafı olan sigorta ettirenin hâkimiyetinde bulunan aktif ya da pasif bir menfaati, gelecekte gerçekleşme ihtimali bulunan ve yine sigorta ettirenin kontrol etme imkânı bulunmayan bir olay karşısındaki rizikosuna istinaden üzerine aldığı himayeye karşılık; sigorta ettirenin de bu sigorta himayesi karşılığında sigortacıya belli bir miktar parayı ya da bu paraya karşılık primi ödemeyi veya karşılamayı kabul ya da taahhüt ettiği, sözleşme taraflarının karşılıklı olarak edimlerini bildirir sözleşme olarak da tanımlanmaktadır.²¹⁵ Sigorta sözleşmeleri, TBK'da kendisine özgü özelliklere sahip sözleşme niteliğine sahip olup; öyle ki, sözleşmenin tarafı olan sigortacı riziko karşısında sigorta ettirenin sorumluluğunu üstlenmekte ve sigorta ettiren de bunun karşılığında prim ödemeyi taahhüt etmektedir.

²¹² ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.66.

²¹³ KARAYALÇIN, s.213.

²¹⁴ KENDER, Hususi, s.176.-177.

²¹⁵ KENDER, Hususi, s.169.; KAYIHAN/BAĞCI, Sigorta Hukuku, s.115.; KAYIHAN,Tam Kusur, s.252.

SK dikkate alındığında sigorta şirketleri ile sigorta sözleşmelerine ait özel hükümleri kanunda bulunmakla birlikte, esasen sigorta sözleşmesinin TTK'nında düzenlendiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan yine Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca her bir sigorta alanı için ayrı ayrı onaylanmak sureti ile yürürlüğe giren genel şartlar da sigorta sözleşmelerinde önemli bir yere sahiptir. Sigorta sözleşmesinde, TBK'da belirttiği üzere irade serbestliği esas unsur olsa da; kanunun emredici hükümleri ile yine Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca hazırlanarak yürürlüğe konulan genel şartların, sigorta sözleşmesinde irade serbestisindeki alanı oldukça daraltmaktadır.

KTk uyarınca, ZMSS yapılması zorunlu olsa da; tarafların iradelerinin uyuşması ile bu sözleşmenin kurulduğu anlaşılmaktadır.²¹⁶ Sigorta sözleşmesinde sözleşme tarafları olan sigortacı ve sigorta ettirenin hak ve yükümlülüklerini bir düzen altında tutan sigorta genel şartlarının hükümlerine aykırı olmamak kaydı ile, sigorta sözleşmesinin temel unsurları olan , prim ödeme borcu, himaye altına alınan sigortanın kapsamı ve sigorta bedeli üzerinde sözleşme taraflarının anlaşmaya varması ile kurulmuştur.

SK'nın 11 /1.madde“*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir.*” hükmüne göre sigorta sözleşmeleri herhangi bir şekil şartına tabi değildir. TTK'nın 1424/1.maddesinde “*Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmidört saat, diğer hâllerde onbeş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur.*” sigorta poliçesinin düzenlenerek(sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra) sigorta ettirene teslimine yer vermektedir. Sigortacı tarafından düzenlenen ve sigorta ettirenin haklarını ve borçlarını gösteren belge sigorta poliçesi olarak tanımlanmaktadır.²¹⁷ TTK'nın 1424/3. maddesi sigorta poliçesini “*Poliçenin*

²¹⁶ DÜZGÜN ASLAN Ülgen; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (Trafik Sigortası) Zarar Kavramı ve Sigortacının Rücu Hakkı, BATİDER, (Doç Dr. Nurkut İnan'a Armağan) BTHAE, C.29, S.3. Ankara, 2013, s.191.(Rücu)

²¹⁷ KAYIHAN, Tam Kusur, s.252.; BOZER Ali, Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara, 2004, s.31.; BOZKURT, s.65.; METEZADE Zihni/GÜLELİ Nurettin,Sigorta Hukuku, 2.Baskı, Güner Yayınları, İstanbul,2011, s.191.

verilmediği hâllerde, sözleşmenin ispatı genel hükümlere tabidir.” denilerek, poliçenin sözleşmesinin ispatındaki rolüne değinilmektedir.

E. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Özellikleri

1. Sözleşme Serbestisine Müdahalede Bulunulması

Özel hukuktaki en önemli ilkelerden biri sözleşme serbestisidir. Sözleşme serbestisi, sözleşme taraflarının kanundaki emredici sınırlarına bağlı kalınarak diledikleri gibi sözleşme düzenlenmesidir. Sözleşmenin şeklini, içeriğini belirlemek, içeriğini değiştirmek ve hatta sözleşme yapılan karşı tarafı seçebilmek yine sözleşmeyi yapabilmek ya da yapmamak hususları sözleşme serbestisinin konusunu oluşturmaktadır.²¹⁸

TBK’nın 26. maddesi sözleşme serbestisini “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.*” olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar TBK’nın 26. maddesi sözleşme serbestisini düzenlese de, bu serbesti bir kısım sınırlara tabidir.

Bu sınırlamalar tarafın iradesinden kaynaklanabileceği gibi kanunun bir hükmünden de kaynaklanabilmektedir. Konumuz açısından sözleşme serbestisindeki sınırlama, kanun koyucunun iradesinden kaynaklanmakta ve zorunlu sigorta olarak tezahür etmektedir. Diğer yandan sözleşme serbestisinin kanun ile sınırlamasının sebepleri arasında milli güvenlik, tüketicinin korunması, kamu düzeni ve güvenliği gibi hususlar gösterilmekle birlikte, asıl olan sözleşme serbestisinin olduğu, istisnasının ise sözleşmesi zorunluluğu olduğu kabul edilmektedir.²¹⁹

Sözleşme serbestisi değerlendirilirken; kanununda sözleşme yapma zorunluluğu bulunmamasına rağmen sözleşme yapılması, halinde isteğe bağlı olarak sözleşmelerden bahsedilirken, kanunun sözleşme yapılmasının zorunlu kıldığı hallerde zorunlu sözleşmelerden bahsedilmektedir. Sigorta sözleşmeleri bakımından incelediğimizde ise; kanunun konuya sigorta sözleşmesi yapma zorunluluğu getirdiği

²¹⁸ Borçlar Hukukunda “sözleşme serbestisi ve sınırları” hakkında bilgi için bkz. EREN, s.365. vd.

²¹⁹ Borçlar Hukukunda “sözleşme serbestisi ve sınırları” hakkında bilgi için bkz. EREN, s.365.; GÜVEN Pelin, Rekabet Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu (Rekabet Kurulu Kararları Işığında Zorunlu Unsur Doktrininin Değerlendirilmesi), Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Rekabet Kurumu, 2004,s.4.

hallerde zorunlu sigorta sözleşmesinden, kanununda sigorta sözleşmesi yapılması yönünde zorunluluk bulunmadığı ihtiyari yani isteğe bağlı sigorta sözleşmesinden bahsedilebilir. Arseven; zorunlu sigortaların aslında bir sigorta çeşidi olmadığını, bu sigortaların yalnızca sigorta türlerinden birine girmekle birlikte kamu yararı veya 3. şahısların korunması amacı ile zorunlu hale getirildiğini belirtmektedir.²²⁰

2. Sosyal Amaca Hizmet İlkesi

Sorumluluk sigortalarının zorunlu olmalarının sebepleri arasında; ortaya çıkan riziko karşısında koruma sağlamak, milli servetin koruma altına alınması ve emniyetin sağlanması gösterilmektedir.²²¹ Tüm bu amaçların yanında kanun koyucu zarar göreni korumak amacı ile sorumluluk sigortalarının, zorunlu sigorta olarak düzenlenmesini arzu etmiştir. Sigorta ettirenin sorumluluğu her ne kadar mesuliyet sigortaları ile teminat altına alınsa da, zarar görenin zararını karşılayarak onu koruma altına alma ve böylelikle kamunun çıkarları dikkate alınacak zorunlu sigortalar ortaya çıkmıştır

Kanun koyucu, zorunlu sorumluluk sigortaları ile ilerleyen süreçlerde ortaya çıkacak tehlikelerden toplumu korumayı amaçlarken; diğer yandan toplu yaşamadan kaynaklanan olaylardan dolayı zorunlu mali sorumluluk sigortalarına ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bu hususlar ile birlikte toplumun büyük bir kısmının tehlikeler karşısında zayıf kalması, kamu menfaatini oluşturmuştur.

ZMSS'nin mali boyutu değerlendirildiğinde, bu sigortaların zorunlu olması ile birlikte büyük miktarlarda primin toplandığı görülmektedir. Diğer yandan biriken primlerde amacın kamu menfaati olduğu dikkate alındığında, devlete fon sağlamanın zorunlu mesuliyet sigortaları bakımından ikinci planda olduğu anlaşılmaktadır.²²² Zorunlu mali sorumluluk sigortasından elde edilen kazançların en doğru ve en verimli hali ile kullanılması, arzu edilen sosyal amaca da hizmet edilmiş olacaktır. Kamunun çıkarları subjektif özellikleri ile birlikte dinamik özellikleri ile de değerlendirilmektedir. Değişen koşullar ve zaman bu dinamiklerin değişimi ile gelişimine bağlı olduğu görülmektedir.

²²⁰ ARSEVEN Haydar, Sigorta Hukuku, 2.Baskı, Beta Basım Dağıtım, İstanbul, 1991, s.96.

²²¹ OMAĞ, Zorunlu Sigortalar, s.15.

²²² OMAĞ, Zorunlu Sigortalar, s.15.

3. Yaptırıma Tabi Olma

Zorunlu mesuliyet sigortalarının uygulanmasında düzenin sağlanması ve istenilen sosyal amaca erişilebilmesi için sözleşme taraflarına bir kısım yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Zorunlu mesuliyet sigorta sözleşmelerinin taraflarca yapılmasına mecburiyet getirilmesi ile sigorta sözleşmesi yapılmasının devamlılığını sağlamak amaçlanmaktadır.²²³

Mesuliyet sigortalarının zorunlu olması ile birlikte yaptırım uygulanmasının gerekliliği denetim mekanizmasının ortaya çıkmasını zorunlu kılmaktadır. SK'nın 13.maddesinin üç numaralı hükmü uyarınca *“Bir faaliyetin icrası ya da bir şeyin kullanılması için izin veya ruhsat vermeye veya bunları denetlemeye yetkili merciler ile ikinci fıkra uyarınca belirlenen kurum ve kuruluşlar; yürütecekleri iş ve işlemlerde, yapılması zorunlu sigortaların geçerli teminat tutarları dâhilinde yaptırılıp yaptırılmadığını araştırmakla yükümlüdür.Bu kurum ve kuruluşlar ile izin veya ruhsat vermeye ve denetlemeye yetkili mercilerce, geçerli teminat tutarında sigorta yapılmamış olduğunun tespiti halinde işlem yapılmaz. Geçerli teminat alınana kadar sigortalının zorunlu sigortaya konu teşkil eden faaliyeti yetkili merciler tarafından durdurulur.”* ile denetim mekanizmasına yer verildiği görülmektedir. Madde hükmünden anlaşılabacağı üzere zorunlu mesuliyet sigortasının yapılmaması halinde yetkili mercilerce men ile durdurma işlemi yapılacağı belirtilmektedir. KTK'nın 91.maddesinde *“Geçerli teminat tutarları üzerinden zorunlu mali sorumluluk sigortası bulunmayan araçlar trafikten men edilir.”* yer verilmekle, zorunlu mesuliyet sigortalarında oluşturulan denetim mekanizması ifade edilmektedir. SK'da sigortacılık faaliyetlerinden men ile faaliyet durdurulması yaptırımı yanında adli cezai yaptırım ve idari cezai yaptırım ile düzenleme alanı bulabilmektedir.

F. Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta Sözleşmesi Tarafları ve Zarar Gören

1. Sigorta Ettiren/Sigortalı

Sigorta ettiren, sözleşmenin bir tarafını oluşturan ve sigorta sözleşmesi ile menfaati teminat altına alınan kişi olarak tanımlanabilir. Kişinin kendisine ait olan menfaati, akdedilen sözleşmeye konu edilmişse “kendi hesabına sözleşmeden” bahsedilirken; başkasının menfaatine yapılan bir sözleşme söz konusu ise, “üçüncü kişi hesabına”

²²³ KOYUNCU, s.10.-11.

sözleşmenin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.²²⁴ Sigorta ettirenin kişiliği hususunda sigortacı da olduğu gibi herhangi bir sınırlamanın olmadığı anlaşılmakla birlikte, gerçek kişi, sermaye ve şahıs şirketleri ile tüzel kişilerin tamamı da sigorta ettiren sıfatını alabilmektedir.²²⁵

Sigortacı ile sigorta ettiren arasında düzenlenen sözleşmenin tarafı olan, sigorta ettiren beyan yükümlüsüdür.²²⁶ Sigortalı ise, sigorta sözleşmesi akdedilirken sözleşmeye taraf olmadığı halde, sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta himayesinden yararlanan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sigorta sözleşmesinin tarafı da olan sigorta ettirenin amacı meydana gelecek riziko karşısında kendi menfaatlerini sigorta ettirmek olduğuna göre genellikle sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.²²⁷ KTK uyarınca KZMSS yaptırma yükümlüsü olarak kabul edilen kişi “işleten” olarak kabul edilmektedir. KTK’nın 91.maddesinde belirtildiği üzere işleten ile sigorta ettiren kavramları aynı kişide birleşmektedir. KZMSS Genel Şartlarının A.2. başlığı altına sigortalı tanımı yapılırken, 2918 sayılı KTK’da “işleten sıfatı” bulunan olarak açıklama yapılmaktadır.

İşleten sıfatından kasıt, “gerçek işletenler” olabileceği gibi “farazi işletenler”de olabilir. KTK’nın 91/1.maddesi motorlu araçlar için ZMSS yaptırma yükümlülüğü altında olanları “gerçek işleten” olarak saymakta olup; “farazi işletenlerin” de bazı hallerde motorlu araçlar ZMSS yaptırması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Ancak

²²⁴ GÜNAY Barış, Sigorta Hukuku, 4.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.66.; ATAMER Kerim, Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca "Zarar Sigortaları"na Giriş' BATİDER, C. 27, S. 1, 2011, s.38.; ARAL ELDELEKLİOĞLU İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü, MÜHFAD, S.2. C.18, 2013, s.728.; KUBİLAY Huriye, Oto Kiralama Kızılı Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (GÜHFD), S.40., C.17, 2013, s.53.-79.; OMAĞ Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1.Baskı, Olgaç Matbaası, İstanbul, 1985, s.92.-93. (Riziko);25.04.2014 Tarihli ve 28982 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış bulunan Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri İle Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik’in 4.maddesinin birinci fıkrasının “h” bendinde sigorta ettiren; “*Sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdederek sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde prim demek suretiyle teminat altına alan kişi*” şeklinde tanımlanmış bulunmaktadır.

²²⁵ ÖZDAMAR Mehmet, Sigortacının Sözleşme öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.70.

²²⁶ KENDER, Hususi, s.275.; KUBİLAY Huriye, s.71.; AĞSAKAL İbrahim, Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuları, 1.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s.56.; AYDIN Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.20.

²²⁷ OMAĞ Kemal Merih, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 1.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s.39.(Halefiyet)

burada farazi işleyenlerin başkasına ait araç yönünden zorunlu mesuliyet sigortası yapma yükümlülükleri bulunmaktadır.²²⁸

2. Sigortacı

Sigortalının para ile ölçülebilir menfaatini, belli bir rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararını karşılamak amacı ile sigorta ettiren tarafından ödenecek prim karşılığında yine sigorta ettirenle yapılan sözleşme ile rizikoyu üzerine alan şirket sigortacı olarak tanımlanmaktadır.

Sigortacı sıfatını almak için kanun koyucu serbestlik tanımamıştır. Sigortacı olmanın ilk şartı, sermaye şirketi olmakla birlikte, SK'nın 3/1.madde hükmünde er aldığı üzere anonim şirket veya kooperatif türlerinde kurulmuş olmaları gerektiği görülmektedir.²²⁹ Diğer yandan sigorta faaliyetlerinde bulunan sigorta şirketlerinin büyük bir kısmının anonim şirket şeklinde kurulduğu anlaşılmaktadır.²³⁰

Sigortacılık faaliyetleri yapmak amacı ile kurulan bir ticaret şirketinin, sigortacılık faaliyetlerinde bulunabilmesi için yalnızca anonim şirket olması ya da kooperatif türünde kurulması yeterli olmamaktadır. Bununla birlikte bir kısım idari şartları da yerine getirmeleri gerekmektedir. SK'nın m.5/1.maddesi gereği sigortacılık faaliyetinde bulunacak anonim şirket ya da kooperatif türünde kurulan şirketin hangi branşta sigortacılık faaliyetinde bulunacak ise o branş ile ilgili olarak ruhsat alınması gerekmekte ve bu ruhsat da ticaret siciline tescil edilerek gerekli ilanlarının yapılması gerekmiştir. Ayrıca sigorta şirketlerinin faaliyetleri sigortacılık alanı ile sınırlıdır. SK'nın m. 3/1 “... *Sigorta Şirketleri ve reasürans şirketleri sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştirgal edemez..*” hükmü dikkate alındığında sigorta şirketlerinin sigortacılık dışında bir faaliyette bulunmalarının yasaklandığı görülmektedir.

²²⁸ YÜCEL Çağrı, Motorlu Araçlar Sorumluluk Sigortasında Riziko İstisnaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.23.(www.tez.yok.gov.tr) (E.T.22/10/2022); HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s.218.

²²⁹ 5684 sayılı Sigortacılık Kanun m. 3/1; ‘*Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır...*’ olarak belirtilmektedir.

²³⁰ KENDER, Hususi, s.39.; KAYA Feridun/KAHYA Mehmet, Sigorta ve Sigortacılık, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s.57.

3. Zarar Gören

KZMSS, genel olarak işletenin, aracın hareket halinde iken üçüncü şahıslara vermiş olduğu zararlardan kaynaklı sorumluluğunu sigorta güvencesi altına almaktadır.²³¹ KZMSS Sigorta sözleşmesi tarafları olan sigortacı ile sigorta ettiren dışında kalan, ortaya çıkan trafik kazası nedeni ile gerek maddi hasara uğrayan gerek bedensel zarara uğrayan kişiler üçüncü kişi olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte araç işleteni veya araç sürücüsü yakınlarının, tanımında geçen üçüncü kişi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Sözleşmenin tarafı sigortacı ile sigorta ettiren olup; ortaya çıkan trafik kazası sonucunda ölen kişinin araç işleteni ya da sürücüsü olması durumunda destekten yoksun kalanlar üçüncü kişi olarak değerlendirilmediğinden birlikte sigortacının sorumluluğundan bahsedilemeyecektir.²³²

KZMSS Genel Şartları'nda 01/06/2015 tarihinde meydana gelen değişiklikten evvel Yargıtay tarafından verilen kararlarda, sigorta sözleşmesi ile rizikosu güvence altına alınan işleten ya da sürücünün ortaya çıkan trafik kazasında tam kusurlu olması durumunda “ *Hiç kimse kendi hukuka aykırı davranışından lehine sonuç çıkaramaz*” ilkesine²³³ aykırı olduğu değerlendirilmekte ancak destekten yoksun kalanlar üçüncü kişi kabul edilerek KTK'nın 92.maddesine göre bu şahıslar teminat kapsamı dışında, ölen araç işleteni ya da sürücüsünün desteğinden yoksun kaldığı gerekçesiyle üçüncü kişi olarak değerlendirilerek, bu kişileri sigorta tazminatını talep etme ve sigorta tazminatı güvencesinden yararlanacaklar arasında değerlendirmektedir.²³⁴ 01.06.2015 tarihinde KZMSS Genel Şartları'nda meydana gelen değişiklik sonrası, Yargıtay içtihat değişikliğine gitmek sureti ile işleten ya da sürücünün tam kusurlu olarak vefat etmesi sonucunda yukarıda izah edilen destekten yoksun kalanların sigortacıdan, hesap olunan sigorta tazminatını talep edemeyecekleri yönünde kararlar verdiği görülmektedir.²³⁵ KZMSS Genel şartlarında değişiklik dikkate alınmaksızın “*Hiç*

²³¹ ÇEKER, s.275.-276.

²³² BERBEROĞLU YENİPİNAR Filiz, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 18. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2017, s.118.(Sigorta Hukuku)

²³³ DÜZGÜN ASLAN, Rücu, s.168. “*Hiç kimse kendi hukuka aykırı davranışından lehine sonuç çıkaramaz*” ilkesi gereği işletene ait aracı kullanan kişi, kendi kusuruyla yaptığı kazalarda trafik sigortacısından tazminat talep edememelidir...

²³⁴ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.13.;Y.17. HD. T.13.06.2013 E.2013/8536-K.2013/8925;YHGK. T.16.01.2013 E. 2012/17-1491-K.2013/74;YHGK. T.22.02.2012 E.2011/17-787-K.2012/92 (www.kazancihukuk.com.tr) (E.T. 24.10.2022)

²³⁵ BAM Trabzon 4.HD. T.09.01.2020, E.2020/4-K.2020/13(www.sinerjimevzuat.com.tr) (E.T.24.10.2022). BERBEROĞLU YENİPİNAR, Sigorta Hukuku, s.118.

kimse kendi hukuka aykırı davranışından lehine sonuç çıkaramaz” ilkesi aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ile destekten yoksun kalanların üçüncü kişi olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı, sigorta tazminatına hak kazanamayacak kişiler arasında değerlendirilmesi gerektiği tarafımızca savunulmaktadır. Ayrıca Genel Şartlar dikkate alınmak sureti ile yapılan içtihat değişikliğinin uygun olmadığı kanaatindeyiz.

Sorumluluk sigortalarında, amaç sigorta ettirenin riziko karşısında mal varlığında bir azalma meydana gelmesi durumunda, bu azalmayı temin etmektedir. Bu hali ile sigorta ettirenin destekteğin yoksun kalanlarının sigortacıdan sigorta tazminat talep etme hakları bulunmamaktadır.²³⁶

Sigorta sözleşmesine konu rizikosunun gerçekleşmesi halinde, amaç üçüncü kişilerin zararlarını karşılamak olmakla; araç işleteninin kendi kusurundan kaynaklı olarak meydana gelen zararlarda, araç işleteni üçüncü kişi olarak kabul edilmediği gibi araç sürücüsünün eşinin, çocuklarının ve desteğinden yoksun kalan diğer kişilerin de üçüncü kişi konumunda değerlendirilmemesi gerekmektedir.²³⁷ Araç işleteninden meydana gelen trafik kazası sonucunda eşi, çocukları ve diğer desteğinden yoksun kalanların nasıl ki talepte bulunması söz konusu değilse, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası da pasif sigorta niteliğinde olduğundan, bu kişilerin üçüncü kişi sıfatı ile destekten yoksun kalma nedeni ile tazminat isteminde bulunamayacakları kabul edilmelidir.²³⁸

II. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINA BAĞLANAN HUKUKİ SONUÇLAR

A. Sigortacı İle Zarar Gören Açısından

Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortaları, sorumluluk sigortaları içerisinde yer almakla birlikte; sigorta ettirenin kendisinin ya da sigorta ettiren gibi sorumluluğu

²³⁶ ÇEKER, s.276.; KAYIHAN, MÜHF, s.260.-261.

²³⁷ Y.17.HD. T.28.01.2020 E.2019/2308–K.2020/134 (www.karararamayargitay.gov.tr),(E.T. 13/04/2022).

²³⁸ KAYIHAN, Rücü, s.251.-263.; ALTOP Atilla, Trafik Kazaları Nedeniyle İleri Sürülen Destekten Yoksun Kalma Taleplerine İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 15.06.2011 Tarihli E.2011/17-142 K.2011/411 sayılı ve 22.02.2012 Tarihli E.2011/17-787 K.2012/92 Sayılı Kararları İle Yargıtay 17.HukukDairesi’nin 05.06.2012 Tarihli E.2011/11551 K.2012/7391 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi, Journal of Yaşar University, C.8, 2013, s.178.;ERGÜNE Mehmet Serkan, “Destekten Yoksun Kalma Tazminatı”,Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.20.

bulunan kişilerin sorumluluklarına neden olacak durumlar karşısında malvarlıklarının pasiflerinde meydana gelen azalma olasılığını sigorta ettiren tarafından ödenecek prim karşılığı teminat altına alınan bir sigorta türü olduğu belirtilmektedir.²³⁹ Sorumluluk sigortalarının nitelikleri değerlendirildiğinde, bu tür sözleşmelerin sadece sözleşme tarafları ile ilgili değil zarar gören üçüncü kişilerle de ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle bu sigortanın amacı, sözleşme tarafı olan sigorta ettirenin ya da sigorta ettiren gibi sorumlu olan kişinin aktif malvarlığında meydana gelebilecek azalmayı engellemek değil, aynı zamanda zarar gören üçüncü kişinin de zararının tazminini sağlamak olduğu değerlendirilmektedir.²⁴⁰ Sorumluluk sigortası sözleşmesinde diğer sözleşmelerde olduğu gibi kural olarak sözleşme tarafları arasında hak ve borç durumu söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bir anlatımla bu tür sigortalar sigorta ettirenin kendi malvarlığındaki azalmayı değil, üçüncü kişinin malvarlığında meydana gelen zararın tazminindeki, yükün hafifletmesi amacını taşımaktadır. Sonuç olarak sorumluluk sigortasının, zarara neden olan sigortalının eylemlerinden dolayı üçüncü kişinin zararını tazmin yükümü ile menfaatleri dengeleme işlevi bulunan sui generis bir sigorta türü olduğu kabul edilmektedir.²⁴¹

TTK'nın 1478.maddesi incelendiğinde, sorumluluk sigortalarına sözleşmenin nispiliği ilkesine istisna getirilerek, zarar gören üçüncü kişinin meydana gelen zarar karşısında doğrudan doğruya sigortacıya müracaatta bulunma hakları düzenlenmektedir. Madde gerekçesi incelendiğinde ise, meydana gelen zarar karşısında, zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya doğrudan doğruya dava açma veya talepte bulunma hakkı sorumluluk sigortasının "üçüncü kişi lehine" sözleşme olarak değerlendirilmesi anlamına gelmemektedir.²⁴²

²³⁹ ÖZTUNA SOPACI Birgül, Türk ve Alman Hukukunda Yeni Düzenlemeler Işığında Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, BATİDER, S.15, C.24, 2011, s.17.; ÖZTÜRK AKKANAT Beyza Elif, Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.42, C.1., 2021, s. 474

²⁴⁰ MEMİŞ Tekin, Zorunlu Trafik Mali Mesuliyet Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği ve Sebepsiz Zenginleşme XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, BTHAE, Ankara, 2004, s.79.; AYHAN Rıza/ÇAĞLAR Hayrettin/ÖZDAMAR Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.305.

²⁴¹ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.764.; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s.304.

²⁴² Madde gerekçesinin: "Söz konusu madde ile zarar gören üçüncü kişinin doğrudan doğruya sigortacıya talep karşı talep ve dava hakkı düzenlenmiştir. 6762 sayılı Kanunun 1310 uncu maddesinde sadece yangın dolayısıyla sorumluluk sigortaları ile ilgili olarak doğrudan doğruya dava hakkı düzenlenmiştir. Ancak, söz konusu Kanun dışında da, özellikle zorunlu sorumluluk sigortalarında, doğrudan doğruya talep ve dava hakkı kanunlarla (Karayolları Trafik Kanununda ve Borçlar Kanununda olduğu gibi) ya da genel şartlarla kabul edilmiştir. Sorumluluk sigortalarında asıl amaç her ne kadar sigortalının üçüncü kişiye vermiş olduğu zarar nedeniyle ödeyeceği tazminata bağlı olarak

Sorumluluk sigortalarında asıl amacın, sigortalıyı zarar gören üçüncü kişinin tazmine ilişkin taleplerine karşı koruma yani himaye sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan zarar gören üçüncü kişinin sigortacıdan tazmin talebi her ne kadar zarara neden olan sorumlunun sigortacı ile aralarında geçerli bir sözleşmenin varlığına bağlı ise de; doğrudan doğruya talep ve dava hakkı sorumluluk sigorta sözleşmesinden değil, kanundan kaynaklanmaktadır.²⁴³ Doğrudan talep ya da dava hakkı, söz konusu sözleşmenin niteliği dikkate alındığında, ortaya çıkan zarar karşısında, zarar gören üçüncü kişiye tazminin sağlanması bakımından iki kişiye başvuru imkanı tanımaktadır. Biri zararı meydana getiren sigortalı, diğer ise sözleşmede rizikoyu himaye altına alan sigortacıdır. Sigortacı ile sigortalının zarar gören üçüncü kişiye karşı sorumluluklarının kaynakları ise birbirlerinden farklılık teşkil etmektedir.²⁴⁴

B. Sigortacı ile Sigorta Ettiren/Sigortalı Açısından

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinin tarafı olup; sigortalı ise sigortacı ile sigorta ettiren arasında düzenlenen sigorta sözleşmesine tarafı olmamakla birlikte sigorta sözleşmesinden bir kısım haklar elde eden kişiye denilmektedir.²⁴⁵ Genel olarak sigorta ettiren kendi menfaatini sigorta himayesinden yararlanmak üzere teminat altına almak amacıyla, kendi lehine olarak sigorta yaptırdığından sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişide birleşmektedir. Ancak KZMSS’nda durum değişmektedir. Şöyle ki; KTK gereği sigortalı olarak adı geçen kişi işletenin kendisidir.²⁴⁶ Sigortacı ile sigorta ettiren arasında, sigorta sözleşmesi ile kurulan ilişki nedeni ile müteselsil sorumluluk ilişkisi söz konusu olmakta ve bu ilişki motorlu araç işletenini de kapsamaktadır. Müteselsil sorumluluk ister sözleşmeden kaynaklansın ister kanun hükümlerinden kaynaklansın bu haktan yararlanma imkanı yalnızca zarar görene aittir.²⁴⁷ Ancak sigortacı ile sigorta

mal varlığında meydana gelen azalmanın telafisi de, bunun yan sonucu zarar görenin de bir an önce zararının giderilmesini ve sigortalının ödeme güçsüzlüğüne karşı üçüncü kişilerin korunmasıdır. Ayrıca, zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya başvurması da zarar veren durumundaki sigortalıyı rahatlatıcı bir etki yaratacak ve sigortalının da sorumluluk sigortası ile sağlanmak istediği amaca daha kolay ulaşmasını sağlayacaktır. Fakat getirilen düzenleme hiçbir şekilde sorumluluk sigortasını üçüncü kişi lehine sözleşme durumuna sokmaz. Zira, halen menfaati sigorta edilen bizzat sigortalının kendisidir.” olarak ele alınmaktadır. (www.lexpera.com.tr)(E.T.26/02/2023)

²⁴³ ŞENOCAK Kemal, Karayolları Trafik Kanununa Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı, BATİDER,S.4., C.25, 2009, s.280.

²⁴⁴ ÖZTÜRK AKKANAT, s.477.

²⁴⁵ OMAĞ, Zorunlu Sigortalar, s.39.

²⁴⁶ 2918 sayılı KTK’nın m.3 hükmü işleteni “Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehini gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir.” olarak tanımlamaktadır.

²⁴⁷ YHGK.,T.21.01.2021, E.2001/ 19-938, K.2001/ 1047, (www.kazanci.com.tr)(E.T. 26.02.2023)

ettiren arasında oluşan bu gerçek olmayan müteselsil sorumluluk ilişkisi, sigortacının sigorta sözleşmesi ile üstlendiği sigorta teminatı kadardır. Bu teminat tutarı tükendiğinde sigortacının sorumluluğu bitmekte ve sigorta ettiren ile sigortalının sorumluluğu devam etmektedir.²⁴⁸ Diğer yandan sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki ilişki incelendiğinde zarar gören üçüncü kişi tarafından taleplerin yarışması durumunun söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.²⁴⁹

C. Sigorta Ettiren/Sigortalı İle Zarar Gören Açısından

Karayolunda motorlu aracın işletilmesi halinde meydana gelen zarardan asıl sorumlu olan sigortalıdır. Sigortalı meydana gelen zarar karşısında, zarar gören üçüncü kişinin kendisine zararın tazmini yönünde başvurması halinde, talebin kendisine yapılamayacağı ancak sigortacıdan talepte bulunulabileceğini ileri sürememektedir.²⁵⁰ Tazmin talebinde bulunacak olan zarar gören, talebini sigorta ettirene, sigorta ettirenin fiillerinden dolayı sorumlu olduğu kişilere ileri sürebilmektedir.²⁵¹ Hukuk sistemimizde zarar verenin zararı tazmin etmesi beklenmektedir. Teknik anlamda durum incelendiğinde, sigortacı zarara neden olan esas kişi olmadığından zararın tazmini kendisinden beklenilmemektedir. Bu bağlamda sigortacının zarar karşısındaki durumu ile zarar gören üçüncü kişi karşısındaki konumu kefalet sözleşmesindeki kefillik veya garanti sözleşmesinde garanti verenin durumuna benzetilmektedir.²⁵²

²⁴⁸ ÖZSUNAY Ergun, Motorlu Taşıt Araçlarının Mecburi Mesuliyet Sigortası ve Kapsamı, V. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara, 1975, s.403.-404.(Mesuliyet Sigortası)

²⁴⁹ ÖZSUNAY, Mesuliyet Sigortası, s.404.

²⁵⁰ ÖZSUNAY, Mesuliyet Sigortası, s.404.

²⁵¹ TTK m.1473/2 uyarınca:“Sigorta, sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa bu sigorta, sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir kısmının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar. Bu durumda sigorta bu kişilerin lehine yapılmış sayılır.”

²⁵² ŞENOCAK, BATİDER, s.280.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA TEMİNATIN KAPSAMI, SİGORTA İSTİSNALARI İLE ZARARIN TAZMİNİ VE HÜKÜMLERİ

I. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA TEMİNATIN KAPSAMI

A. Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Şartları

1. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması

KTK’da tanımlanan trafik kazasından kaynaklı olarak meydana gelen zararlarda, zararın sigortacı tarafından karşılanabilmesi için öncelikle sözleşme tarafları olan sigortacı, sigorta ettiren arasında sigorta sözleşmesinin kurulması gerekmektedir. ZMSS himayesinden yararlanmak üzere taraflarca sigorta sözleşmesinin bulunmaması halinde zarar gören, sigortacıya başvuruda bulunsa dahi teminat kapsamından yararlanamayacaktır.

Sigorta sözleşmesinin kurulması hususu değerlendirildiğinde, hem sigorta ettiren hem sigortacı bakımından bir kısım yürürlüklerin de yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülükler aşağıda ele alınacaktır.

a. Sigortalı/Sigorta Ettiren Yükümlüğü Açısından

(1) Prim Ödeme Borcu

TTK’nın 1430.-1434.maddeleri arasında düzenleme alanı bulan prim ödeme borcu sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması konusundaki en önemli yükümlülüğü olarak değerlendirilmektedir. Sigortacı, sigorta ettiren tarafından ödenen bu prim ile sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödenmesi gereken tazminat ya

da sigorta bedelini ödemeyi kabul etmektedir. Sigorta ettiren, ödeme yükümlülüğü olan sigorta primini nakit ya da taksitle ödeme imkânına da sahiptir.²⁵³

(2) Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü

KZMSS Sözleşmesi düzenlenirken, sigortacının bu sözleşmeyi düzenleyebilmesi için, rizikoya konu motorlu aracın tüm bilgileri sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigorta sözleşmesi düzenlenirken sigorta ettirenden sözleşmeye konu araç hakkında eksik veya hatalı bilgilendirmede bulunmaması gerekmektedir. Sözleşme hazırlığı döneminde sigortacı sigorta ettiren çeşitli sorular sorabilmektedir.²⁵⁴ Sigortacı sigorta ettirenin beyanları ile bağlı kalmaktadır zira sigorta edilen aracı sigortacının yerinde görmesi mümkün değildir.²⁵⁵

Sigorta sözleşmesi düzenlendiği sırada sigorta ettiren tarafından verilen bilgilerin, riziko gerçekleşmeden hatalı olduğu ortaya çıkarsa sigorta şirketi sözleşmeyi fesh edebileceği gibi ek prim ödemesi talebinde bulunabilmektedir.²⁵⁶ Sigorta şirketi sigorta ettiren tarafından verilen bilgilerin hatalı olduğunu sözleşmenin düzlediği dönemde biliyor ya da bilebilecek durumda ise düzenlenen sigorta sözleşmesinden beyan yükümlülüğünün hatalı ya da eksik olarak yerine getirilmesinden kaynaklı olarak cayamayacaktır.²⁵⁷ Sigortanın konusu olan rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigorta ettiren tarafından verilen bilgilerin hatalı ya da eksik olduğu ortaya çıkarsa ve bu ihlal ile birlikte zararın miktarı ya da olayın meydana gelmesinde etki durumu söz konusu ise bu durumda sigorta şirketi tazminattan indirim talep edebilir. Sigorta ettirenin hatalı ya da eksik bilgi vermesi kast düzeyinde ise ve beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesi arasında bir bağlantı var ise bu durumda sigortacı meydana gelen riziko ile ortaya çıkan zararı üstlenmeyebilir. Ancak Beyan yükümlülüğü ile bu durumda arasında herhangi bir bağlantı yok ise sigortacı sigorta ettiren tarafından ödenen prim oranında zarar tazmin ödemesi gerçekleştirmektedir.²⁵⁸

²⁵³ AYHAN /ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s.208.

²⁵⁴ KARASU, s.84.

²⁵⁵ ŞENTEPE Ömer, Trafik Sigortasında Sigorta Ettirenin Borç ve Sorumlulukları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.18.

²⁵⁶ GÜNAY, s.88.

²⁵⁷ GÜNAY, s.89.

²⁵⁸ YAVAŞI Mahmut, Kara Sigortaları Hukuku, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.262.

(3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü

TTK'nın 1447.maddesi ve KZMSS Genel Şartlarının B.1. madde hükmünün sigorta ettirenin sigortacıya bilgi verme ve araştırma yapmasına izin verme yükümlülüğünü düzenlediği görülmektedir. Sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettiren tazminin sağlanması amacı ile sigortacının gerekli inlemeleri yapması ve tazminatın miktarı ile kapsamını belirlemesi ve yine sigortacı tarafca istenilen tüm belge ve dökümanı vermek sorunda olduğu anlaşılmaktadır. Sigortacı, sözleşmeye konu rizikonun gerçekleştiği yeri incelemek durumunda ise bu halde de sigorta ettiren gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Sigorta ettirenin söz konusu bu yükümlülükleri yerine getirmemesinden kaynaklı olarak, tazminat miktarında artış meydana gelmesi durumunda ise sigortacının ödemesi gerektiği tazminattan indirilmektedir.²⁵⁹

(4) Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma

TTK'nın 1448.maddesinde düzenleme alanı bulan sigorta ettirenin zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarının korunması yükümlülüğünde, sigorta ettiren rizikoya konu olayın gerçekleşmesi halinde ya da gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumda gerekli tedbirleri alma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk karşısında yapılan işlemler nedeni ile ortaya masrafların çıkması halinde, masraflar sigortacı tarafca karşılanmaktadır.²⁶⁰ Yine sözleşme tarafı olan sigorta ettiren bu yükümlülüğünü yerine getirmemişse, geç ya da kusurlu olarak yerine getirmiş ise bu durumda da ortaya çıkan zararın ağırlığı karşısında sigortacının tazminattan indirim yapma durumu söz konusu olacaktır.²⁶¹

(5) Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Yükümlülük

KZMSS Genel Şartlarının C.3. hükmü gereği, taraflar arasında sigorta sözleşmesinin akdolanmasından sonra sigorta ettiren/sigortalı sözleşmeye konu rizikoyu ya da mevcut durumun ağırlaşmasına ve tazminatın artmasını da neden olur hal ve hareketlerden sigortacının izni olmaksızın kaçınmak zorundadır. Sigorta ettiren/sigortalı ya da onun izni ile başkası, sözleşme konusu rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı ya da mevcut durumu ağırlaştırıcı hal ve hareketlerde bulunur ise ya da sözleşme yapıldığı sırada bu durum kabul edilmiş ise kabul edilmiş olunan

²⁵⁹ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.96.-97.

²⁶⁰ GÜNAY, s.130.

²⁶¹ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.95.

hususların beklenmeksizin; söz konusu hal ve hareketler ya da işlemler sigorta ettirenin/sigortalının bilgisi dışında gerçekleşmiş ise öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmek durumundadır. Sigortacı ise durumu öğrendiğinden itibaren sekiz gün içinde oluşan prim farkının ödenmesi için sigorta ettiren/sigortalıya ihtar eder.

Sigorta sözleşmesine konu olan rizikonun gerçekleşmesinden sonra söz konusu ihlalin sigorta ettiren/ sigortalı tarafından yapıldığı ya da ihlale ilişkin beyan yükümlülüğünün yerine getirilmediği anlaşılırsa ve bu ihlal ile tazminat miktarının ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek durumda ise o halde sigortacı ihlalin derecesini de dikkate alarak tazminat miktarına etki eden miktarı sigorta ettiren/sigortalıdan rücu edecektir. Sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesinde sigorta ettirenin/sigortalının kasıtlı hareketi sonucu meydana gelmiş ise hak sahibine tazminat ödemesi yapılması durumunda, ödenen tazminat bedeli sigorta ettirenden/sigortalıdan rücu edilmektedir. Ancak gerçekleşen riziko ile sigorta ettirenin/sigortalının kasti hareketi ile meydana gelen riziko arasında herhangi bir bağlantı yok ise bu durumda da ödenmesi gereken prim ile ödenen prim arasındaki oranı dikkate alarak hak sahibine ödenen sigorta tazminatı tutarı sigorta ettiren/sigortalıya ilgisine göre rücu edilmektedir. Sigortacı prim farkını süresi içerisinde sigorta ettiren/sigortalı ödemediği takdirde ve bu süre içerisinde de riziko gerçekleşir ise bu durumda ödenmesi gereken prim ile ödenen prim arasındaki oranı ödenen sigorta tazminatını ilgilisine sigorta ettirene/sigortalıya rücu etmektedir.

Genel şartlar gereği yine sigorta ettiren/sigortalı sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi halinde teminat limiti dahilinde sayılan hususlar hakkında dava açılması halinde sigorta ettirennin/sigortalının söz konusu bilgi ve belgeyi on gün içinde sigortacıya bildirmesi gerekmektedir. Söz konusu bildirimin yapılmaması ya da zamanında yapılmaması halinde tazminatta ortaya çıkacak artışlarda artış farkı ilgilisine göre sigorta ettirene/sigortalıya rücu edilecektir.

b. Sigortacı Yükümlülükleri Açısından

(1) Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü

TTK'nın 1401.maddesinde sigortacının, sigorta ettirenin rizikosunu taşıma yükümlülüğünün düzenlendiği görülmektedir. Riziko, ilerleyen zamanda ortaya çıkma ihtimali bulunan ancak ne zaman ve ne şekilde gerçekleşeceği belli olmayan olay olarak tanımlanmaktadır.²⁶²

Sigorta sözleşmesi gereği, sigorta ettirenin en önemli yükümlülüğü sigorta primini ödemek iken, sigortacının ise en önemli yükümlülüğü sigorta rizikosunu üzerinde taşımaktır.²⁶³ TTK'nın 1421.maddesi gereği sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü sigorta ettirenin sigorta priminin ilk taksitini ödemesi ile başlayacak olduğu anlaşılmaktadır.

(2) Aydınlatma Yükümlülüğü

TTK'nın 1423.maddesi sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü düzenlemektedir. Taraflar arasında akdolunan sigorta sözleşmesinde yaşanan problemler genel olarak rizikonun gerçekleşmesi ile kendisini göstermektedir.²⁶⁴ Sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinde teknik ifadeler bulunmakta olup; bu teknik ifadelere vakıf olan taraf her zaman için sigortacı tarafı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu teknik ifadeleri sözleşmenin düzenlenmesi sırasında sigorta ettirene açıklamakla yükümlüdür. Bu hali ile de rizikonun meydana gelmesinden sonra ortaya çıkacak sorunlarda sözleşme tarafları sözleşmeye vakıf olacak ve ortaya çıkacak zararlar en aza inmiş olacaktır.²⁶⁵

(3) Poliçe Verme Yükümlülüğü

TTK'nın 1424. ve 1425. madde hükümlerinde sigortacının poliçe verme yükümlülüğü düzenlenmektedir. Sigortacı sigorta sözleşmesi kendisi ya da acentesi tarafınca yapılmışsa, sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinden yirmi dört saat, başka haller mevcut ise bu durumda da on beş gün içerisinde yetkililerce imzalanmış sigorta sözleşmesini sözleşme tarafı olan sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigorta sözleşmesi sigortacı tarafından geç olarak sigorta ettirene ulaştırılırsa doğacak

²⁶² GÜNAY, s.53.

²⁶³ MÜLAZİMOĞLU Mehmet, Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Dergisi, C.5, S.1., Antalya 2015, s.232.

²⁶⁴ GÜNAY, s.69.

²⁶⁵ AYHAN /ÇAĞLAR /ÖZDAMAR, s.248-249.

zararlardan sigortacı sorumlu olacaktır. Yine sigorta sözleşmesi, sigorta ettiren tarafından kaybedilirse bu durumda da yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan talep edebilecektir.

Sigorta sözleşmesi olan poliçede, genel olarak, tarafların bilgileri, riziko konusu, sigortanın başlangıç ve bitiş tarihi ile genel ve özel şartlara ilişkin bilgiler yer almaktadır. Sigorta genel şartlarında sigorta ettiren lehine bir değişiklik meydana geliyor ise bu değişiklik doğrudan sigorta ettiren yararına olarak uygulanmaktadır. Ancak bu değişiklik ek bir prim alınmasını gerektiriyor ise bu durumda, sigorta ettirenden sekiz gün içerisinde ödenmek üzere fark talep edilmektedir. Sigorta ettirenin ödememesi halinde ise eski genel şartlar üzerinden devam olunmaktadır.²⁶⁶

(4) Gideri Ödeme Yükümlülüğü

TTK'nın 426.maddesinde “*Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalsa bile, karşılamak zorundadır.*” demek sureti ile rizikonun meydana gelmesi durumunda söz konusu tazminat ya da diğer bedellerin tespiti sırasında ortaya çıkan giderlerin sigortacı tarafından karşılanma yükümlülüğünü düzenlemektedir.²⁶⁷

(5) Tazminat Ödeme Yükümlülüğü

Sigortacının tazminat yükümünden bahsedebilmemiz için sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir. Sigorta ettiren sigorta prim borcunu ödemesi ile sigortacı rizikonun gerçekleşmesi sonucu tazminat ödeme yükümlülüğü doğmaktadır.²⁶⁸ Rizikonun meydana gelmesi ile birlikte sigorta ettiren tarafından sigortacıya gerekli bilgi ve belgenin vermesi ile sigortacı kırk beş gün içinde gerekli incelemeleri yapmaktadır. Sigortacının herhangi bir kusuru olmaksızın inceleme yönünde bir gecikme olması halinde ise kırk beş günlük süre işlememektedir.

(6) Sırların Saklı Tutulması

KZMSS Genel Şartlarının C.6. bendi gereği, taraflar arasında akdedilen sigorta sözleşmesinin yapılması nedeni ile sigortacı ya da sigortacı adına hareket etme yetkisi

²⁶⁶ GÜNAY, s.81.

²⁶⁷ KARASU, s.80.

²⁶⁸ KARASU, s.84.

bulunanlar sigorta ettirene/sigortalıya ait bilgileri saklı tutmak zorunda olmakla birlikte bilgilerin açığa çıkması sonucu ortaya çıkan zararlardan da sorumludur. Diğer yandan 03/06/2007 tarih ve SK'nın 31/A ve 31/B madde hükümleri de dikkate alınarak sigorta ettiren/sigortalı taraflar arasında akdolunan sigorta sözleşmesine taraf olmakla sözleşmeye konu olan araca ait sigortalıyı da tanımlara bilgilerin paylaşılmasına da rıza göstermiş olacaktır.

2. Bir Zararın Meydana Gelmiş Olması

Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortalarının genel özelliği maddi zararların karşılanmasına ilişkin olduğu görülmektedir. Maddi zararlar ZMSS kapsamında kişinin bedenine gelen zararlar ile eşyalarına gelen zararlar bulunmakta olup; manevi zararlar ZMSS himayesinden yararlanamamaktadır.

3. Karayolunda Motorlu Aracın İşletilmesi Nedeni İle Zararın Meydana Gelmesi ve İlliyet Bağının Varlığı

KTK uyarınca karayolu olarak sayılan alanda, motorlu aracın işletilmesi ile kazanın meydana gelmesi ve zarara sebep olmuş olması gerekmektedir. KTK'nın 85.maddesinde *“Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.”* demek sureti ile “motorlu aracın” işletilmesi durumunda meydana gelen zararlardan işleten ile teşebbüs sahibinin birlikte olan sorumluluğunu düzenlediği anlaşılmaktadır.

Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortacısının sorumluluğundan söz edilebilmesi için karayollarında motorlu aracın işletilmesi sonucu meydana gelen kaza ile ortaya çıkan zarar arasında bir neden sonuç ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Meydana gelen trafik kazası ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağının bulunmaması halinde zarar gören de sigortacıdan zararına karşılık herhangi bir talepte de bulunamayacaktır. 20.03.2020 tarihinde KZMSS Genel Şartlarının A.2. no.lu maddesi ile söz konusu trafik kazasının herhangi bir temas gerçekleşmeksizin meydana gelmesinin sigortacının sorumluluğuna engel teşkil etmeyeceği hükmü genel

şartlardan çıkarılmış böylelikle ters anlamlar çıkarılmasının da önüne geçilmiştir.²⁶⁹ Zira karayolunda işletilme hareketinde bulunan motorlu araç herhangi bir temas olmaksızın da trafik güvenliğini zor duruma sokacak şekilde trafik kazasının meydana gelmesi mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

B. Coğrafi Alan Açısından

KZMSS Genel Şartları'nın A.4. Sigortanın Coğrafi Sınırı başlığı incelendiğinde, taraflar arasında akredilen karayolları zorunlu mali sorumluluk sigorta poliçesinin Türkiye sınırları içerisinde geçerli olduğu hususu düzenlenmekte olduğu görülmektedir.

Türkiye sınırları dışında meydana gelen motorlu aracın işletilmesinden kaynaklı zararlarda ise Yeşil Kart Sigortası kullanılmaktadır. Yeşil Kart Sigortası Türkiye'deki Trafik Sigortasının uluslararası karşılığı olarak değerlendirilmektedir. Motorlu aracı ile ülke dışında seyahat eden sürücülerin Yeşil Kart Sistemine üye olan ülkelerde yapmış oldukları trafik kazalarında, ilgili ülkeden yeniden Trafik Sigortası yaptırmaksızın güvence sağlayan sertifikadır. Yeşil Kart Sigortasına sahip olarak Türkiye'de motorlu araç kullanılması sonucu meydana gelen bedensel ve maddi zararlar Türkiye Motorlu Taşıtlar Bürosunda karşılayarak güvence sağlanmakta olduğu anlaşılmaktadır.²⁷⁰

C. Zaman Açısından

Sigorta ettiren ile sigortacı arasındaki ilişkinin ne zaman kurulduğu hususu sigorta himayesi bakımından önem arz etmektedir. Öyle ki sorumluluğu meydana getiren olayın oluşu ile sorumluluktan kaynaklı tazmin taleplerini ileri sürme tarihleri arasında zaman farkı bulunmaktadır. Sorumluluğu gerektiren olayın gerçekleşme anının tam olarak belirlenmesi, sorumluluk sigortasının himayesinin belirlenmesi açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.²⁷¹

Hukuki güvenlik bakımından değerlendirildiğinde sigortacının sigorta himaye yükümlülüğünün kapsamı ile yine sigortacının sorumluluğunun zaman yönünden

²⁶⁹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200320-3.htm>(E.T.27.02.2023)

²⁷⁰ KESKİN Tunç Fikri,,Uygulamada Sigorta Hukuku, 1. Baskı, C.2.,Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.2053.

²⁷¹ ŞENOCAK Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000, s.78. (Sorumluluk Sigortası)

sınırlarının açıkça belirli olması gerekmektedir. Sigortacının sorumluluğu yalnızca ve yalnızca, sigorta ettirenin, sigortacıya prim ödediği zaman aralığında meydana gelen risklerden oluşan zararı karşılaması gerekmektedir.²⁷²Böylelikle de sigorta himayesinin sınırları zaman yönünden çizilmiş olduğu kabul edilmektedir.²⁷³ Sigorta ettiren açısından meydana gelen zararın sigorta himayesinden yararlanmak üzere sigorta himayesi süresi içerisinde gerçekleştiğini ispat etmesi gerekmektedir.²⁷⁴

D. Sigortalının Değişmesi

KZMSS Genel Şartlarının C.4. maddesinde belirtildiği üzere, taraflar arasında akdolunan sigorta sözleşmesi, sözleşmeye taraf olan sigortalıyı takip etmektedir. Sigortalının değişmesi halinde ise taraflar arasındaki sözleşmenin değişim tarihi dikkate alınarak kendiliğinden sona ermekte ve ilgisine ise gün esaslı itibari ile de prim iadesi yapılmaktadır. Ancak taraflar arasındaki mevcut sözleşmesi itibari ile sigortalının değiştiği tarihten itibaren on beş gün boyunca taraflarca herhangi bir işlem ve ödeme yapılmaksızın yeni sözleşme yapılncaya kadar sigorta sözleşmesi geçerliliğini korumaktadır.

E. Tebliğ ve İhbarlar

KZMSS Genel Şartlarının C.5. maddesinde belirttiği üzere, sigortacıya yapılması gereken bildirimlerin sözleşme tarafı olan sigorta şirketinin merkezi ya da sözleşmede yer alan temsilciliğe veya sözleşmeye aracılık eden acenteye noter kanalı ile veya taahhütlü mektupla yapılmaktadır. Sigortacı tarafından yapılacak bildirimlerin de aynı şekilde sigorta sözleşmesi olan poliçe de geçen sigortalının adresine yapılacağı bildirilmektedir. Elektronik haberleşme vasıtaları ile de taraflar tebliğ ve ihbarları yerine getirebilirler.

²⁷² YONGALIK Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, BTHAE, 1998, s.184.

²⁷³ YONGALIK, s.185.

²⁷⁴ HACİÖMEROĞLU Oğuzhan Abdülhamid, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, Ankara, 2022, s.81.

II. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI TEMİNATIN KAPSAMI

1. Maddi Zarar Teminatı

KZMSS Genel şartlarının A.5. a) bendi gereği “*Maddi Zararlar Teminatı: Hak sahibinin bu Genel(Değişik ibare:RG-4/12/2021-31679) Şartlarda tanımlanan ve zarar gören araçta meydana gelen değer kaybı dahil doğrudan malları üzerindeki azalmadır. (Değişik cümle:RG-4/12/2021-31679) Değer kaybı, talep edilmesi halinde, Kurum tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre atanacak sigorta eksperleri tarafından bu Genel Şartların Ek- 1’inde yer alan esaslara göre tespit edilir.*” maddi zarar teminatının kapsamı, sigorta şirketinin sorumluluk çerçevesi belirlenmektedir. Araç için değer kaybı talebi olması halinde de KZMSSGŞ ekinde bulunan formüller ile kriterler dikkate alınarak yapılacak tespit doğrultusunda bedel belirlenmekte; ayrıca aracın pert olması halinde ise, sigorta ekspertlerince belirlenecek değerler itibari ile araç bedeli ödemesi yapılacaktır.

2. Sağlık Giderleri Teminatı

KZMSS genel şartlarının A.5. b) bendi gereği “*Sağlık Giderleri Teminatı: Üçüncü kişinin trafik kazası dolayısıyla bedenlen eski haline dönmesini teminen protez organ bedelleri de dahil olmak üzere yapılan tüm tedavi giderlerini içeren teminattır. Kaza nedeniyle mağdurun tedavisine başlanmasından itibaren mağdurun sürekli sakatlık raporu alana kadar tedavi süresince ortaya çıkan bakıcı giderleri, tedaviyle ilgili diğer giderler ile trafik kazası nedeniyle çalışma gücünün kısmen veya tamamen azalmasına bağlı giderler sağlık gideri teminatı kapsamındadır. Sağlık giderleri teminatı Sosyal Güvenlik Kurumunun sorumluluğunda olup ilgili teminat dolayısıyla sigorta şirketinin ve Güvence Hesabının sorumluluğu 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 98 inci maddesi hükmü gereğince sona ermiştir.*” Sağlık giderleri teminatının kapsamı, karayolunda meydana gelen trafik kazası ile üçüncü kişilerin bedensel olarak uğramış oldukları, protez gideri de dahil olmak üzere, zarar görenin tedavisine başlanıldığı andan sürekli iş ve gücünden kalması mahrum kalması ile tedavi sürecinde gerekli olan bakıcı giderleri de dahil sağlık teminatı kapsamında değerlendirilmekte olup; diğer yandan Genel Şartların son cümlesi değerlendirildiğinde, KTK’nın 98 maddesi ile “*Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sundukları sağlık hizmet bedelleri, kazazedenin sosyal*

güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılanlar için belirlenen sağlık hizmeti geri ödeme usul ve esasları çerçevesinde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır” denilmek sureti ile sağlık giderleri teminatı SGK sorumluluğunda kabul ederek sigorta şirketi ile Güvence Hesabı sorumluluğunun bittiği kabul edilmektedir.²⁷⁵ Diğer yandan madde hükmü ile sigortacı ile Güvence Hesabının sorumluluğu yalnızca SGK sorumluluğunda bulunan sağlık giderlerine ilişkin olmakla; diğer sağlık giderleri yönünden sigortacı ile Güvence Hesabının sorumluluğu devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır.²⁷⁶ Ayrıca tedavi için herhangi bir belge olmaması durumunda da üçüncü kişiler yönünden sigorta sözleşmesi taraflarının sorumlulukları devam etmektedir.²⁷⁷

“SGK’nun hangi tedavi giderlerinden sorumlu olduğu, kanun uyarınca belirlenmiş olup, anılan kanun kapsamı dışına çıkılarak yapılan genel şartlardaki düzenlemeler ile, SGK’nun sorumluluk kapsamının genişletilmesi, bir kanun maddesinin idarenin yapmış olduğu bir düzenleme ile değiştirilmesi mümkün değildir.” denilmek sureti ile Karayolları Trafik Kanunu’nun 98. maddesinde yapılan düzenleme ile üçüncü kişinin tedavi süreci içerisindeki gerek bakıcı giderleri gerek geçici iş görmezlik giderleri ilgili düzenleme içinde kabul edilmeyerek, sigorta teminat limitleri içerisinde değerlendirilmek üzere sigortacının sorumluluğunun devam ettiği kabul edilmektedir.

3. Sakatlanma Teminatı

KZMSS Genel Şartlarının A.5. c) bendi gereği *“(Değişik:RG-20/3/2020-31074)(2) (Değişik ibare:RG-4/12/2021-31679)Sakatlanma Teminatı: Üçüncü kişinin sürekli sakatlığı dolayısıyla ileride ekonomik olarak uğrayacağı maddi zararları karşılamak üzere, bu (Değişik ibare:RG-4/12/2021-31679) Genel Şartların Ek- 2’sinde yer alan esaslara göre belirlenen tazminatları içeren teminattır. (Değişik cümle:RG-4/12/2021-31679) Trafik kazası nedeniyle mağdurun geçici iş göremezliği ve sürekli sakatlığı bu teminattan karşılanır. (Değişik cümle:RG-4/12/2021-31679)Mağdurun*

²⁷⁵ ULAŞ, BATİDER, s.10.; ASLAN DÜZGÜN, Sorumluluk Sigortası, s.165.

²⁷⁶ Gaziantep BAM 17. HD. T.12.02.2020 E.2018/2438–K.2020/244, İstanbul BAM 9. HD. T.17.05.2018 E. 2017/782 – K. 2018/763; İstanbul BAM 8. HD. T.22.02.2018 E. 2017/743 –K.2018/177; Y.17. HD. T.16.09.2019 E.2016/19157–K.2019/7995;Y.17.HD.T.30.10.2014 E.2014/17661–K.2014/14662 (www.sinerjimevzuat.com.tr) (E.T. 05/03/2023)

²⁷⁷ “2918 sayılı Yasa’nın 98. maddesinde belirtilen tedavi giderleri yönünden sorumluluğun dava dışı Sosyal Güvenlik Kurumu’na geçtiğinde kuşku yoktur. Buna karşın belgesiz tedavi giderlerinden sigorta şirketinin, işleten ve sürücünün sorumlulukları devam etmektedir” Y.17. HD. T.04.10.2018 E. 2015/15835 – K.2018/8627 (www.karararama.yargitay.gov.tr)(E.T.05/03/2023)

tedavi sürecinin tamamlanması sonrasında sakatlık oranının ve geçici iş göremezlik süresinin belirlenmesinde, Kurul Raporu dikkate alınır. (Mülga cümle:RG-4/12/2021-31679) (Mülga cümle:RG-4/12/2021-31679) Tazminat ödemesinde, ilgili (Değişik ibare:RG-4/12/2021-31679) kurum ve kuruluşlarca tanzim edilecek trafik kazasına ilişkin belgelerde illiyet bağı ile ilgili tespitin yer alması durumunda bu tespitin aksini ispat sigorta şirketine aittir. Sigortacı söz konusu rapor hakkında ilgili mevzuat uyarınca itiraz usulüne başvurduğunda mağdurun itiraz üzerine yaptığı belgelenmiş harcamalarını bu teminat kapsamında karşılamakla yükümlüdür. (Ek cümle:RG-4/12/2021-31679) Geçici iş göremezlik süresi ve sürekli sakatlık oranının belirlenmesinden sonra ortaya çıkan ve tıbben gerekli olan sürekli bakıcı giderleri de bu teminat kapsamındadır. (Ek cümle:RG-4/12/2021-31679)Söz konusu tazminat miktarlarının tespitinde sakat kalan kişi esas alınır.” sürekli işgörmelik teminatının kapsamı trafik kazasının meydana gelmesi ile üçüncü kişilerde meydana gelen bedensel zararlar nedeni ile ileri ki süreçlerde ekonomik yönden uğranılacak zararların karşılanmak düzenleme alanı bulmaktadır.

Trafik kazası sonrası üçüncü kişide meydana gelen bedensel zararlarda, yetkili bir hastaneden alınacak sağlık kurulu raporu ile belirlenecek işgörmelik oranı ile yine ilerleyen süreçte belirlenecek bakıcı giderlerine ilişkin tazminat belirlmeleri sakatlık teminatı kapsamında olmakla; bu teminat kapsamında ödemeye ilişkin işlemler yapılmaktadır. Ödenecek tazminat miktarı belirlenirken trafik kazası sonucu zarar gören üçüncü kişinin kendisi dikkate alınmaktadır. Sağlık kuruluşlarınca zarar gören üçüncü kişiye ilişkin sağlık kurulu raporu düzenlemesi yapılırken 20/02/2019 T. 30692sayılı “Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik ve Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik” hükümleri dikkate alınmaktadır.

Bedensel olarak zarar gören üçüncü kişinin sürekli sakatlığına esas olan oran hesaplama formül ve kriterler Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarının ek 3 maddesi çerçevesinde düzenleme alanı bulmaktadır. Ayrıca zarar görenin tedavi aşamasındaki durumu geçici ve sürekli işgörmelik hali olmak üzere iki kısma ayrıldığı anlaşılmaktadır. Her iki işgörmelik durumunda hesaplanan

tazminat miktarı bu teminat limitinden karşılanmakta olup; sigorta şirketi de bu teminat kapsamında ödeme yükümlülüğüne sahiptir.²⁷⁸

4. Destekten Yoksun Kalma (Ölüm) Teminatı

KZMSS Genel Şartlarının A.5. ç) bendi gereği “*Destekten Yoksun Kalma (Ölüm) Teminatı: Üçüncü kişinin ölümü dolayısıyla ölenin desteğinden yoksun kalanların destek zararlarını karşılamak üzere bu (Değişik ibare:RG-4/12/2021-31679) Genel Şartların Ek-3’ünde yer alan esaslara göre belirlenen tazminatları içeren teminattır. Söz konusu tazminat miktarının tespitinde ölen kişi esas alınır.*” Destekten yoksun kalma teminatı adı altında düzenleme alanı bulun bu teminat ile; karayolunda motorlu aracın işletilmesi sonucu meydana gelen trafik kazası ile ölen üçüncü kişinin, eşi, çocukları ve desteğinin bulunduğu diğer kişilerin desteklerinin yokluğundan kaynaklı olarak uğrayacakları zararın tazminin karşılandığı teminattır. Destekten yoksun kalma hesabı yapılırken ölen kişinin, yaşı, işi, kazancı gibi bireysel özellikleri dikkate alınarak hesaplamaya dahil edilmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatının çıkış noktası TBK’nın 53/3 maddesinde “*Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar.*” olarak düzenleme alanı bulunduğu görülmektedir. KZMSS Genel Şartları’nın Ek 3 de belirtilen kriterler ve formüller dikkate alınarak gelirin tespiti amacı ile açıklamalar yapılmıştır.

III. KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDA SİGORTA İSTİSNALARI

A. Sorumluluk Sigortasının Başlangıç Anına İlişkin İstisnalar

1. Akdi İstisna

TTK’nın 1421/1.maddesi “*Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar...*” sigorta himayesinin başlangıcını, sigorta ettiren tarafından sigorta priminin tamamının ya da ilk taksidinin ödendiği tarih olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yine 1452/3 madde hükmü ise “*...1421 ... madde*

²⁷⁸ İstanbul BAM 8. HD. T.07.11.2019 E.2017/2364 – K. 2019/3795 “*poliçedeki kişi başı ölüm/sakatlık poliçe limitinin 290.000,00-TL, kişi başı tedavi gideri poliçe limitinin 290.000,00-TL olmasına, destekten yoksun kalma ve sürekli ve geçici iş göremezlik tazminatı taleplerinin ölüm/sakatlık teminatından, geçici bakıcı giderinin tedavi gideri teminatından karşılanacak olmasına göre belirlenen tazminat miktarlarının poliçedeki teminat limitleri dikkate alındığında poliçe limitini aşmadığının açık bulunmasına,...*” (www.sinerjimevzuat.com.tr) (E.T. 05/03/2023)

hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır.” demek sureti ile sigorta sözleşmesine sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine bir hüküm eklenmesi halinde bu hükümlerin uygulanmayacağını belirtmektedir. O halde TTK’nın 1421/1.maddesinde geçen “*Aksine sözleşme yoksa*” ifadesinden taraflar arasında akdolunan sözleşmede sigorta himayesinin başlangıç tarihine ilişkin olarak sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine hüküm eklenebileceği anlamı da TTK’nın 1452/3.maddesi ile bertaraf edilmektedir. Bu durumda TTK’nın 1421/1.maddesinde bulunan ve kafa karışıklığına neden olan “*Aksine sözleşme yoksa*” ifadesinin kanunun metninden çıkarılması gerektiği görüşüne²⁷⁹ katılmaktayız.

KZMSSGŞ A.7. maddesinde poliçenin yani sigorta sözleşmesinin başlangıç ve bitiş saatini “ *... poliçede belirtilen saatlerde başlar ve sona erer. Poliçede başlama ve sona erme saatinin yer almaması halinde sigorta, Türkiye saati ile öğleyin 12.00’da başlar ve öğleyin saat 12.00’da sona erer.*” olarak belirtmekle, eğer poliçe de poliçenin başlangıç ve bitiş saatini belirtir bir ifade var ise bu saatin dikkate alınacağı eğer poliçede başlangıç ve bitişe ilişkin herhangi bir saat yok ise bu durumda da Türkiye saati ile öğlen 12.00’da başlayıp öğlen 12.00’da bitmesi gerekmektedir.

TTK’nın 1421.maddesi incelendiğinde bu durumda sigorta ettiren, sigortalı ve ya lehtarın lehine olacak şekilde şartların değiştirilme durumu da söz konusu olabilmektedir. Şöyle ki; sözleşme tarafı olan sigorta ettiren tarafça sigorta priminin ödenmediği ancak sigortacı tarafından prim ödenmemesine rağmen sigorta tazminatının ödendiği durumlarda, zımnen kabul durumu söz konusu olacak ve TTK’nın 1421.madde hükmü zımnen de olsa değişmiş olacaktır. Yani sigorta sözleşmesinde şekil şartı bulunmamaktadır.²⁸⁰ Ayrıca Y 11.HD. T.06.05.1980 E.1980/2017 K.1980/2461 ve Y. 11 HD. T. 1.2.1996 T. E.1995/7844 ,K.1996/518 K. Sayılı kararları ile “ *Türk Ticaret Kanunu’nda kanun koyucu zımnen dahi sigorta sözleşmesinin akdine açıkça cevaz vermiştir. Zira Türk Ticaret Kanunu’nun 1405’inci maddesinin birinci fıkrasına göre, sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin, sözleşmenin akdi için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır.*” demek sureti ile

²⁷⁹ HACİÖMEROĞLU, s.128.-129.

²⁸⁰ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.11.-12.

sigorta sözleşmesinin zımni olarak kurulduğunu kabul emekte olduğu anlaşılmaktadır.²⁸¹

2. Kanuni İstisna

TTK'nın 1421/1.maddesinde “*Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur.*” demek sureti ile yalnızca kara ve denizde eşya taşıma durumlarında sigorta sözleşmesinin başlangıç tarihini primin tamamının ya da ilk taksitinin ödendiği tarih değil sözleşmenin düzenlendiği tarih olarak kabul etmektedir.

TTK'nın 1421/1.maddesi ile birlikte kanunun maddesine aykırı olarak düzenlenemeyecek olan KZMSSGŞ'de belirtildiği üzere, sözleşmenin başlangıcı, sigorta sözleşmesi olan poliçede yazan saattir.

B. Sorumluluk Sigortasında Sigorta İstisnaları (Teminat Dışı Haller)

1. İşletilme Halinde Olmayan Araçların Sebep Olacağı Zararlar

Çalışmamızın birinci bölümünde motorlu araç işleteni ve sorumluluğundan bahsettiğimiz üzere işletilme halinde bulunmayan motorlu aracın sebep olduğu zararlardan sigorta şirketinin sorumluluğundan bahsedilmemektedir.²⁸² Diğer yandan da KZMSSGŞ, A.6 maddesinde yine “*işletilme Halinde Olmayan Araçların Sebep Olacağı Zararlar*” şeklinde belirtilmekle işletilme halinde olmayan araçların neden olabilecekleri zararların sigorta şirketinin sorumluluk alanında bulunmadığı ayrıca belirtilmektedir.

2. Hak Sahibinin Kendi Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri

TBK'nun 52/1.maddesinde “*Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir.*” Zarar gören üçüncü kişinin kendi kusuru ile zararın meydana gelmesine, artmasına ya da tazminat ödeme yükümlüsünün durumunu ağırlaşmasına neden olması halinde

²⁸¹ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.12.

²⁸² Bkz.Birinci Bölüm /Motorlu Araç İşleteni Sorumluluğu, s.18-37

hakimin tazminatı indirebileceğinden gerekirse tamamen kaldıracağından bahsetmekle aslında kimsenin kendi kusurundan faydalanamayacağı ilkesinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan KTK'nın 92/g hükmü ile KZMSSGŞ'nin A.6/b bendi “*Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri*” denilmek sureti ile yine TBK'nun 52/1.madde metninin devamı niteliğinde tazminat talebinde bulunma hakkına sahip olanın kendi kusuru ile sebep olduğu zararlardan sigortacının sorumlu olamayacağı değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Motorlu araç işleteninin sorumluluğu da yine genel hükümler çerçevesinde düzenlenmektedir.²⁸³ Ancak TBK'nın 52/1.maddesi her ne kadar hak sahibinin kendisinin kusuru dikkate alınarak indirim yapılacağı belirtilmekte ise de meydana gelen olayın durumu da dikkate alınarak hesaplanan tazminattan yapılacak indirim oranları da değişiklik göstermektedir. Bu nedenle genel hüküm ilkeleri bakımından ayrılmaktadır.²⁸⁴

3. Sigortalının Sorumluluk Riski Kapsamında Olmayan Tazminat Talepleri

KTK'nın 85/1.madde hükmünde “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarar- dan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.*” yine 91.maddesinde “*İşletenlerin, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.*” denilerek Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Sigortacısının sorumluluğunun kapsamını, sigorta sözleşmesi tarafı olan sigorta ettirenin motorlu aracın işletilmesi halinde üçüncü kişilerde meydana gelen zararların karşılanması amacı ile sigortacının sorumluluğu sınırlandırılırken, yine sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan sigorta ettiren ile motorlu araç işleteninin zararları sorumluluk kapsamı dışında bırakılmıştır.²⁸⁵

²⁸³ ULAŞ, BATİDER, s.11.

²⁸⁴ ÜNAN Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku, Sigorta Türlerin İlişkin Özel Hükümler, Birinci Bölüm Zarar Sigortaları, C.2, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.484.(Zarar Sigortaları)

²⁸⁵ KARASU, s.37.

4. Sigortalının, Eşinin, Sigortalının Usul Ve Fûrunun, Sigortalıya Evlat Edinme İlişkisiyle Bağlı Olanların, Sigortalının Birlikte Yaşadığı Kardeşlerinin, Mallarına Gelen Zararlar Sebebiyle İleri Sürebilecekleri Talepler

KTK'nın 92/b maddesi ile ZMSSGŞ'nın A.6./ç maddesi ile, “sigortalının, eşinin, sigortalının usul ve fûrunun, sigortalıya evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, sigortalının birlikte yaşadığı kardeşlerinin, mallarına gelen zararlar sebebiyle ileri sürebilecekleri talepler” düzenleme alanı bulmaktadır. Bu düzenleme ile sigorta sözleşmesinin taraflarından sigorta ettirenin ya da sözleşmeye konu olan motorlu aracın karayolunda işleten eşinin, usul ve fûrunun, evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, birlikte yaşanan kardeşlerin mallarına trafik kazası sonucu zarar ve hasar gelmesi ayrıca kaybolması halinde, bu zararlar ile kayıp mallar sigortacının sorumluluğunun kapsamı dışında bırakılmaktadır. Zarar gören bu kişiler sigortacıdan kayıp olunan ve hasar gören bu mallar yönünden herhangi bir taleple bulunamazlar.²⁸⁶

KTK'nın 92/b maddesi ile KZMSS Genel Şartları'nın A.6./ç hükmü gereği sigorta ettiren ya da işletenin yakın akrabalarının mallarının kaybolması ya da hasar görmesi halinde nasıl ki bu hasarın ya da kaybolan mal için sigorta ettiren ya da işletenden talepte bulunamayacak ise sigortacıdan da talepte bulunamayacakları kabul edilmektedir.²⁸⁷ Tarafımızca bu yorumdan yola çıkarak uygulanan bu madde hükmü eleştirilmektedir. Şöyle ki; sigorta ettiren ya da araç işleteninin aracında bulunan eşinin, usul ve fûrunun, evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, birlikte yaşanan kardeşler de her ne kadar sigorta ettiren ya da işletenin tam kusurlu olarak kabul edilen trafik kazalarında bedensel olarak meydana gelen zararlarda da madde yorumundan yola çıkarak talepte bulunamamaları gerekmektedir. Oysa ki; bedensel zararın meydana gelmesi halinde işleten ile sigorta ettiren sorumluluğundan bahsedilmesi durumların da madde hükmündeki talepte bulunacak hak sahiplerinin mallarına gelen zararlarda da talepte bulunabilmeleri kanaatindeyiz.

Uzun yıllar bu iki maddeden yola çıkılarak sigorta ettirenin ya da işletenin yakınlarının bedensel zararlar yönünden talepte bulunabilecekleri kabul görmüştür. Yine sınırlı olarak bu maddeden yola çıkmak suretiyle yapılan değerlendirmede tam kusurlu

²⁸⁶ ULAŞ, BATİDER, s.12.

²⁸⁷ ASLAN DÜZGÜN, BATİDER, s.202.; BOZER, s.208.

davranışı ile trafik kazası yapan işletenin yakınlarının destekten yoksun kalma tazminatı talepleri sigortacının sorumluluğunda olduğu kabul edilmiştir.²⁸⁸

5. Hak Sahibinin Kendi Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri, Destekten Yoksun Kalan Hak Sahibinin, Destek Şahsının Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri

Zarar verici olay sonucu bir kimse öldüğünde, bazı kişiler onun ekonomik desteği, malî yardımını ile bakımından yoksun kalabildiklerinden, destek şahsın ölümü ile yardımından yoksun kalanların uğradıkları bu zarara destek kaybından doğan zarar adı verilmektedir.²⁸⁹ TBK'nın 53/1-3 maddesi gereği destekten yoksun kalanlar, zarar verene karşı destekten yoksun kalma zararının tazminini talep edebilirler.²⁹⁰ Destekten yoksun kalma tazminatı değerlendirilirken, bunun doğrudan zarar mı, dolaylı-yansıma zarar mı olduğu hususunun ayrıca açıklanması gerekmektedir.

Doğrudan zarar, haksız fiil karşısında mutlak hakkın ihlal edilmek sureti ile ortaya çıktığı kabul edilen zarardır.²⁹¹ Eren; zarar verici olayın uygun sonucu olan her zararı doğrudan zarar olarak tanımlarken, diğer zararları ise, dolaylı zarar olarak kabul etmektedir.²⁹² Haksız fiilin yarattığı doğrudan zarar etkileri doğrudan zarar olarak, doğrudan zarar kavramı içerisinde yer olmayan kazanç kayıpları gibi zararlar ise dolaylı zarar olarak değerlendirilmektedir.²⁹³

Haksız eylem bazı durumlarda, bu eylemi yöneldiği kişiler dışında kalanların da zarara uğradığı, ancak bu kişilerin, eylemin muhatabı olmamalarına rağmen, eylemden zarar görmeleri halinde yansıma zarar ortaya çıkmaktadır.²⁹⁴ Dolaylı zarar bu hali ile haksız fiilin doğrudan yaratmış olduğu etki ile sonradan ortaya çıkan zarar olarak kabul edilirken; yansıma zarar ise; haksız fiil ile karşı karşıya kalan kişinin dışında kalan kişilerin bu haksız fiil karşısında uğramış oldukları zarar olarak tanımlandığı

²⁸⁸ KAYIHAN, Genel Hükümler, s.2056.

²⁸⁹ EREN, s.863.

²⁹⁰ EREN, s.863.

²⁹¹ HATEMİ Hüseyin, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 2.Baskı, C.2, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1998, s.50.; TEKİNAY Selahattin/AKMAN Sulhi/BURCUOĞLU Sermet/ALTOP Haluk Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s.565.

²⁹² EREN, s.608.

²⁹³ TANDOĞAN Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961, s.70.; OĞUZMAN/ÖZ, s.43; ÇAKIRÇA Seda İrem, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zarar, 1.Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012, s.68.

²⁹⁴ KILIÇOĞLU, s.395.

anlaşılmaktadır.²⁹⁵ Türk Hukuk Sistemimizde destekten yoksun kalma tazminatının hukuki niteliği değerlendirilirken birçok tartışma karşımıza çıkmaktadır. Öğretimizde en yaygın görüş desten yoksun kalma tazminatının yansıma zarar olduğu yönündedir.²⁹⁶

Öğretiden ayrılan bir görüşe göre ise destekten yoksun kalma tazminatı külli halefler yönünden dolayı zarar iken; külli olmayan halefler yönünden ise yansıma zarar olarak kabul edilmektedir.²⁹⁷ Bir kısım azınlık görüş ise, yararlanılan eşyanın yitirilmesi ise yararlanılan insanın itirilmesi arasında bir fark olmadığı bu nedenle destekten yoksun kalma tazminatını doğrudan zarar olarak kabul etmek gerektiği savunulmaktadır.²⁹⁸

Haksız fiilin yarattığı doğrudan zarar etkileri doğrudan zarar olarak, doğrudan zarar kavramı içerisinde yer olmayan kazanç kayıpları gibi zararlar ise dolaylı zarar olarak değerlendirilmektedir.²⁹⁹ Dolaylı zarar bu hali ile haksız fiilin doğrudan yaratmış olduğu etki ile sonradan ortaya çıkan zarar olarak kabul edilirken; yansıma zarar ise; haksız fiil ile karşı karşıya kalan kişinin dışında kalan kişilerin bu haksız fiil karşısında uğramış oldukları zarar olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır.³⁰⁰

Tüm öğretideki görüşler ile birlikte tarafımızca da destekten yoksun kalma tazminatı yansıma zarar olarak kabul edilmesi yönündedir. Şöyle ki; destek öldüğünde burada zarar gören kişi doğrudan destek şahsın kendisidir. Destek şahsının görmüş olduğu bu zarar ise desteğinden yoksun kalanlara, destekten yoksun kalma sureti ile yansımaktadır. Dolaylı zarar olarak kabul etmemiz mümkün olmamakla birlikte burada da doğrudan zarardan ya da doğrudan zarara uğrama tehdidi ile karşı karşıya kalınması gerekmektedir.

2011/2020 yıllarında YHGK, vermiş olduğu kararlarda destekten yoksun kalma tazminatını doğrudan zarar olarak kabul etmiş ise de; söz konusu karara esas olaylar

²⁹⁵ OĞUZMAN /ÖZ, s.43.; ÇAKIRCA, s.69.

²⁹⁶ ANTALYA, s.1475.; NOMER N. Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.219.; ALTOP, s.104.; YILMAZ ZOROĞLU Ayça, Tehlike Sorumluluğunda Bedensel Zararlar ve Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s.104.

²⁹⁷ HATEMİ Hüseyin/ GÖKYAYLA K.Emre, Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s.173.

²⁹⁸ ÇELİK Ahmet Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, 3.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s.15.

²⁹⁹ TANDOĞAN, Mesuliyet, s.70.; OĞUZMAN/ÖZ, s.43.; ÇAKIRCA, s.68.

³⁰⁰ OĞUZMAN /ÖZ, s.43.; ÇAKIRCA, s.69.

2015 yılından evvel meydana gelen olaylara ilişkindir.³⁰¹ 2017 yılında YHGK, vermiş olduğu kararlarda hak sahiplerinin destekten yoksun kalma zararı yansıma zararı olduğu kabul edilerek, yansıyan bu zararın desteğin kusurlu davranışının da yansıması olduğu kabul edilmektedir.³⁰²

2017 yılında YHGK destekten oksun kalma tazminatını verdiği karar ile yansıma zararı olarak kabul etmiş ise de; konuya ilişkin olarak karar vermeye devam eden Y.17.HD, YHGK tarafından verilen karara uymayarak destekten yoksun kalma tazminatının doğrudan zarar kapsamında değerlendirilmesi yönünde karar vermeye devam ettiği görülmektedir.³⁰³ İstanbul 8.Bölge Adliye Mahkemelerinin de destekten yoksun kalma tazminatının doğrudan zarar kapsamında değerlendirildiğine ilişkin kararlar verildiği görülmektedir.³⁰⁴ 2019 yılına gelindiğinde ise YHGK tarafından verilen. karar ile destekten yoksun kalma tazminatı da doğrudan zarar kabul edilmek sureti ile yeni bir hüküm tesis edilmiş ve bu şekli ile de kararlar arasında bütünlük sağlandığı anlaşılmaktadır.

³⁰¹ YHGK, T. 15.06.2011 E.2011/17-142 –K.2011/411 “desteğin ölümü ile sonuçlanan trafik kazasında destek 6/8 oranında kusurlu olup, ağır kusuru söz konusu değildir. Kazaya karışan diğer aracın şoförü ise olayda 2/8 oranında kusurludur. Hukuk Genel Kurulunca sonuç olarak üçüncü kişi sıfatıyla eldeki davayı açan davacı tarafın, gerçekleşen trafik kazasında kısmi kusurlu olan desteklerinin sürücüsü olduğu aracın zorunlu mali sorumluluk sigortacısından destek tazminatı isteyebilecekleri çoğunlukla kabul edilmiştir.”, YHGK, T.22.02.2012, E.2011/17-787- K.2012/92(www.karararama.yargitay.gov.tr) (E.T.05/03/2023)

³⁰² YHGK T.01.11.2017 E.2017/1315–K.2017/1239“Diğer bir deyişle, nasıl ki desteğin ölümü sebebiyle meydana gelen zararın yansıma yoluyla destek görenleri etkilediği kabul ediliyorsa, desteğin kusurlu davranışlarının da aynı şekilde destek görenlere yansıyacağına kabul edilmesi gerekir. Zira zarara uğramamak için gerekli özeni göstermeyen veya hatta zararın meydana gelmesini isteyen kimse, bu hareket tarzının sonuçlarına katlanmalı ve bu davranışının zararın meydana gelmesinde oynadığı role, etkisine ve derecesine göre zararı kısmen veya tamamen üzerine almalıdır. Çünkü kendi kusuruyla sebebiyet verdiği ya da artmasına neden olduğu zararın ödettilmesini istemek Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinde düzenlenen doğruluk ve dürüstlük kurallarına aykırı olacaktır.” (www.karararama.yargitay.gov.tr)(E.T. 05/03/2023)

³⁰³ Y.17.HD. T.22.10.2019 E. 2019/2199 – K.2019/9774 “...araç sürücüsü murisin, ister kendi kusuru ister bir başkasının kusuru ile olsun salt ölmüş olması, destekten yoksun kalanlar üzerinde doğrudan zarar doğurup; bu zarar gerek Kanun gerek polişe kapsamıyla teminat dışı bırakılmamış olmakla, davacıların hakkına, desteklerinin kusurunun olması etkili bir unsur olarak kabul edilemez ve destekten yoksunluk zararından kaynaklanan hakkın sigortacıdan talep edilmesi olanaklıdır.” Aynı yönde Y.17.HD. T.14.03.2019 E.2016/13807 – K. 2019/3048(www.karararama.yargitay.gov.tr). (E.T.05/03/2023)

³⁰⁴ İstanbul BAM 8. HD. T.29.11.2018 E.2017/1154- K.2018/1402 “ölüm destekten yoksun kalanlar üzerinde doğrudan zarar doğuran bir sonuç olduğundan; desteğin kusurunun destekten yoksun kalanlara yansıtılamayacağı; araç sürücüsünün veya işleteninin tam kusurlu olması halinde dahi 3. kişi konumunda olan destekten yoksun kalan kişinin sigorta şirketinden tazminat isteme hakkına sahip olduğu konusunda duraksama bulunmadığına; bu durumda 3. kişi sıfatıyla dava açan destekten yoksun kalan kişi bakımından ..yerinde görülmeyen tüm istinaf itirazlarının esastan reddine karar verilmesi gerekmektedir.” (www.hukukedeniyeti.org.tr) (E.T. 05/03/2023)

01.06.2015 tarihinde KZMSS Genel Şartları'nda meydana gelen değişiklik öncesi gerek Yargıtay gerek YHGK destekten yoksun kalma tazminatı yönünden meydana gelen zarar doğrudan zarar kabul olunmak sureti ile kararlar verilirken 2015 yılında genel şartlarda meydana gelen değişiklik sonrası poliçesinin düzenlenme tarihinden önce meydana gelen trafik kazalarında destekten yoksun kalma tazminatı talebi doğrudan zarar olarak kabul edilirken; 01.06.2015 tarihli genel şartlar değişikliğinden sonra ise destekten yoksun kalma tazminatında destek şahsın tam kusurlu olması nedeni herhangi bir artışmaya girmeden, genel şartlar dikkate alınmak sureti ile , destek tazminatına ilişkin tüm talepler reddeilmiştir. Destekten yoksun kalma tazminatı talepleri “ *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel şartları*” kapsamında değerlendirildiğinde; öncelikle genel şartların; tebliğ, genelge gibi düzenleyici işlem kapsamında değerlendirilmemekte³⁰⁵ olup; “*sözleşme hükmü niteliğinde*” olduğu değerlendirilerek kabul edilmektedir.³⁰⁶

04.12.2021 tarihinden evvel “ *Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları'nın*” A.6. madde başlığı altında;“b) Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri, c) İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri, d) Destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan destek tazminatı talepleri ile destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destek tazminatı talepleri” hükümlerine yer verilmiş; bu hükümlerde (d) madde hükmü Yargıtay tarafından verilen karar karşısında tam kusurlu sürücü yönünden destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunulmaması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Yargıtay, poliçe düzenlenme tarihini dikkate alarak “*Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları*”değişiklik tarihi olan 01.06.2015 tarihinden sonraki trafik kazaları itibari ile desteğin tam kusurlu olduğu durumlarda, destekten yoksun kalma tazminatının doğrudan zarar mı yansıma zarar mı olup olmadığını

³⁰⁵ SEVİNÇ KUYUCU Ashhan, Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği Ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü, 1.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s.13.

³⁰⁶ ÜNAN Samim, Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Problemler, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü, 1.Baskı, Filiz Kitabevi, 2020, s.177.(Genel Şartlar)

tartışmaya gerek duymaksızın “ *Karayolları Trafik Kanunun da*” aksi yönde herhangi düzenleme olmadığı gerekçesi ile tazminat taleplerinin reddine ilişkin kararlar verdiği görülmektedir.³⁰⁷ TBK ile KTK, birlikte değerlendirildiğinde Yargıtay bu genel kanun hükümleri bulunması rağmen destek sahiplerinin talepleri yönünden “ *Karayolları Zorunlu Mali mesuliyet Sigortası Genel Şartları’nı*” gerekçe göstermek sureti ile ret kararları vermesi beraberinde sorumluluk hukukunun genel ilkeleri ile örtüşmemektedir.

2016 yılında destekten yoksun kalma tazminat talepleri yönünden KTK’nın madde hükümleri değerlendirilmekle; 14.04.2016 tarih ve 6704 sayılı KTK’nın 92. maddesinde yapılan değişiklik ile;“ g) *Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri, h) (Ek: 14/4/2016–6704/4 md.) İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri, i) (Ek: 14/4/2016–6704/4 md.) Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler*” hükümlerinin eklendiği görülmektedir.

14.04.2016 tarihinde 6704 sayılı yasa ile KTK’nın 92.maddesi (g), (h) ve (i) bentlerinde yapılan değişiklik sonrası Anayasa Mahkemesi’ne başvuruda bulunulmuş ve Anayasa Mahkemesi’nce KTK 92.maddenin (g), (h) mddeleri yönünden yapılan başvurular reddedilirken (i) maddesi yönünden yapılan başvuru kabul edildiği görülmektedir.

KTK’nın 92. maddesinin (g) bendi “*Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri*” Anayasa Mahkemesince kişinin kendisinin sebep olduğu zarardan hak sahibi olmasının mümkün olamayacağı, (h) “ *İlgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri*” ilgililer ifadesinden kanunun hükmü dikkate alındığında kim olduğunu tam olarak belli olmaması ve haksız fiille karşı karşıya kalan dışındaki kişilerinde talepte bulunabileceğinin ayrıca sigortalı taraftan zararın

³⁰⁷Y.17.HD.T.26.09.2019E.2017/18–K.2019/8598, “kaza tarihinden ve ZMMS poliçesinin düzenlenmesinden önce olmak üzere 14/05/2015 tarihli resmi gazetede yayınlanarak 01/06/2015 tarihinde yürürlüğe giren Hazine Müsteşarlığının “Karayolları Motorlu Araçlar Zorunluluk Sigortası Genel Şartlarında” değişiklik yapılmasına dair tebliği ile Genel Şartların “A.6 Teminat Dışında Kalan Haller” başlıklı maddesinin “b” ve d” bendinde hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri ile sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destek tazminatı taleplerinin ZMMS teminatı kapsamı dışında bırakıldığı, dolayısıyla davacının desteği olan müteveffa eşinin %100 (yüzde yüz) oranındaki kusuruna isabet eden zararın poliçe teminat kapsamının dışında olduğu...”, Aynı yönde Y.17.HD.T.29.05.2017 E..2016/14573–K.2017/6035 (www.karararama.yargitay.gov.tr) (E.T. 05/03/2023)

giderilmesi talep edemeyeceklerin sigorta şirketinden de zararın giderilmesi talebinde bulunamayacak olmalarının Anayasa'ya aykırı olmayacağı kabul edilerek Anayasa'ya aykırılık talebi reddedilmişti³⁰⁸

KTK'nın 92. maddesinin (i) bendi “ *Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler*” Anayasa Mahkemesi'nin 17/7/2020 tarih ve E. 2019/40 K. 2020/40 sayılı kararı³⁰⁹ ile ZMSS'nin kanunun hükümleri çerçevesinde düzenlenmeyerek idarenin düzenleyici işlemi niteliğindeki KZMSS Genel Şartları ile düzenleme alanı bulmasının her an idarece değiştirilebilir genel şart hükümleri ile düzenlenmesinin idareye çok geniş yetki tanınması olarak değerlendirilmesi gerektiği ayrıca borcun kapsamının tespiti amacı için temel ilke ve hükümler çerçevesinin kanunda düzenlenmediği gerekçesi ile madde hükmü iptal olunmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nce verilen kararlar ile KTK'nın 92/i bendinin iptali ile uygulamada ölen desteğin tam kusurlu hareketi ile meydana gelen trafik kazası yönünden talep olunan destekten yoksun kalma tazminatı itibari ile çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır.

KTK'nın 92/g bendi “ *Hak sahibinin kendi kusuruna denk gelen tazminat talepleri*” gereği destekten yoksun kalma tazminatı; Anayasa Mahkemesi'nce kişinin kendisinin sebep olduğu zarardan hak sahibi olmasının mümkün olamayacağı gerekçesi ile madde hükmünü Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği gerekçesi ile başvurunun reddedildiği görülmektedir. Keser, burada destekten yoksun kalanların destek şahsın kusuruna denk gelen talepleri olarak değerlendirilmesi gerektiği ve zararın doğrudan zarar mı yansıma zarar mı olduğunun değerlendirilmesi gerektiği, destekten yoksunluk olarak geçen zararın doğrudan zarar olduğu kabul edilirse sigortacının sorumluluğuna gidilerek desteğin ölümü halinde kusuruna denk gelen oran yönünden hesaplanacak destekten yoksun kalma tazminatına hak kazanılacağı, yansıma zarar olarak değerlendirilmesi halinde ise destekten yoksun kalan hak sahiplerinin tazminat talep edemeyecekleri kanaatinde olup; bu halde de KTK 92/g bendinin varlığı destek tazminatı talep

³⁰⁸ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/10/20201009-17.pdf> (E.T.05/03/2023)

³⁰⁹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/10/20201009-17.pdf> (E.T.05/03/2023)

edilmesi yönünden herhangi bir engel oluşturmayaacağı anlaşılmaktadır.³¹⁰ KTK'nın 92. maddesinde 19/06/2021 tarihinde yayınlanarak yine aynı kanun maddesinin 23. maddesinde belirtilen “ *Bu kanunun yayım tarihinde yürürlüğe girer*” bendi ile yürürlüğe giren 7327 sayılı kanunun ile yapılan değişikliklerle eklenen (j) maddesi ile “ *Destekten yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri,*” ve yine 04.12.2021 tarihinde yayınlanarak yine aynı kanun 18'inci maddesinde belirtildiği üzere “ *Bu genel Şartlar yayımlandıkları gün yürürlüğe girer*” bendi ile yürürlüğe giren 31679 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerle (d) maddesi ile “ *Destekten yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri,*” düzenlemeleri ile kusurlu hareketi ile trafik kazasına neden olan destek şahsın, destekten yoksun kalanlarının tazminat isteminde bulunamayacakları anlaşılmaktadır.

YHGK'nun 20/04/2021 T.2021/86 E. 2021/516 K. Sayılı kararda “*KTK'nın 91. maddesi yollaması ile 85/1, 86 ve 92. maddeleri incelendiğinde tek taraflı trafik kazası ile yüzde yüz kendi kusuru ile ölümüne neden olan sürücü ve işletenin mirasçılarının zorunlu malî sorumluluk sigortacısından destekten yoksun kalma tazminat talep edebileceklerine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Gerek sürücünün gerekse işletenin yüzde yüz kendi kusuru ile ölümü durumunda mirasçıları işletenden nasıl tazminat talep edemeyeceklerse sigortacıdan da talep edemeyeceklerdir.*” denilmekte ve böylelikle destek şahıs yönünden destekten yoksun kalma zararının tazmini talebinde bulunulamayacağı kabul edilmiştir.³¹¹

³¹⁰ KESER Yıldırım, Karayolları Trafik Kanunu Kapsamında Desteğin Tam Kusurlu Olması Halinde Destek Görenlerin Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Talep Edebilmesi Sorunu, YeniYüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, 2021, s.185. (www.dergipark.org.tr) (E.T. 05/03/2023)

³¹¹ “67. Tek taraflı trafik kazasında işletenin yüzde yüz kendi kusuru ile kendisinin ölümüne neden olması durumunda kendisinin, kendisine üçüncü kişi olması düşünülemez. Bunun yanında işleten adına motorlu aracı sevk ve idare eden ve işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu sürücü de işletene göre üçüncü kişi değildir. Böylece işletene göre üçüncü kişi olmayan işletenin kendisi veya eylemlerinden sorumlu olduğu sürücünün ölümü veya bedensel zarara uğraması veya malının zarara uğramasından doğan zararlardan nasıl işleten sigortalı sorumlu değilse sigortacı sorumlu bulunmamaktadır. Bu durum sorumluluk sigortasının da bir gereğidir. 68. Karayolu motorlu araçlar zorunlu malî sorumluluk sigortasının teminat kapsamı KTK'nın 91. maddesinde “İşletenlerin, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere..” ifadesi ile düzenlemiştir. Bu maddeye göre sigortacının sorumluluk kapsamı işletenin motorlu aracın işletilmesi ile üçüncü kişilere verdiği zarar ile sınırlıdır. Bir başka anlatımla sigortacının sorumluluğu işletenin sorumluluğu ile sınırlıdır. İşleteni KTK'nın 85/1 maddesine göre bir zarardan sorumlu tutamıyorsa sigortacıyı o zarardan sorumlu tutma imkânı bulunmamaktadır. Keza işletenin sorumluluğunu ortadan kaldıran KTK'nın 86. maddesinde sayılan şartların bulunması durumunda işleten ile birlikte sigortacıda sorumluluktan kurtulacaktır. 71. KTK'nın 91. maddesi yollaması ile 85/1, 86 ve 92. maddeleri incelendiğinde tek taraflı trafik kazası ile yüzde yüz kendi kusuru ile ölümüne neden olan

YHGK tarafından verilen karar ile birlikte, kusurlu işletenin ölümü halinde destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemeyecek olsa da; 04/12/2021 tarihinde KZMSSGŞ'de 09/06/2021 tarihinde KTK'da yapılan düzelenmeler dikkate alındığında, düzenleme tarihlerinden önce tanzim olunan poliçeler ile meydana gelen trafik kazaları yönünden destekten yoksun kalma tazminatı isteminde bulunulup bulunulmayacağı hususu karşımıza çıkmaktadır. Bu husus da Roma Hukukundan beri kanunlarımızın uygulama zamanı bakımından bize yardımcı olan "lex prospicit non respicit" ilkesidir. Yani kanunların geriye değil ileriye doğru uygulanması gerektiği ilkesidir.³¹²

Geriye yürümezlik ilkesi, bir kısım istisnai haller dışında (kamu yararı, kamu düzeni, kazanılmış hak gibi) kanunların yürürlüğe girdikleri tarihten sonraki tüm iş ve işlemlere uygulanmasıdır.³¹³ 7327 sayılı kanun ile KTK'da ve KZMSSGŞ'de yapılan değişikliğin geriye dair yürüyeceğine herhangi bir hükmün bulunmamaktadır.

7327 sayılı KTK'da değişiklik içeren kanunun maddesinde, kanunun geriye uygulanması gerektiği ve geriye uygulanacağına ilişkin istisnai hallerin de bulunmadığı anlaşıldığından işbu kanun hükmü yayınlandığı gün yürürlüğe

sürücü ve işletenin mirasçılarının zorunlu malî sorumluluk sigortacısından destekten yoksun kalma tazminat talep edebileceklerine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Gerek sürücünün gerekse işletenin yüzde yüz kendi kusuru ile ölümü durumunda mirasçıları işletenden nasıl tazminat talep edemeyeceklerse sigortacıdan da talep edemeyeceklerdir....72.Sigortacılık Kanunu'nun 11. maddesinin dördüncü bendinde "Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır." ifadesi ile sigorta teminat kapsamı dışında olan teminatların genel şartlarda düzenleneceği belirtilmiştir. Kanunun vermiş olduğu bu yetkiye dayalı Yeni Genel Şartlar'ın "Teminat Dışı Kalan Hâller" başlığı altında A.6. maddesinde sigorta teminatı dışında kalan hâller şu şekilde düzenlenmiştir. 73. Tek taraflı trafik kazası ile yüzde yüz kendi kusuru ile kendi ölümüne neden olan işleten ve sürücünün desteğinden yoksun kalanların işletenin sigortalısı olduğu aracın zorunlu malî sorumluluk sigortacısından destekten yoksun kalma tazminat talebinde bulunup bulunamayacağını belirleme açısından özellikle Genel Şartların A.6. maddesinin (c) ve (d) bentlerinin de incelemesi gerekmektedir. 74. Genel Şartların A.6. maddesinin (c) bendine göre ilgililerin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri teminat ile Genel Şartlar A.6. maddesinin (d) bendine göre, destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan destek tazminatı talepleri ile destekten yoksun kalan hak sahibinin, sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmakla beraber destek şahsının kusuruna denk gelen destek tazminatı talepleri sigorta teminatı kapsamı dışındadır. Bir başka deyişle sigortacının sorumluluk kapsamı sigortalısının sorumluluğu ile sınırlıdır. Motorlu aracın işletilmesi ile meydana gelen trafik kazası ile doğan bir zarar işleten sigortalının sorumluluk riski kapsamında değilse, zorunlu malî sorumluluk sigortasının da teminat kapsamı dışındadır. Ayrıca destek şahsın kusuruna denk gelen zararlarda sigortanın teminat kapsamı dışında tutulmuştur. Yüzde yüz kendi kusuru ile kendi ölümüne neden olan sürücü veya işletenin kusurun tamamı kendisine ait olması nedeniyle desteğinden yoksun kalanların tazminat talepleri de zorunlu malî sorumluluk sigortasının teminatı kapsamı dışındadır." YHGK T.20.04.2021 E. 2021/86 K. 2021/516 (www.lexpera.com.tr) (25.03.2023)

³¹² ANTALYA, s.2017.

³¹³ ANTALYA, s.304.-308.

girdiğinden 19.06.2021 tarihinden sonraki işlem ve eylemlerde uygulaması gerektiği anlaşılmaktadır. Öyle ki, YHGK'nın 29/09/2010 tarih 2010/402 E. 2010/442 K. sayılı kararında “ ... *Türk Hukuk Sisteminde, kanunların geriye yürümesi (geçmişe etkililik) konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Önemle belirtilmelidir ki; kanunların geriye yürümesi veya yürümemesi konusunda mevzuatımızda genel bir hüküm yoktur. Ancak, toplum barışının temel dayanağı olan hukuka ve özellikle kanunlara karşı güveni sağlamak ve hatta kanun koyucunun keyfi hareketlerine engel olmak için, öğretide kanunların geriye yürümemesi esası kabul edilmiştir. Buna göre, gerek özel hukuk ve gerekse kamu hukuku alanında, kural olarak her Kanun, ancak yürürlüğe girdiği tarihten sonraki zamanda meydana gelen olaylara ve ilişkilere uygulanır; o tarihten önceki zamana rastlayan olaylara ve ilişkilere uygulanmaz. Bu kuralın doğal sonucu da, kanunların yürürlüğe girmelerinden önceki olayları etkilemeyeceği, başka bir anlatımla geriye yürümeyecekleridir. Hukuk güvenliği bunu gerektirir.*” geriye yürümezlik ilkesinden bahsedilmektedir.

KTK'nın 92/i bendi “ *Bu Kanun çerçevesinde hazırlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları ve ekleri ile tanımlanan teminat içeriği dışında kalan talepler*” hükmü Anayasa Mahkemesince iptal edilmeden evvel tam kusurlu desteğin vefatı sonrası destekten yoksun kalanlarının tazminat taleplerinin sorumluluk riski içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu KTK hükümlerinde düzenleme alanına sahip olmamakla birlikte; KZMSSGŞ'ye düzenleme alanı bırakmıştır. Ancak AYM tarafından KTK 92/ i bendi kanununla düzenlenmesi gereken hususun idarenin düzenleyici işlemine bırakılmasının Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık teşkil ettiği için iptaline karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı üzerine Yargıtay'ın KZMSSGŞ'yi dikkate alarak hüküm kurulması da bu durumda mümkün olmayacağı açıktır.

Keser'e göre, KTK'nın. 85/1. maddesinde zarar gören ile ilgili bir sınırlama olmadığından destekten yoksun kalma tazminatı sigorta sorumluluk riski kapsamında değerlendirilerek, AYM'nin iptal kararı sonrasında destek görenlerin tazminat taleplerinin KTK md. 92/(h) gereğince reddedilmesi mümkün olamayacağıdır.³¹⁴

³¹⁴ KESER, s.189.

Sonuç olarak; AYM'nin 17/07/2020T. 2019/40 E. 2020/40K. sayılı iptal kararı sonrası, KTK ve KZMSSGŞ'de düzenlemeler yapılmıştır.09/06/2021 tarihinde KTK'nın 92/j bendine 04/12/2021 tarihinde, KZMSSGŞ'nin A.6./d bendine 19/12/2021 tarihinde “Destekten yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri” ifadeleri eklenmek sureti ile değişiklik yapılmış ve bu değişikliklerin geriye yürüyeceğine dair herhangi bir düzenlemenin olmadığı anlaşılmaktadır.Roma Hukuku'ndan beri kanunlarımızda ve yüksek yargı kararlarımızda yer edinen geriye yürümezlik ilkesi dikkate alındığında KTK ve KZMSSGŞ'ndaki değişikliklerin, ilgili düzenleme tarihlerinden evvelki poliçeler ile değişiklik tarihinden evvel motorlu aracın işletilmesi ile işletenin kusurlu davranışı sonucu meydana gelen trafik kazasında, işletenin ölümü halinde destekten yoksun kalanların talep edecekleri tazminat istemleri “geriye yürümezlik ilkesi” kapsamında değerlendirilerek hüküm tesis edilmesi kanaatindeyiz.

6. Motorlu Araçta Taşınan Eşyanın Uğrayacağı Zararlar

KTK'nın 92/e maddesinde motorlu araçta taşınan eşyanın uğrayacağı sigortacının sorumluluk riski kapsamı dışında değerlendirmektedir. Diğer yandan KZMSS Genel Koşulları A. 6/e bendi “ Zarar görenlerin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında sigortalı araçta veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorkta/yarı römorkta taşınan eşyanın uğrayacağı zararlardan dolayı sigortalıya karşı ileri sürülecek talepler”³¹⁵ ile denilmek sureti ile zarar görenlerin yanlarında bulunan bagaj ile diğer eşyalar sigortacının riziko kapsamında yer alırken bagaj ve yanda taşınacak diğer eşyalar kapsamında değerlendirilemeyen eşyalar yönünden ortaya çıkan zararların sigortacının sorumluluk riski kapsamı dışında tutulduğu anlaşılmaktadır. Burada teminat kapsamında tutulan eşyalar ilgili araçta taşınan eşyalara ilişkin olup; karşı araç zorunlu mali mesuliyet sigortasının ise teminatı kapsamında bulunduğu kabul edilmektedir.Diğer yandan bagaj ve benzeri eşya kapsamında yer almayan eşyaların Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası teminatı kapsamında yer almamakla birlikte; ayrıca eşyaların taşıyıcısının sorumluluğunda bulunduğu kabul edilmektedir. KTK'nın 87/2 bendinde “Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu da genel hükümlere tabidir.” denilerek

³¹⁵ [\(www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=20752&mevzuatTu\)](http://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=20752&mevzuatTu) (E.T.05/03/2023)

motorlu araçta taşınan eşyalar yönünden ortaya çıkan zararların genel hükümler doğrultusunda araç işleticisi sorumluluğunun değerlendirildiği anlaşılmaktadır.³¹⁶

7. Manevi Tazminat Talepleri

KTK'nın 92/f maddesi ile KZMSS Genel Şartları A.6/f bendi ile motorlu aracın işletilmesi ile karayolunda meydana gelen trafik kazası ile manevi yönden zarara uğrayanların tazminat istemlerinin sigortacının sorumluluk riski kapsamında kabuledilmekle birlikte yine işletenin bu yöndeki zararlara ilişkin taleplere karşı sorumluluğunun devam ettiği KTK'nın 90.maddesi dikkate alındığında TBK kapsamında haksız fiillere ilişkin hükümlerin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir

8. Sigortalının, Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca Eylemlerinden Sorumlu Tutulduğu Kişilere Karşı Yöneltebileceği Talepler

ZMSS kavramını incelediğimizde amacın işleten tarafından üçüncü kişilere verilen zararın karşılanması olarak değerlendirilmektedir. Bu hali ile teminat kapsamında işletenin üçüncü kişilere verilen zarar değerlendirilmekle; işletenin emir veya talimatı altında bulunan kişilerin kendilerinde ve işletende sebep oldukları zarar polişe teminatı dışında kaldığı kabul edilmektedir.³¹⁷ Şöyle ki; motorlu araç işleteninin karayolunda sigortalıya bedensel olarak ya da eşyaları itibari ile zarar vermesi halinde sigortalı üçüncü kişi kabul edilmeyerek teminat kapsamı dışında kalmaktadır.³¹⁸

9. Sigortalının Aracına Veya Bu Araç Vasıtasıyla Çekilen Römorklara Ve Yarı Römorklara Veya Çekilen Araçlara Gelecek Zararlar Nedeniyle İleri Sürülecek Talepler

KTK'nın 102/1.maddesinde “ Bir römorkun veya yarı römorkun veya çekilen bir aracın sebep olduğu zarardan dolayı, çekicinin işleteni, motorlu aracı işletenin sorumlulu- ğuna ilişkin hükümlere göre sorumlu tutulur. Çekilen araçla ilgili olarak sorumluluk genel hü- kümlere tabidir.” denilmek sureti ile römorkun ya da yarı römorkun veya çekilen bir araç ile sebep olunan zararlardan sigortacı teminat dahilinde değerlendirilmemekte ise de işleten veya sigortalının sorumluluğunun devam ettiği ve

³¹⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2918.pdf> (E.T. 05.03.2023)

³¹⁷ ULAŞ, BATİDER, s.12.-13.

³¹⁸ YILMAZ Hamdi, s.300.

bu sorumluluğun genel hükümler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

KZMSS Genel Şartları'nın A.6/ğ bendi gereği römorkun ya da yarı römorkun veya çekilen bir araç ile sebep olunan zararlardan sigorta şirketi teminat kapsamında değerlendirilmemektedir. Şöyle ki; çekilen araç, çekilme işlemi içinde yağ damlatması sonucu başka bir araca zarar verirse bu durumda üçüncü de meydana gelen zarar çekilen aracın zorunlu mali mesuliyet sigorta poliçe teminatı dışında ise de; aracın işleteninin sorumluluğu genel hükümler doğrultusunda devam ederken, çekinin işletenin sorumluluğu bakımından ise tehlike esasına göre sorumluluk değerlendirilerek söz konusu zarar bu teminat kapsamında değerlendirilmektedir.³¹⁹

10. Çalınan Veya Gasp Edilen Araçların Sebep Oldukları Zararlar

KTK'nın 107/1.maddesinde “ *Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın çalınmış veya gasbedilmiş olduğunu bilen veya gereken özen gösterildiği takdirde de öğrenebilecek durumda olan aracın sürücüsü de onunla birlikte müteselsilen sorumludur. İşleten, kendi- sinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedil mesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulamaz. İşleten, sorumlu olduğu durumlarda diğer sorumlulara rücu edebilir.*” düzenlemesi ile motorlu aracı çalan ya da gasp eden kişinin üçüncü kişilere vermiş oldukları zararlardan işleten gibi sorumlu olduklarından, sigortacının da sorumluluğundan bahsetmek mümkündür ancak sigortalı aracın çalınmasında gasp edilmesinde kusurlu olduğu tespit edilirse çalan veya gasp eden ile birlikte müşterek sorumluluktan bahsedilecektir. Yine gasp edilen ya da çalınan aracın üçüncü kişiye vermiş olduğu zararlardan sigortalının sorumluluğundan bahsedilmeyecek durumlarda da sigortacının sorumluluğundan bahsedilmeyecektir ve poliçe teminatı dışında değerlendirilecektir. KTK'nın 107/2. maddesinde “ *Aracın çalındığını veya gasbedildiğini bilerek binen yolculara karşı sorumluluk, genel hükümlere tabidir.*” düzenlemesi ise aracın çalındığını veya gasp edildiğini bilen ya da bilebilecek durumda olduğu halde araca binen yolculara karşı sorumluluk ise genel hükümler dikkate alınacaktır.

³¹⁹ KARASU, s.33.

11. Motorlu Bisikletlerin Kullanılmasından İleri Gelen Zararlar

KTK'nın 92.maddesinde incelendiğinde motorlu bisikletlerin kullanılmasından kaynaklı olarak meydana gelen zararlardan sigortacının sorumluluk kapsamı dışında değerlendirileceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Diğer yandan. “*Karayolları Zorunlu Mali mesuliyet Sigortası genel Şartları'nın* “ A.6/1 bendi gereği ise motorlu bisikletlerin kullanılmasından kaynaklı meydana gelen zararlar ise poliçe teminatı sorumluluğu dışında kabul edilmektedir.

KTK'nın “*Tanımlar*” başlıklı 3 madde metninde motosiklet “ *Azami tasarım hızı 45 km/saatten ve/veya silindir kapasitesi 50 santimetreküpten fazla olan sepetli veya sepetsiz iki veya üç tekerlekli mo- torlu taşıtlar ve net motor gücü 15 kilovatt, net ağırlığı 400 kilogramı, yük taşımacılığında kullanılanlar için ise net ağırlığı 550 kilogramı aşmayan dört tekerlekli motorlu taşıtlardır. Elektrik ile çalışanların net ağırlıklarının hesaplanmasında batarya ağırlıkları dikkate alınmaz. Bunlardan karoseri yük taşıyabilecek şekilde sandıklı veya özel biçimde yapılmış olan ve yolcu taşımalarında kullanılmayan üç tekerlekli motosikletlere yük motosikleti (triportör) denir “* olarak tanımlanmaktadır.

KTK'nın “*Tanımlar*” başlıklı 3. madde metninde belirtilen motosiklet tanımı dışında kalan iki ya da üç tekerlekli sepetli ya da sepetsiz motorlu araç olarak belirtilen motosikletlerin sebep oldukları zararlarda ise sigortacının poliçe teminatı sorumluluğundan bahsedilebilmektedir.³²⁰

12. 12/4/1991 Tarihli Ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamındaki Terör Eylemlerinde Ve Bu Eylemlerden Doğan Sabotajda Kullanılan Araçların Neden Olduğu Zararlara İlişkin Talepler

KZMSSGŞ'nın A.6/i bendi gereği motorlu aracın terör eylemlerinde kullanılması ile terör eylemlerinde kullanılacağını bilerek ya da bilmesi gerekli olan kişilerin uğramış olduğu zarar sigorta poliçe teminatı kapsamı dışında tutulmaktadır. Ayrıca 09.06.2021 tarih 7327 sayılı kanunun 19.maddesi ile “ *12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını*

³²⁰ Ulaş, BATİDER, s.32.

veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin ve terör ve sabotaj eyleminde yer alan kişilerin uğradıkları zararlara ilişkin talepler. “ poliçe teminatı dışında tutulmasına ilişkin hüküm eklenmiş ve yine KZMSS ‘nin A.6/i bendinde de 04.12.2021 tarih ve 31679 sayılı kanunun ile “ 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve 2918 sayılı Kanuna göre sigortalının sorumluluk riski kapsamında olmayan tazminat talepleri ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürecekleri talepler, terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde yer alan kişilerin uğradıkları zararlara ilişkin talepleri “ şeklinde değişiklik yapılmıştır.

13. Motorlu Araç Kazalarından Dolayı Canlı Kaynaklar Ve Doğal Yaşama Verilen Zararlar Nedeniyle Bozulan Çevrenin Yeniden Oluşturulması İle İlgili Çevresel Zararlardan İleri Gelen Talepler

KTK’nın 92.maddesi incelendiğinde çevresel zararlar dikkate alınarak gelen taleplerin poliçe teminatı dışında bırakılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. “Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları “ A.6/j bendi ile çevresel zararlardan kaynaklı olarak meydana gelen talepler de poliçe teminatı dışında tutulmakta ise de genel hükümler doğrultusunda sorumluluk hususu değerlendirilmektedir.

14. Gelir Kaybı, Kâr Kaybı, İş Durması Ve Kira Mahrumiyeti Gibi Zarar Verici Olguya Bağlı Olarak Oluşan Yansıma Veya Dolaylı Zararlar Nedeniyle Yöneltilecek Tazminat Talepleri

KTK’nın 85. maddesinde “... bir şeyin zarara uğraması “ ifadesinden gelir kaybı, kar kaybı, iş durması ile kira mahrumiyeti gibi zararların anlaşılamayacağı ve bu hususta verilen 29/03/2021 tarih ve K-2021/38880 Sayılı Hakem Kararı “ *filii ve teknik anlamdaki zarar dışında, ikame araç bedeli, kar kaybı, kazanç kaybı, araç mahrumiyeti, gün kaybı gibi dolaylı ve/veya yansıma zarar talepleri. KTK 85/i maddesindeki "bir şeyin zarara uğraması" kapsamında değerlendirilemeyeceğinden, bu tür talepler zarara neden olan araç işleteninden 2918 sayılı KTK 85/1 maddesine dayalı olarak talep edilemeyecek, ancak genel hükümler (TBK) göre talep edilebilecektir Dolayısıyla 2918 sayılı KTK 91.Maddesine göre araç işletenin aynı yasa 85/1 maddesindeki sorumluluğunu ZMSS poliçesiyle temin eden davalı*

sigortacı da zarar görenin bu tür taleplerinden sorumlu olmayacaktır.” Yine Yargıtay 11. HD’sinin 23/03/2005 tarih 2004/6128E. 2005/2898 K. sayılı kararı ile “ Davacıya ait araçta meydana gelen araç hasar ve değer kaybı gerek zarar kapsamında ise de, aracın tamiri süresince çalıştırılmaması nedeni ile oluşabilen kazanç kaybı veya ikame araç gideri trafik sigortası kuvertürü dışındadır..”olarak hüküm kurulmakla aracın uğramış olduğu zarar karşısında dolaylı yada yansıma zararolarak kabul gelir kaybı, kar kaybı,araç mahrumiyeti teminat kapsamıdışındadır.³²¹

AYM’nin KTK’nın 90.maddesinde yapmış olduğu iptal üzerine, yalnızca KZMMSS ‘nin A.6/k maddesinde teminat kapsamı dışında kabul olunan gelir kaybı, kar kaybı, araç mahrumiyeti gibi dolaylı ya da yansıma zarar olarak kabul olunan zararlar, 19/06/2021 tarih 7327 sayılı KTK’da değişiklik öngören kanunun ile KTK’nın 92/k maddesine de eklenerek teminat dışı kabul edilmek sureti ile düzenleme yapıldığı görülmektedir.

15. İlgili Mevzuatla Genel Hükümlere Tâbi Kılınan Talepler

KZMSS Genel Şartları incelendiğinde A1/l madde hükmü ile ilgili mevzuatla genel hükümlere tabi kılınan talerin de poliçe teminatı dışında kalan kısımlar da düzenlenme altına alındığı anlaşılmaktadır. KZMSS Genel Şartları, motorlu araçların karayolunda meydana gelen kaza sonucu üçüncü kişilerde sebep oldukları zararlarda sigortacının sorumluluğu kapsamındaki hususlar ile düzenleme altına alınmış olup; bunun dışında kalan kısımlar ise genel hükümler kapsamında düzenlendiği görülmektedir.³²²

KTK’nın 87. maddesi “ Yaralanan veya ölen kişi, *hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir. Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorum- luluğu da genel hükümlere tabidir.” Genel Hükümlerin Uygulanması ile ilgili olarak özel bir düzenlemeye yer vermiş olduğu anlaşılmaktadır.*

³²¹ Y.11.HD. T. 23/03/2005, E.2004/6128 K.2005/2898 (www.karararama.yargitay.gov.tr) (E.T.05.03.2023)

³²² ULAŞ, BATİDER, s.34.

Hatır için aracın başkasına verilmesi ya da hatır için bir taşıma gerçekleştirilmesi halinde kanun koyucu işletenin sorumluluğunu TBK 51. ve 52. madde genel hükümlerine tabi tuttuğu görülmektedir. Hatır taşımasından kaynaklı olarak meydana gelen zararların zorunlu mesuliyet sigortası poliçe kapsamında yer alıp almadığı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Öğretideki bir görüşe göre,³²³ hatır için taşımalarda ve hatır için araç kendisine bırakılan kişiler bakımından işletenin tehlike sorumluluğunun bulunmadığının kabulü ile zorunlu mali mesuliyet sigortası poliçe teminatı kapsamında değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir. Diğer görüşe göre ise; motorlu araçta taşınan üçüncü kişinin karşılıksız olarak hatır için taşınması ya da ölen veya yaralanan aracın verilmesi durumunda ortaya çıkan zararlarda işletenin, sigortalının ya da teşebbüs sahibinin sorumluluğu genel hükümler doğrultusunda değerlendirileceği KTK'nın 87.maddesinde belirtilmekte olduğu görülmektedir. Bu madde hükümden de yola çıkarak sorumluluğun söz konusu olduğu durumlarda sorumluluk sigortasından ve aracın işletilmesinden kaynaklı olarak ortaya çıkan tehlikeler karşında meydana gelen zararların da giderilmesi durumundan bahsedilmektedir.

KTK'nın 92. maddesi motorlu araçta taşınan sigortalının anne, baba, eş ve çocuklarına taşıma ile birlikte karayollarında aracın işletilmesinden kaynaklı olarak bedensel bir zarar gelmesi durumunda ortaya çıkan zararın sorumluluk sigortası poliçe teminatı kapsamında saymakla beraber işleten ile olan taşıma ilişkisini manevi zemine oturtarak hatır ilişkisinin kurulamayacağı ve sigorta sorumluluğunda bulunduğu kabul edilirken; araçta hatır için taşınan. Kişiler yönünden meydana gelen zararların sigorta güvencesine alınmamasının tehlike sorumluluğu ile örtüşmediği görülmektedir. Hatır için taşınan kişiler yönünden de tehlike sorumluluğunun varlığının kabulü ile sigorta poliçe teminatı kapsamında değerlendirilmesi anlaşılmaktadır.³²⁴Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarından yola çıkıldığında hatır taşıması sorumluluk kapsamında kabul edilerek hesaplanan tazminattan indirim yapılmaktadır.³²⁵

³²³ HAVUTÇU/ GÖKYAYLA, s.96.-193.; YÜCEL, s.39.; ULAŞ, BATİDER, s.34.

³²⁴ AŞÇIOĞLU, Tazminat, s.87.; ÖZSUNAY, Sorumluluk, s.182.-183.

³²⁵ Y.17.HD. T.24.04.2017 E.2014/23145-K.2017/439“öncelikli olarak o zarar nedeniyle davalı tarafından ödenen ancak zararı karşılamayan bedelin güncellenmiş değerinin düşülmesi suretiyle zararın belirlenmesi; bundan sonra, belirlenmiş olan zarardan, tazminat borçlusu olan davalı sigortacıya ilişkin indirim sebebi olan hatır indiriminin yapılması suretiyle sonuç tazminatın belirlenmesi gerekirken; zarar ve tazminatın belirlenmesindeki sıraya aykırı olarak, en son yapılması

Trafik sigortasının mahiyeti incelendiğinde tehlike sorumluluğunu kapsadığı görülmektedir. Hatır taşımasındaki meydana gelen zararlarda işletenin sorumluluğunun genel kurallar çerçevesinde değerlendirilmesi motorlu aracın işletilmesi sonucu meydana gelen kazada hatır için taşınanın zararının poliçe teminatı dışında olduğunun kabulünü gerektirmemektedir. Tehlike sorumluluğunun kapsamı taşımanın niteliğine göre değişmediği değerlendirilmektedir. Diğer yandan KTK 92’inci madde hükmü incelendiğinde teminat dışı haller arasında hatır taşımasının sayılmadığı da görülmektedir. Hatır taşımasına ilişkin yasal düzenleme bulunmasa da sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin kabulü uygun görülmektedir.³²⁶ Diğer yandan hatır taşımasının genel hükümler kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemenin kaldırılmak sureti ile tehlike sorumluluğu kapsamında sigorta poliçe teminatı içerisinde değerlendirilmesinin yerinde olduğu kanaatindeyiz.³²⁷

16. 2918 Sayılı Kanunun 104. ve 105. Maddelerinde Düzenlenen Sorumluluklar

KTK’nın 104/1.maddesi “*Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi, gözetim, onarım, bakım, alım – satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla kendisine bırakılan bir motorlu aracın sebep olduğu zararlardan dolayı; işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın işleteni ve araç için zorunlu mali sorumluluk sigortası yapansigortacısı bu zararlardan zararlardan sorumlu değildir.*” yine 105/2. maddesinde “*Yarışçıların veya onlarla birlikte araçta bulunanların uğrayacakları zararlara, gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere tabidir.*” düzenlenmekle sorumluluk kapsamı dışındaki durumlar belirlenmekle; KZMSS Genel Şartlarının A.6/m bendinde de düzenleme alanı bulunmaktadır. Diğer yandan bu hususta yapılmış olan zorunlu sorumluluk sigortası var ise ancak bu sigorta poliçesi kapsamında değerlendirilebilmektedir.

gereken hatır taşıması indiriminin önce yapılması suretiyle eksik tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiş ve kararın bozulması gerekmiştir.” Aynı yönde Y.17. HD. T.07.10.2019 E.2017/1267 –K. 2019/8968; Y.17. HD. T.07.03.2019 E.2016/7751 – K.2019/2659 ,(www.karararama.yargitay.gov.tr) (E.T. 05.03.2023)

³²⁶DURAK Yasemin/ŞAHİN Duran, Hatır için Taşıma, İÜHFM,S.1.C.73,2015,s.356. (www.dergipark.org) (E.T.05.03.2023); KARACAN ÇETİN, s.250.; ÜNAN, Zarar Sigortaları, s.464.

³²⁷ KARACAN, s.250.

17. Cezai Kovuşturmadan Doğan Tüm Giderler İle İdari Ve Adli Para Cezaları

KZMSS Genel Şartları'nın A.6/n madde hükmünde belirttiği üzere motorlu aracın karayolunda işletilmesi halinde meydana gelen kaza sonucu yapılan cezai kovuşturmadan doğan yargılama gider, vekalet ücreti ve yine diğer idari ile adli para cezaları sigorta poliçe teminat sorumluluğu kapsamı içerisinde ver almamaktadır.

18. Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları Ve Ekleri İle Tanımlanan Teminat İçeriği Dışında Kalan Talepler

KZMSS Genel Şartları'nın A. 6/o madde hükmünde de belirtildiği üzere genel şartlar ve ekleri ile tanımlanan teminatı içeriği dışında olan taleplerde poliçe teminatı sorumluluğu dışında sayıldığı anlaşılmaktadır. Poliçe teminatı dışında kalan bu talepler genel hükümler kapsamında değerlendirme alanı bulmaktadır.

19. Hasar Sebebiyle Trafikten Çekme Veya Hurdaya Çıkarılma İşlemi Görmüş Araçların Değer Kaybı Tazminatı Talepleri

Yargıtay kararı ile de kendisine tanımlama alanı bulan değer kaybı ifadesi “*Değer kaybı, aracın trafik kazası sonucu hasarlanıp, onarılmasından sonraki değeri ile hiç hasarlanmamış haldeki değeri arasındaki farka dair olup, araçtaki değer kaybı belirlenirken, aracın markası, yaşı, modeli ve hasar gördüğü kısımları dikkate alınarak aracın kaza tarihinden önceki 2. el satışı değerinin tespiti ile aracın tamir edildikten sonra ikinci el satış değerinin tespiti ve arasındaki fark gözönüne alınmaktadır*”³²⁸ olarak tanımlanmaktadır. KTK'nın 9/6/2021 tarih ve 7327 sayılı kanunun ile 92. maddesinde, 4/12/2021 tarih ve 31679 sayılı kanun ile de ZMSSGS'de “*Hasar sebebiyle trafikten çekme veya hurdaya çıkarılma işlemi görmüş araçların değer kaybı tazminatı talepleri*” ile motorlu araç vasfını kaybeden araçlar bakımından değer kaybı talepleri de poliçe teminatı dışında kabul edilmiştir.

³²⁸ Y.17. HD. T.10.05.2016 E..2016/966 K.2016/5728 sayılı kararı ile değer kaybı “*Değer kaybı, aracın trafik kazası sonucu hasarlanıp, onarılmasından sonraki değeri ile hiç hasarlanmamış haldeki değeri arasındaki farka dair olup, araçtaki değer kaybı belirlenirken, aracın markası, yaşı, modeli ve hasar gördüğü kısımları dikkate alınarak aracın kaza tarihinden önceki 2. el satışı değerinin tespiti ile aracın tamir edildikten sonra ikinci el satış değerinin tespiti ve arasındaki fark gözönüne alınmaktadır.*” olarak tanımlanmaktadır

IV. ZARARIN TAZMİNİ VE HÜKÜMLERİ

A. Zarar Gören Üçüncü Kişinin Doğrudan Dava Hakkı

Taraflar arasında akdolunan sözleşmedeki borç ilişkisi kural olarak sözleşmenin taraflarını ilgilendirdiği kabul edilmekle birlikte ancak taraflar arasında hak ve borç doğurmaktadır. Bu husus sözleşmenin nispiyeti ilkesi ile açıklanmaktadır.³²⁹ Diğer yandan ise gerek sözleşmenin tarafları gerek kanun hükümleri sözleşmenin nispiyeti ilkesine istisna getirmek sureti ile sözleşmeye taraf olmayan ancak sözleşmenin kurulmasına katılmamakla birlikte sözleşmeden etkilenme durumu irdelenen üçüncü kişiler bakımından kanun koyucu tarafından istisnalar getirmiştir. Sorumluluk sözleşmeleri kanun koyucu tarafından istisna getirilen sözleşmelerden olup; üçüncü kişi yararına³³⁰ sözleşmenin hukuki nitelikleri sorumluluk sözleşmelerinde irdelenmektedir. Diğer yandan sorumluluk sözleşmelerinin üçüncü kişinin zararını karşılaması üçüncü kişi yararına hukuki nitelikleri itibari ile irdelense de sorumluluk sözleşmesinin üçüncü kişinin zararının karşılanmasına ilişkin özelliği direkt kanun maddesinden kaynaklanmakla birlikte üçüncü kişi lehine sözleşme olarak değerlendirilmemektedir.³³¹ Bu hali ile sorumluluk sigorta sözleşmelerinde, zarar gören sözleşmenin tarafı olmamakla birlikte, ortaya çıkan zararının tazminini isteyen üçüncü kişi sıfatı ile değerlendirilmektedir.

Zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıdan talep hakkı kavramı; meydana gelen sonrası ortaya çıkan zararda, zarar görenin, sigortalıya başvurmaksızın zararın karşılanması amacı ile doğrudan doğruya onun sorumluluk sigortacısından talep etme hakkını ifade etmektedir. Bu hak, sorumluluk sigortasının ortaya çıkmasındaki amaçları arasında yer alan zarar görenin korunmasını ifade eden görüşün de desteklendiğini göstermektedir.³³² Zarar görenin bu haktan yararlanabilmek için meydana gelen zarar nedeni ile bir tazminat talep etme hakkının doğması gerektiği kabul edilmektedir. TTK'nın 1478. maddesinde “*Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir.*” demek sureti ile

³²⁹ KOCAYUSUFAŞAOĞLU Necip, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C.1, 7.Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2017, s.18.

³³⁰ AKYOL Şener, Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s.11.

³³¹ BOZER, s.119.; BOZKURT, s.209.-210.

³³² HACİÖMEROĞLU, s.259.-261.

zarar görenin zamanı aşımı süresine uymak şartı ile sigortalıya başvurmaksızın doğrudan doğruya sigorta şirketine oluşan zararın tazmini açısından başvurabileceğini düzenlemektedir.³³³

KTK'nın 97.maddesinde “Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi karşılamadığına ilişkin uyuşmazlık olması hâlinde, zarar gören dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir.” denilmek sureti ile doğrudan doğruya talep ve dava hakkı başlığı altında düzenlenmektedir. Doğrudan doğruya talep ve dava hakkının zarar gören üçüncü kişi tarafından kullanılabilmesi için iki unsurun gerçekleşmesi aranmaktadır. İlk unsur sigorta şirketi ile zarara neden olan işleten arasında akdolunan zorunlu mali mesuliyet sigorta sözleşmesinin yapılması, ikinci olarak ise motorlu araç işleteni ya da eylemlerinden mesul olduğu kişilerin sorumlu oldukları olay sonucu zarar gören üçüncü kişinin talep hakkının doğmuş olması gerektiği kabul edilmektedir.³³⁴ Diğer yandan doğrudan doğruya talep hakkı ferî bir hak olarak kabul edilmekle birlikte; meydana gelen kaza sonucu ortaya çıkan zararda asıl tazminat borçlusu motorlu araç işleteni olup; sigorta şirketinin mesuliyeti işletenin mesuliyeti ile aynı sonuçları doğurmamaktadır.³³⁵ Diğer yandan da zarar görenin zorunlu mali mesuliyet sigortacısından olan talep ve dava hakları, doğrudan sigortalıdan talep edeceği dava şartlarının sahip olduğu şartlara tabi olduğu anlaşılmaktadır.³³⁶

Zarar gören üçüncü kişinin, zarar karşısında sigortacıya karşı talepte bulunma hakkı bir yükümlülük arz etmemekle birlikte dava açma zorunluluğu da bulunmamaktadır.³³⁷ Zarar gören üçüncü kişi zararın tazmini amacı ile sigortalı olan işletene başvurduğu durumlarda sigortalı talebi reddemeyeceği gibi, hem sigortalıya hem de sigortacıya başvurmasının önünde de herhangi bir engel bulunmamaktadır.³³⁸ Zarar gören üçüncü kişi, zararın giderimi için sigortacıdan talepte bulunduğunda ve sigortacı

³³³ CAN, s.155.

³³⁴ ŞENOCAK, BATİDER, s.284.

³³⁵ EREN, s.825.-828.

³³⁶ EREN, s.825.

³³⁷ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.873.

³³⁸ ŞENOCAK, BATİDER, s.284.

tarafından zararın karşılanması durumunda, zarar neden olan işleten karşılanan zarar miktarı kadar sorumluluktan kurtulmuş olacaktır.³³⁹

Zarara neden olan sigortalı ile sigortacının zarar gören üçüncü kişi karşısında olan bu mesuliyet müteselsil olmakla ayrıca sigorta şirketinin bu müteselsil sorumluluğu sigorta bedeli kadar olduğu kabul edilir.³⁴⁰ Mesuliyet sigortacısı diğer bir anlatımla, sorumluluk sigorta sözleşmesinden kaynaklı olarak , gerek zarar gören üçüncü kişinin taleplerine gerek sigortalı işletenin mesul olduğu rücuen yine sigortalı işletene ileri sürülebilecek zarar giderim taleplerine karşı sigorta himayesi sağlama yükümlülüğün altına girdiği kabul edilmektedir.³⁴¹ KTK hükümleri dikkate alındığında sigorta sözleşmesinden kaynaklı olarak sigortacının, sigorta ettirene karşı da üçüncü kişilerin zararı yönünden sorumluluğu bulunmaktadır.³⁴² Sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki müteselsil olan mesuliyet TBK'nın 162.maddesinde belirtilen müteselsil sorumluluk ile aynı özellikleri taşımamaktadır.³⁴³ Öyle ki; KTK'nın 97.maddesinde doğrultusunda zarar gören üçüncü kişiye doğrudan doğruya talep ve dava hakkının sigorta şirketi ile sigortalıya kullanma yetkisi vermesinin dahi borçlar kanununda düzenlenen müteselsil sorumluluk ile bağdaşmadığı anlaşılmaktadır.

Sigorta sözleşmesinin amacı kazada işletenin ya da mesul olduğu kişilerin vermiş olduğu zararları karşılamak olmadığı gibi amaç sigorta ettirenin meydana gelen zararının karşılanması olduğundan zararın sigortalı yerine karşılanması durumunda iç ilişki de sigortalı ile sigortacı arasında rücu ilişkisi söz konusu olmayacaktır.³⁴⁴ Sigorta şirketi tarafından sigortalısının zararının karşılanması ile birlikte rücu hakkı, sigorta şirketine ait olacaktır.Rücu hakkının sigorta şirketine tanınmasının nedeni ise; yine sigorta sözleşmesinde sigortalısına karşı mesuliyeti bulunmaması rağmen, meydana gelen zararını, zarar gören üçüncü kişi yönünden dolaylı olarak karşılamak sureti ile gidermesinden kaynaklanmaktadır.³⁴⁵

³³⁹ ŞENOCAK, BATİDER, s.284.

³⁴⁰ ŞENOCAK, BATİDER, s.284.

³⁴¹ ŞENOCAK, Sorumluluk Sigortası, s.41.

³⁴² ŞENOCAK, Sorumluluk Sigortası, s.41.

³⁴³ ŞENOCAK, BATİDER s.285.

³⁴⁴ ŞENOCAK, BATİDER, s.286.

³⁴⁵ ŞENOCAK, BATİDER, s.286.

B. Takas Yasağı

TTK'nın 1480.maddesinde “*Sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas edemez.*” demek sureti ile taraflar arasında akdolan sözleşmeden doğan alacaklarını meydana gelen kaza sonucu zarar gören üçüncü kişilere ödeyeceği tazminat bedeli ile takas edilmeyecektir. TTK'nın 1480.maddesi ile sigorta sözleşmesinden olan alacak için sigortacı takas yoluna başvuramayacağı hüküm altına alınmaktadır.³⁴⁶

Sözleşme tarafları arasında bir takas ilişkiden bahsedebilmek için, sigortacı ile sigorta ettiren/sigortalı arasında karşılıklı olarak bir borç ilişkisinin bulunması gerekmektedir.³⁴⁷ Takas ilişkisinden bahsedilebilmesi için alacaklar arasında bir karşılıklılık ilişkisini bulunması ile birlikte meydana gelen olay sonucu zarar gören üçüncü kişinin sigortacıdan olan alacağı ile sigorta ettiren ile aralarında böyle bir ilişki de bulunmamaktadır.³⁴⁸

C. Kanuni Halefiyet

KZMSS Genel Şartları'nın B.3. madde hükmünde “*Sigortacı ödediği tazminat miktarınca hukuken hak sahibi yerine geçer.*” denilmek sureti ile halefiyet hususu ayrıca belirtilmektedir.

TTK'nın 1344.maddesi ile düzenleme alanı bulan kanuni halefiyet, akit dışı bir temele dayandığı kabul edilmektedir. Sigortacının meydana gelen zarar karşısında sigorta tazminatını ödemesi ile birlikte halefiyet sonucunu meydana getireceğini sözleşme tarafı olan sigortalı bilmeseyse bile, kanundan kaynaklı olarak zarar sorumlusuna karşı tazminat alacağı hakkı sigortacıya geçtiği ve bunun için de ihbara gerek olmadığı kabul edilmektedir.³⁴⁹ Kanuni halefiyet kavramı sorumluluk sigortasında, meydana gelen zarar karşısında sigortalı için sözleşmeden kaynaklı olarak yapmış olduğu tazminat ödemesinde, sigortalısının sorumluluğuna hareketleri ile neden olan üçüncü kişiden ödenen bedelin rücu edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵⁰

³⁴⁶ ATAMER, s.53.

³⁴⁷ METEZADE/GÜLELİ, s.186.

³⁴⁸ ÇİĞ ÖZLENEN Ayşe, Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı, 1.Baskı, Andıç Yayınları, İstanbul, 2015, s.102.

³⁴⁹ OMAĞ, Riziko, s.67.

³⁵⁰ ÜNAN Samim, Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi), Sigorta Hukuku Türk Derneği, 2012, İstanbul, s.60.(Sorumluluk Sigortası)

D. Sigortacıya Başvuru ve Yetkili Mahkeme

Taraflar arasında akdolan sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin tespitinde genel olarak 6100 sayılı HMK'nın yetki hükümleri dikkate alınmaktadır. HMK'nın 5.maddesi gereği; *“Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, bu kanundaki hükümlere tabidir”*. *“Zarar sigortalarından doğan davalarda yetkili mahkeme; sigorta, bir taşınmaza veya niteliği gereği bir yerde sabit bulunması gereken yahut şart kılınan taşınıra ilişkinse, malın bulunduğu yerde; bir yerde sabit bulunması gerekmeyen veya şart kılınmayan bir taşınıra ilişkinse, rizikonun gerçekleştiği yer mahkemesi”* olarak yetkili mahkeme belirtilmektedir.

Diğer yandan meydana gelen zarar nedeni ile birden fazla mahkemenin yetkili olma durumu söz konusu ise, davacı yan söz konusu mahkemelerden herhangi birinde taleplerini ileri sürmek amacı ile seçimlik hakka sahip olduğu kabul edilmektedir. Davacı yan, taleplerini söz konusu mahkemelerden birinde ileri sürmez ise bu durumda da seçimlik hak davalılara geçecektir. Motorlu araçların karayolunda işletilmesi ile trafik kazasının meydana gelmesi sonucunda ortaya çıkan zarar niteliği itibarıyla haksız fiil olduğundan, haksız fiile ilişkin yetki hükümleri karşımıza çıkacaktır. HMK'nın 16 madde hükmü ile *“Haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir”* yetkili mahkeme belirtilmektedir.

KTK'da motorlu araç ile karayolunda meydana gelen trafik kazası sonucu özel yetki kuralları karşımıza çıkmaktadır. KTK'nın 110. maddesinde *“Motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılacağı gibi kazanın vuku bulduğu yer mahkemesinde de açılacağı”* belirtilmektedir.

KZMSSGŞ'nin C.7. maddesinde yetkili ile ilgili olarak; *“Motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılacağı gibi, kazanın meydana geldiği yer mahkemesinde ya da zarar görenin ikametgâhının bulunduğu mahkemede de açılabilir. Uyuşmazlığın çözümü için Sigorta*

Tahkim Komisyonuna da başvurulabilir” hükmüne yer verilmektedir. KTK, HMK’ya göre özel nitelikli kanun özelliğinde olduğundan, motorlu aracın karayolunda işletilmesi sonucu meydana gelen trafik kazasında bedensel zararların meydana gelmesi halinde zararın tazmini ile ilgili davalarda yetkili mahkeme tespit edilirken KTK’nın yetkiye ilişkin hükümleri dikkate alınmaktadır.

Meydana gelen trafik kazası sonucu zarar gören üçüncü kişiler bakımından olaylık yaşanması bakımından kanun koyucu tarafından seçimlik yetkinin öngörüldüğü görülmektedir. Meydana gelen trafik kazası sonucu zarar gören üçüncü kişi genel yetki kuralları doğrultusunda sözleşme tarafı olan sigorta şirketinin merkezinin bulunduğu yerde de dava açabilecektir.

KZMSSGŞ’nin C.7.maddesi uyarınca yetkili mahkeme ile birlikte ayrıca “Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden bu Genel Şartların Ek-6’sında belirtilen tazminat ödemelerinde istenecek belgelerin tamamı ile birlikte ilgili sigortacıya yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigortacının başvuru tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi kısmen veya tamamen karşılamadığına ilişkin uyuşmazlık olması hâlinde ya da tazminat tutarında anlaşma sağlanamadığı hallerde ..” denilmek sureti ile de ön başvuru hususu düzenlenmiştir.

E. Zamanaşımı

TTK’nın 1420. maddesinde sigorta sözleşmelerindeki genel zamanaşımı sürelerini düzenlemekle birlikte, sigorta sözleşmesinden doğan alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl içinde zamanaşımına uğrayacağı hususuna yer vermiş ise de; sigorta sözleşmesinden kaynaklı olarak açılacak davalarda tavan zamanaşımı süresi TTK’nın 1482. maddesinde saklı tutulmuştur.³⁵¹

KTK’nın 109.maddesinde haksız fiillerde zamanaşımı süresine ilişkin olarak eski BK’nın 60/1. maddesindeki genel hükümlerde farklı olarak motorlu aracın işletilmesinden kaynaklı maddi zararlar için bir yıllık olan kısa zamanaşımı süresini

³⁵¹ ÜNAN, Sorumluluk Sigortası, s.41.

iki yıla çıkarmıştır.³⁵² Bu hükümle maddi tazminat taleplerine ilişkin zamanaşımı süresi iki yıl olarak belirlenmiş ve KTK'nın 109. maddesi ile paralellik sağlanmıştır.³⁵³

TBK'nın 72/1. maddesinde uzun zamanaşımı süresi ise on yıldır. KTK'nın 109/2. maddesinde “*Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir*” denilmek sureti ile iki ve on yıllık süreler dışında daha uzun bir zamanaşımı süresi düzenlemesine de yer verilmiştir.³⁵⁴ Yasa hükmü incelendiğinde, ceza zamanaşımı süresinin yalnızca maddi tazminat talepleri için uygulanacağı öngörülmüş ise de; Yargıtay içtihatlarında manevi tazminat talepleri içinde uzun zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği kabul edilmiştir.³⁵⁵

KZMSSGŞ'nin C.8.maddesi “*Motorlu araç kazalarından doğan zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir. Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.*” denilmek sureti ile zaman aşımı sürelerini düzenlemiş olup ayrıca başkaca hususlar söz konusu ise bu durumda da genel hükümlerde yer alan süreler dikkate alınarak uygulanmaktadır. Bu durumda zamanaşımı süresinin uygulanmasında genel şartlar dışında kalan hususlarda TTK'nın 1420. ve 1482. madde hükümleri dikkate alınarak alacağın muaccel olduğu tarih dikkate alınarak iki yıllık zamanaşımı süresi ile yine meydana gelen zarar dolayısı ile sözleşme tarafı olan sigortacıya karşı yöneltilecek tazminat istemlerinin söz konusu olayın meydana geldiği tarihten itibaren on yıl içinde zamanaşımına uğradığı kabul edilerek, uygulama alanı bulacaktır.³⁵⁶

Motorlu aracın işletilmesinden kaynaklı olarak meydana gelen zararlarda, cezaen sorumlu tutulan kişiler yönünden de uygulanmakta olup; aynı kaza nedeni ile cezaen

³⁵² KILIÇOĞLU, s.634.; EREN, s.828.-830., 948.-953.

³⁵³ KILIÇOĞLU, s.634.; EREN, s.828.-830., 948.-953.

³⁵⁴ KILIÇOĞLU, s.635.; EREN, s.948.

³⁵⁵ KILIÇOĞLU, s.635.; Y.4.HD.T.01.11.2001,E.2001/5890K.2001/10660(www.lexpera.com.tr) (E.T.05.03.2023)

³⁵⁶ ÜNAN, Sorumluluk Sigortası, s.4.

değil yalnızca hukuken sorumlu tutulan kişiler aleyhine açılacak davalar KTK'nın 109/1. maddesi gereği iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerine tabi olacaklardır.³⁵⁷

Zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlaması ise, genel hükümlerde olduğu gibi uygulama alanı bulmaktadır.İki yıllık kısa zamanaşımı süresi, zarar görenin zarar ile sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren; on yıllık uzun zamanaşımı süresi ise zarara yol açan olayın doğduğu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.³⁵⁸ Bu halde hak düşürücü süre değil tam anlamıyla zamanaşımı süresi söz konusu olmakta ve TBK'nın zamanaşımı süresinin kesilmesi ve durmasıyla ilgili genel hükümleri (TBK'nın 153-154 vd) aynen uygulama alanı bulmaktadır.³⁵⁹

³⁵⁷ KILIÇOĞLU, s.635., yargı kararları bkz. dn.s.635.

³⁵⁸ KILIÇOĞLU, s.636.; EREN, s.829.,949.

³⁵⁹ KILIÇOĞLU, s.637.; EREN, s.829.,949.

SONUÇ

Değişen dünya düzeni ile birlikte meydana gelen teknolojik değişimler, gelişmeler, yeni kullanım özelliklerine sahip araçları, işletmeleri ortaya çıkarmıştır. Yeni kullanım alanları ile özelliklerine sahip olan bu araç ya da işletmeler toplu halde bulunan insan yaşamını kolaylaştırmakla birlikte devamında bir kısım tehlikeleri de beraberinde getirdiği anlaşılmaktadır. Gelişen teknolojik gelişmeleri takiben bu araçları kullanan kişiler ile işletmelerin tehlikeler karşısında sorumluluk risklerinin arttığı ve artan risk ile birlikte kişilerin ya da işletmelerin dışında üçüncü kişilerin de risk karşısında yüksek oranda etkilendiği görülmektedir.

Günlük yaşam içerisinde hayatı kolaylaştıran teknolojik vasıtalarından biri de ulaşım araçlarıdır. Ulaşım aracı olarak motorlu araçların karayolunda işletilmeleri beraberinde risk faktörü ile karşımıza çıkmaktadır. Bu riskten yalnızca aracın işleteni değil aracın gerçek işletenleri, aracın farazi işletenleri, araç içerisinde taşınan yolcular ve hatta diğer üçüncü kişilerin de geniş ölçüde etkilenmekte olduğu görülmektedir. Riskin meydana gelmesi sonucu karşımıza sorumluluk kavramı çıkmaktadır. Bu durumda sorumluluk neye göre belirlenecektir? TBK'nın kusur sorumluluğu ile kusursuz sorumluluk hallerini düzenlerken özel kanunun olan KTK'nın 85. maddesi motorlu araç İşleten ve aracın işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğunu düzenlemekte olduğu anlaşılmaktadır. KTK, yine hukuki sorumluluk hallerini düzenlerken sorumluluğun konusu riskin faktörlerini de üçüncü madde hükmünde tanımladığı görülmektedir.

KTK'nın motorlu araç işleten ve aracın işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu, KZMSS'nin da kaynağını oluşturmaktadır. KZMSS kavramı da bu noktada hareketle karşımıza çıkmaktadır. KZMSS, TTK'nın 1401., 1484., 1451., yine SK'nın 13. ve 14. maddeleri ile özel kanunun KTK'nın 90. ve 101. maddeleri de dahil olmak üzere arası düzenleme alanı bulmaktadır. KZMSS, diğer zorunlu sorumluluk sigortalarında olduğu gibi sözleşme serbestisine müdahale de bulunması, sosyal amaca hizmet etmesi ve yine bu sigortanın yapılmaması halinde yaptırımlarla

karşı karşıya kalınması yönünde bir kısım özelliklere sahip olmakla birlikte bu özellikleri nedeni ile de TBK’da açıklanan sözleşme tanımından ayrılmaktadır.

KZMSS tarafları sigorta ettiren, sigortacı olmakla birlikte yine sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen rizikonun meydana gelmesi halinde rizikodan etkilenen taraf olan zarar gören üçüncü kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorumluluk sigorta sözleşmesi her ne kadar sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişinin zararının giderimine yönelik olması nedeni ile üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğine uysa da hukuki niteliği incelendiğinde sorumluluk sözleşmesinin üçüncü kişinin zararını karşılama özelliği direkt kanunundan kaynaklanmakta olup; sözleşme taraflarının iradelerinden ileri gelmemekte olduğu anlaşılmaktadır.

KZMSS’nda sigortacı ile zarar gören üçüncü kişi, sigortacı ile sigorta ettiren/ sigortalı ve yine sigorta ettiren/sigortalı ile zarar gören üçüncü kişi arasındaki sorumluluk bakımından, sorumluluk sigortasına bağlanan hukuki sonuçlar değerlendirildiğinde, meydana gelen zarar karşısında zararın tazminin asıl olarak zararı meydana getiren kişiden sigorta ettiren/sigortalı tarafından yerine getirilmesi beklenilmektedir. Zarara uğranın zararının tazmini noktasında, sigortacı, sigorta himayesi ile bir koruma sağladığı anlaşılmaktadır. Böylelikle zarar görenin tazmin talebi hem zararı meydana getiren ve sorumluluğu bulunan sigorta ettiren/sigortalıdan hem de sigortacıdan olacaktır.

KZMSS teminatından bahsedebilmemiz için, taraflar arasında bir sigorta sözleşmesinin akdedilmesi gerekmektedir. Tazmin talebine konu zararın bir trafik kazası sonucu meydana gelmesi ve yine meydana gelen zarar ile meydana gelen trafik kazasındaki motorlu aracın işletilmesi arasında bir illiyet bağının kurulması gerekmektedir. Tüm bu şartların gerçekleşmesi ile birlikte sorumluluk sigortası teminatı kapsamında bahsedilebilecektir.

KTK’nın 85.madde hükmü motorlu aracın karayolunda işletilmesi sonucu bir kişinin ölümüne, yaralanmasına ya da bir şeyin zarar görmesine neden olunması şeklinde sorumluluğun meydana geldiğini ve KTK’nın 91. maddesinde sorumlu mali sorumluluk sigortası yapılmasını yine KTK’nın 92. madde hükmü ise zorunlu mali sorumluluk sigortası teminatı dışında kalan hususları açıkça düzenlemektedir. Buradan anlaşılması gereken sigortacının teminat kapsamı itibari ile zarar gören üçüncü kişilere

karşı sorumluluğu zorunlu mali mesuliyet sigorta sözleşmesinin akdedilmesinin gerekliliği ve rizikonun da bu sözleşme kapsamında yer alması gerektiğidir. SK'nın 11/1. maddesinde “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılığa neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*” demek sureti hangi rizikonun sorumluluk sözleşmesi kapsamında yer aldığı ya da almadığı belirtilmektedir. KZMSSGŞ gereği motorlu aracın işletilmesi sonucu ölüm ile birlikte oluşan destekten yoksun kalma tazminatı, sağlık giderleri, sakatlanma giderleri ile maddi zararlar sigorta teminatı kapsamı içerisinde yer almaktadır.

KTK'nın 92. maddesi gereği ve yine KZMSSGŞ gereği, motorlu aracın aracın işletilmesi ile birlikte çalışmamızın konu sınırlaması itibari ile üzerinde özellikle durduğumuz husus olan, “*eşinin, usul ve fîrunun, evlat edinme ilişkisiyle bağlı olanların, birlikte yaşanan kardeşlerin mallarına trafik kazası sonucu zarar ve hasar gelmesi ayrıca kaybolması halinde*” bu zararlar ile kayıp mallar ve yine sigortacının sorumluluğunun kapsamı dışında bırakılması hususu bu kişilerin de araçta yolcu olarak taşınmaları halinde bedenlen yaralanmaları ve hatta ölümleri halinde nasıl ki sigorta teminatı kapsamında hak sahibi olan zarar gören üçüncü kişi olarak değerlendirilerek tazmin talebinde bulunmaları gerektiği kabul etmekte olduğundan mallarına zarar gelmesi halinde de yine zarar gören üçüncü kişi olarak talepte bulunmaları gerektiği kanaatindeyiz. Yine “*Hak Sahibinin Kendi Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri, İlgililerin, Sigortalının Sorumluluk Riski Kapsamında Olmayan Tazminat Talepleri, Destekten Yoksun Kalan Hak Sahibinin, Destek Şahsının Kusuruna Denk Gelen Tazminat Talepleri*” teminat kapsamı dışında değerlendirilmekle birlikte yargı kararlarının bir kısım karışıklığa neden olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki; Yargıtay bir kısım kararlarında destekten yoksun kalanların uğramış doluğu zararların doğrudan zarar olarak kabul etmiş, 2017 yılından itibaren vermiş olduğu kararlarda ise zararın yansıma zarar olduğu yönünde kararlar vermeye başladığı görülmüştür. Zaman içerisinde ve 01/06/2015 tarihli KZMSSGŞ'de meydana gelen değişiklikle birlikte artık zararın doğrudan zarar mı yansıma zarar mı doluğu yönünde tartışmalara girmeyerek destekten yoksun kalanların 01/06/2015 tarihinden evvel olan trafik kazaları ile bu tarihten evvel düzenlenen poliçeler

yönünden tazminat talep haklarının olduğunu ancak 01/06/2015 tarihinden sonra meydana gelen trafik kazaları ve bu tarihten sonra düzenlenen poliçeler yönünden tazmin talepleri olmadığını kabul etmiştir.

KTK'nın 92/i bendi AYM'nce iptal edilmiş olup; KZMSSGŞ'de bir kısım değişikliğe gidilmiştir. AYM'nin 17/07/2020T. 2019/40 E. 2020/40K. sayılı iptal kararı sonrası, KTK ve KZMSSGŞ'de düzenlemeler yapılmıştır.09/06/2021 tarihinde KTK'nın 92/j bendine 04/12/2021 tarihinde, KZMSSGŞ'nin A.6./d bendine 19/12/2021 tarihinde *“Destekten yoksun kalan hak sahibinin, destek şahsının kusuruna denk gelen tazminat talepleri”* ifadeleri eklenmek sureti ile değişiklik yapılmış ve bu değişikliklerin geriye yürüyeceğine dair herhangi bir düzenlemenin olmadığı anlaşılmaktadır. Roma Hukuku'ndan beri kanunlarımızda ve yüksek yargı kararlarımızda yer edinen “geriye yürümezlik ilkesi” dikkate alındığında KTK ve KZMSSGŞ'ndaki değişikliklerin, ilgili düzenleme tarihlerinden evvelki poliçeler ile değişiklik tarihinden evvel motorlu aracın işletilmesi ile işletenin kusurlu davranışı sonucu meydana gelen trafik kazasında, işletenin ölümü halinde destekten yoksun kalanların destek şahısları için talep edecekleri tazminat istemleri “geriye yürümezlik ilkesi” kapsamında değerlendirilerek hüküm tesis edilmesi kanaatindeyiz

KTK'nın 97. maddesi uyarınca zarar gören üçüncü kişinin motorlu aracın işletilmesi halinde meydana gelen zarar karşısında doğrudan doğruya dava hakkını ele almakla birlikte *“Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi karşılamadığına ilişkin uyuşmazlık olması hâlinde, zarar gören dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir.”* demek sureti ile de başvuru seçenekleri düzenlediği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

ADAL Erhan; Trafik kazalarında Akit Dışı Hukuki Sorumluluk, 1.Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1963 (Akit Dışı)

ADAL Erhan; Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Naci Gensoy Hatıra Sayısı, S.3-4, Cilt.30, s. 861-896, 1964 (Sorumluluk Sigortası)

AĞSAKAL İbrahim; Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015

AKGÜN Evrim; Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, 1.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 (Ferdi Kaza)

AKGÜN Evrim; Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S.59, C.75, ss.557-586, 2017 (Hayat Sigortası)

AKYOL Şener; Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008

ALTOP Atilla; Trafik Kazaları Nedeniyle İleri Sürülen Destekten Yoksun Kalma Taleplerine İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.06.2011 Tarihli E.2011/17-142 K.2011/411 Sayılı ve 22.02.2012 Tarihli E.2011/17-787 K.2012/92 Sayılı Kararları İle Yargıtay 17.HukukDairesi'nin 05.06.2012 Tarihli E.2011/11551 K.2012/7391 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi, Journal of Yaşar University, C. 8. ss.151-184, 2013

ANTALYA O. Gökhan; Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1-2, Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2019

ARAL ELDELEKLİOĞLU İrem; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü, Marmara üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 2, ss. 699-748, 2013

ARAZ Adem; Motorlu araç işletenin hukuki sorumluluğunun trafik sigortası kapsamında değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

ARBEK Ömer; Çocukların Akit Dışı Vermiş Oldukları Maddi Zararlardan Sorumluluk, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007

ARSEVEN Haydar; Sigorta Hukuku, Beta Basım Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul, 1991

AŞÇIOĞLU Çetin; Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları, 1. Baskı, Söz kesen Matbaacılık Ankara, 1989 (Tazminat)

AŞÇIOĞLU Çetin; Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, 3. Baskı, Söz Kesen Matbaacılık, Ankara, 2012(Sorumluluk)

AŞÇIOĞLU Çetin; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun Getirdiği Sorunlar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VI, ss. 189-223, 1989

ATAMER Kerim; Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca "Zarar Sigortaları'na Giriş' BATİDER, Cilt 27, S. 1, ss. 21-106, 2011

ATEŞ Hüseyin; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca Farazi İşleten Kavramı, Legal Hukuk Dergisi, S.102., ss.2349-2355, 2011(Farazi İşeten)

ATEŞ Hüseyin; İşletilme halinde Olmayan Motorlu Araçların Verdiği Zararlardan Sorumluluk, Ankara Barosu Dergisi, ss.418-427, 2012 (Sorumluluk)

ATEŞ Hüseyin; Motorlu Araç İşletenin Sorumluluktan Kurtulması” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, ss. 343-361, 2012 (TBBD)

AYDIN Sevgican; Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık , Ankara, 2018

AYHAN Rıza/ÇAĞLAR Hayrettin/ÖZDAMAR Mehmet; Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019

BAHTİYAR Mehmet; Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, BATİDER, Cilt 19, ss. 89-108, 1997

BERBEROĞLU YENİPİNAR Filiz; Trafik Kazalarında Tazminat Davaları, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020 (Tazminat)

BERBEROĞLU YENİPİNAR Filiz; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 18. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2017 (Sigorta Hukuku)

BİLGE M. Emin; Hatır İçin Taşınanın Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, S.1-4, ss.331-347, 2001

BOLATOĞLU Bolat; Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukukî Sorumluluğu, 1.Baskı, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1988

BOZER Ali; Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara, 2004

BOZKURT Tamer; Sigorta Hukuku, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022

CAN Mertol; Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı ,Cilt I., 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara ,2018

ÇAKIRCA Seda İrem; Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zarar, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012

ÇEKER Mustafa; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 18. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana 2017

ÇELİK Ahmet Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021

ÇELİKTAŞ Demet; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda İşletenin Hukuki Sorumluluğu, 1.Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987

ÇETİN KARACAN Hatice; Karayolları Trafik Kanununda Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2016

ÇETİN Münevver; Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında sigorta şirketinin destekten yoksun kalma tazminatından sorumluluğu, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020

ÇİĞ ÖZLENEN Ayşe, Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı, 1. Baskı, Andıç Yayınları, İstanbul, 2015

DURAK Yasemin/ **ŞAHİN** Duran; Hatır için Taşıma, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 73, S.1., ss. 339-362, 2015

DÜZGÜN ASLAN Ülgen; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (Trafik Sigortası) Zarar Kavramı ve Sigortacının Rücu Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Derneği, (Doç Dr. Nurkut İnan'a Armağan) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Cilt 29, S.3, Ankara, ss.189-216, 2013 (Rücu)

DÜZGÜN ASLAN Ülgen; Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları ile Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, ss. 153-193, 2019 (Sorumluluk Sigortası)

EREN Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022

EREN Fikret; Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukukî Niteliği ve Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1-4, Cilt 39, 1987 (Akit Dışı)

ERGÜNE Mehmet Serkan; Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018

GÖKCAN Hasan Tahsin/**KAYMAZ** Seydi; Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat- Sigorta Rücu Davaları Trafik Suç ve Kabahatleri, 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010

GÜNAY Barış; Sigorta Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022

GÜNDOĞDU Vasvi; Sigorta Poliçesi Genel Şartları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara, 2011

GÜRSOY K. Tahir İsviçre Hukukunda Trafik Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları Trafik Sigortası, V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara,, 1973. (Trafik Sigortası)

GÜRSOY K. Tahir; Manevi Zarar ve Tazmini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, 1973 (Tazmin)

GÜVEN Pelin; Rekabet Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu (Rekabet Kurulu Kararları Işığında Zorunlu Unsur Doktrininin Değerlendirilmesi), Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Rekabet Kurumu, 2004

HACİÖMEROĞLU Oğuzhan Abdülhamid; Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, 1. Baskı, On iki Levha Yayıncılık, Ankara, 2022

HATEMİ Hüseyin; Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 2. Baskı, Cilt 2, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1998

HATEMİ Hüseyin/ **GÖKYAYLA** K.Emre; Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021

HAVUTÇU Ayşe/ **GÖKYAYLA** Emre; Uygulamada 2918 Sayılı KarayollarıTrafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, 1. Baskı Seçkin Yayınevi , Ankara, 1999

KARAHASAN Mustafa Reşit; Sorumluluk Hukuku, İkinci Kitap, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Beta Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2003

KARASU Rauf; Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016

KARAYALÇIN Yaşar; Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1960 (İşletme Kazaları)

KAYA Mine; Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletilme Halindeki Araçtan Kaynaklanan Sorumluluğun Hukuki Niteliği ve Şartları”, Adalet Dergisi, S.17,, 2003

KAYA Feridun/ **KAHYA** Mehmet ; Sigorta ve Sigortacılık, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017

KAYIHAN Şaban/ **BAĞCI** Ömer; Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2019 (Sigorta Hukuku)

KAYIHAN Şaban; Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında Sigorta Ettirenin Kendi Tam Kusuru ile Vefatı Halinde Mirasçılarının Üçüncü Kişi Sıfatıyla Müteveffanın Sigortacısına Başvurmaları Durumuna İlişkin Hukuki Düşünceler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,Cilt 22, ss. 251-264,2016 (Tam Kusur)

KAYIHAN Şaban; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara,2016 (Genel Hükümler)

KENDER Rayegân; Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş, 17.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul,2021 (Hususi)

KENDER Rayegân; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartlarındaki Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, S.1, ss.8-46,2017(ZMSS)

KESER Yıldırım, “Karayolları Trafik Kanunu Kapsamında Desteğin Tam Kusurlu Olması Halinde Destek Görenlerin Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Talep Edebilmesi Sorunu”, Yeniüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, 2021

KESKİN Tunç Fikri; Uygulamada Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Cilt 2, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

KILIÇOĞLU M. Ahmet; Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Yeni Kanuna Göre), 26. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022

KILIÇOĞLU M. Ahmet; 2918 Sayılı Yasaya göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 12, ss.3-52, 1984 (BATİDER)

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip; Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 7. Baskı, Cilt 1, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2017

KORKUSUZ Refik; Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, ss.147-207, 2009

KOYUNCU Serdar İbrahim; Türkiye’de Zorunlu Sigortalar ve Tarım Ürünlerini Doğal Afet Zararlarına Karşı Himayesinde Zorunlu Sigortanın Uygulanabilirliği, Reasürör Dergisi, S.49, ss. 6-32, 2003

KUBİLAY Huriye; Oto Kiralama Kızolu Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü Gazi üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 17, S. 40, ss. 53-79, 2013

MEMİŞ Tekin; Zorunlu Trafik Mali Mesuliyet Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği ve Sebepsiz Zenginleşme, XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara ,ss. 72-85, 2004

METEZADE Zihni/ **GÜLELİ** Nurettin; Sigorta Hukuku, 2. Baskı, Güner Yayınları, İstanbul,2011

MÜLAZİMOĞLU Mehmet; Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Dergisi, Cilt 5, S. 1, Antalya, 2015

NOMER N. Haluk; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletenin Sorumluluğu, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 66, ss.36-89,1992 (İşleten Sorumluluğu)

NOMER N. Haluk; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık,İstanbul, 2015 (Haksız Fiil)

OĞUZMAN M. Kemal/**SELİÇİ** Özer; Eşya Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997

OĞUZMAN Kemal/ **ÖZ** M.Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler ,10.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul , Cilt 2, 2013

OMAĞ Merih Kemal; Türk Hukukunda Mecburi Sigortalara ve Sorunlara Genel Bir Bakış, Zorunlu Sigortalar Paneli, Özdil Basımevi, İstanbul, 1993 (Zorunlu Sigortalar)

OMAĞ Merih Kemal; Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1. Baskı, Olgaç Matbaası, İstanbul, 1985 (Riziko)

OMAĞ Merih Kemal; Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011(Halefiyet)

OMAĞ Merih Kemal; Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortası, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, ss71-102, 1997 (Sorumluluk Sigortası)

ÖZBUDAK Coşkun; Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Karayolu Kavramı, Terazi Hukuk Dergisi, S.55, Cilt 6, ss.68-70, 2011

ÖZDAMAR Mehmet; Sigortacının Sözleşme öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara ,2009

ÖZER KABUKÇUOĞLU Fatma Dilek; Sigortacılık Kanunu Şerhi, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012

ÖZSUNAY Ergun; Araç Sahibinin Hatır İçin Ücretsiz Taşıdığı veya Aracını Hatır İçin Ücretsiz Kullandığı Şahıslara Karşı Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,Cilt 32,S.1,ss.161-186, 1966 (Sorumluluk)

ÖZSUNAY Ergun; Motorlu Taşıt Araçlarının Mecburi Mesuliyet Sigortası ve Kapsamı, V. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara, 1975 (Mecburi Mesuliyet)

ÖZTUNA SOPACI Birgül; Türk ve Alman Hukukunda Yeni Düzenlemeler Işığında Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Derneği, Cilt 24, S. 15, ss. 15-50, 2011

ÖZTÜRK AKKANAT Beyza Elif; Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 1, S. 42, ss. 471-498, 2021

TANDOĞAN Haluk; Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963 (Zararın Tazmini)

TANDOĞAN Haluk; Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 1981 (Sorumluluk)

TANDOĞAN Haluk; Türk Mesuliyet Hukuku, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961 (Mesuliyet)

TANDOĞAN Haluk; İsviçre Hukukunda Motorlu Taşıt Araç İşletenin Sorumluluğunun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, Trafik Sigortası, V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara, ss. 193-235, 1973 (Trafik Sigortası)

TEKİNAY Selahattin/ **AKMAN** Sulhi/**BURCUOĞLU** Sermet/**ALTOP** Haluk Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993

TUNÇ Ramazan; Karayolları Trafik Kanunu'na Göre İşletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşletene Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı, (II), Yargıtay Dergisi, Cilt 18, S.1-2, ss.169-187,1992(Sorumluluk)

TUNÇ Ramazan; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Gerçek İşleten Kavramı, Yargıtay Dergisi, S.1-2, Cilt 25, ss.234-246, 2000 (İşleten)

SEVİNÇ KUYUCU Aslıhan; Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği Ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar”, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, Filiz Kitabevi, İstanbul,ss.1-48, 2020

ŞENOCAK Kemal; Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 25, S.4, ss. 277-294,2009 (BATİDER)

ŞENOCAK Kemal; Mesleki Sorumluluk Sigortası, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000 (Sorumluluk Sigortası)

ŞENTEPE Ömer; Trafik Sigortasında Sigorta Ettirenin Borç ve Sorumlulukları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008

ULAŞ Işıl; Yeni Zorunlu Trafik Sigortası Genel Şartlarına Göre Bu sigortanın Kapsamı, Teminat Türleri ve Özellikle Destek Teminatı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 31, S.2, 2015 (Destek Teminatı)

ULAŞ Işıl; Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (Mal ve Sorumluluk Sigortaları) , 8. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2012 (Sigorta Hukuku)

ÜNAN Samim; Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortaları Öngörülürken Dikkate Alınması gerekli Hukuk İlkeleri, Zorunlu Sigortalar Paneli, İstanbul, 1993 (Zorunlu Sigortalar)

ÜNAN Samim; Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku ,Genel Hükümler, On İki Levha Yayıncılık, Cilt 1, İstanbul, 2016 (Genel Hükümler)

ÜNAN Samim;Türk Ticaret Kanunu Şerhi Sigorta Hukuku , Sigorta Türlerin İlişkin Özel Hükümler, Birinci Bölüm Zarar Sigortaları, On İki Levha Yayıncılık, Cilt 2, İstanbul, 2016 (Zarar Sigortaları)

ÜNAN Samim; Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Problemler, Sigorta Genel şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu-Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü, 1. Baskı, Filiz Kitabevi, 2020 (Genel Şartlar)

ÜNAN Samim; Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi),Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul, 2012 (Sorumluluk Sigortası)

YAVAŞI Mahmut; Kara Sigortaları Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019

YAZICIOĞLU Emine / **ŞEKER** ÖĞÜT Zehra; Sigorta Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ders Kitapları Dizisi, Güncellenmiş 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019

YILMAZ Hamdi; Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Motorlu Araç İşleteninin Hukuksal Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014

YILMAZ ZOROĞLU Ayça; Tehlike Sorumluluğunda Bedensel Zararlar ve Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020

YONGALIK Aynur; Çevre Sorumluluk Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998

YÜCEL Çağrı; Motorlu Araçlar Sorumluluk Sigortasında Riziko İstisnaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Ticaret Hukuku)Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006

İNTERNET KAYNAKLARI

www.dergipark.com.tr

www.tez.yok.gov.tr

www.lexpera.com.tr

www.jurix.com.tr

www.sinerji.com.tr

www.kazanci.com.tr

www.kazancihukuk.com.tr

www.karararama.yargitay.gov.tr